

Joanmari Larrarte: "Oso ondo ezagutzen

ARGIA

**gaituzte,
bai gu, bai
Euskal Herria"**

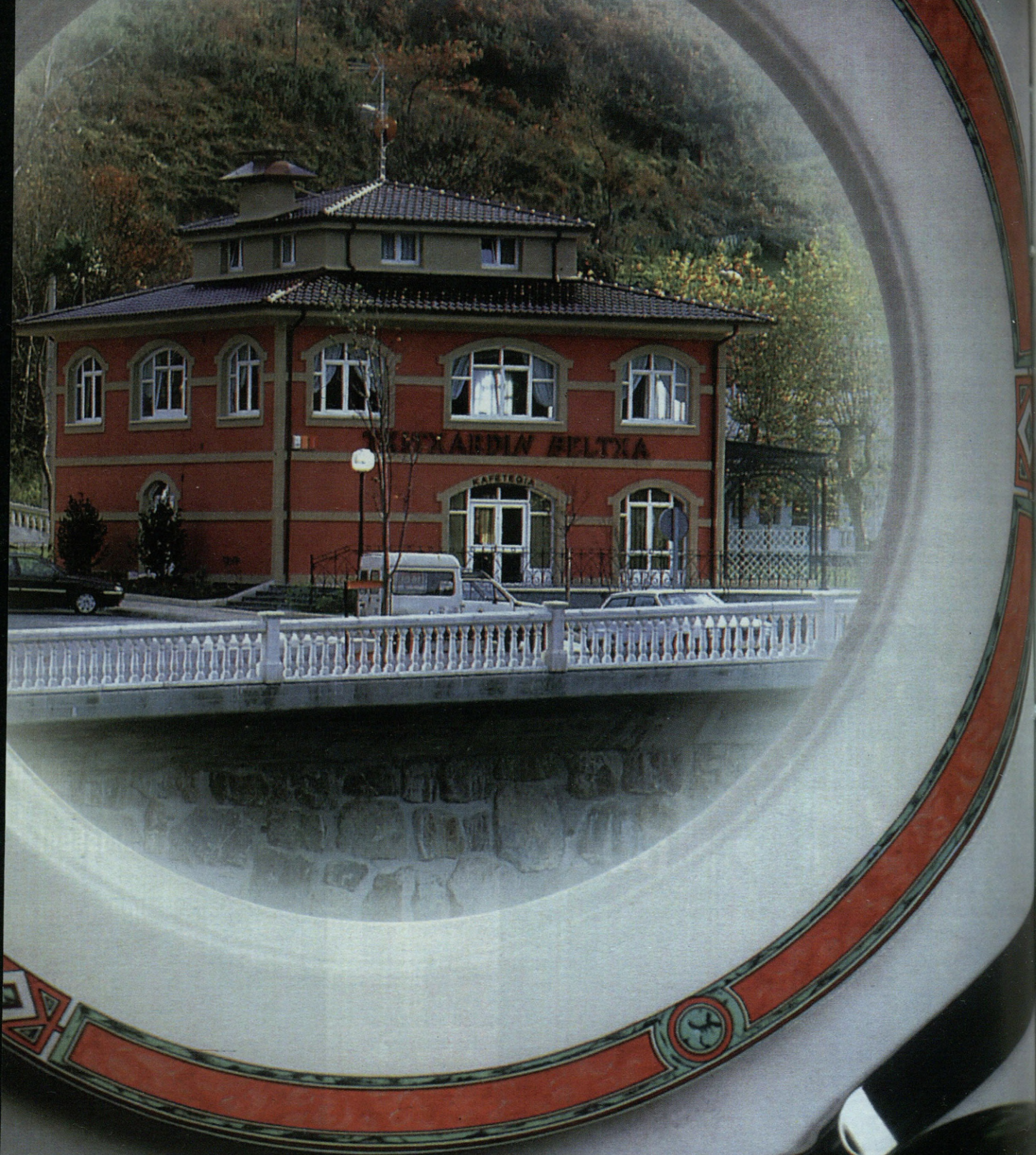

**"Nire belaunaldiak
oso gutxitan
asmatu du"**

RUPER ORDORIKA

**36ko FUSILATUAK
Lurperatuen gorpuak
eta memoria
azaleratuz doaz apurka**

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04

asteko gaia

- Indarrez kendu zizkiguten haiek.

PILAR IPARRAGIRRE

4

pertsonaia

- Ruper Ordorika: "Nire belaunaldiak oso gutxitan asmatu du". IZASKUN JAUREGI

9

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA

15

- Garaia heldu da.

PERNANDO BARRENA

16

- Ezizenez, izengoitiez eta izanaz. T. IRASTORTZA

17

- Luparekin: Zirkuluko enpresaburuak.

JUAN MARI ARREGI

18

- Txandan: Politikaririk gabeko politika.

AMATIÑO

19

- Hiruko txikian: Idortea. J.M. OSTOLAZA

19

- Urriko hostoak. ANJEL LERTXUNDI

20

- Oihartzunak

22

erdiko kaiera

- Sonia Gonzalez: "Nobela gehienak gizonak idazten dituztenez, ohiz guri beti egokitzen zaigu lorontzi rola".

PILAR IPARRAGIRRE

23

- Ezpalak: IZASKUN JAUREGI

26

- Argitalpenak: Koldo San Sebastiani galdezka.

PILAR IPARRAGIRRE

28

- Gartxot: ASISKO URMENETA, MARKO ARMSPACH,

JOKIN LARREA

30

- Denbora-pasak.

32

- Ihesi: Pagoeta. Burdinaren eta naturaren ikuskizuna. NEREA IZAGIRRE

34

- Makina bat kontu. GARBIÑE UBEDA, JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA

38

- Ikuskizunen agenda. ALOÑA IPINTZA

40

gaiak

- Juan Antonio Lotina: Futbola Kubako erritmoan.

CECILIA ARROZARENA

42

- Aireplanoko ametsak. AMAIA SAGASTI

46

termometroa

- Joanmari Larrarte: "Haiek 10 urteko estrategia diseinatuta dute, gu gaurtik biharrera ari gara".

MIKEL ASURMENDI

48

- Nora Palmitano: "Batzuk ez dira konturatzen Zestoan ere euskara arriskuan dagoela".

MIEL A. ELUSTONDO

52

- Bero-beroan

54

azkena

- Sara zara.

JOSE IGNAZIO AÑSORENA

58

Fusilatuen bila

Francoren aldekoek milaka euskal herritar fusilatu zituzten Hego Euskal Herrian Gerra Zibilean. Fusilatuen gorpuak lurpean sartu zituzten eta senide askok eta askok ez dakite non eta noiz hil zituzten. Ez dituzte ordea, ahaztu eta Aranzadi Zientzia Elkartearen laguntzaz eta edozein pista eman dezakeenaren laguntzaz desagerrarazitakoen bila dabilta senideak. **4**

Ruper Ordorika**Kantuen idazlea**

Hamahirugarren diskoaren aurkezpenaren atarian bildu gara Ruper Ordorikarekin. Hogei urtez dabil musika munduan. Horixe izan da beti bere pasiorik handiena. Egun euskal musikaren izen aipagarrienetako bat dugu. Nahiz eta gehienetan korrontearren kontra ibili den. **9**

Urriko hostoak dietarioa*Anjel Lertxundi*

20

JOANMARI LARRARTE**Damoklesen ezpata euskalgintzaren gainean**

EKTSako administrazio kontseiluko Joanmari Larrarterekin bildu gara Martin Ugalde Kultur Parkean, guardia zibilek miatu zuten gela berean solastatu gara. Damoklesen ezpata euskalgintzaren gainean dago. Ezpata aho bikoa izan daiteke alabaina. Hala bedi! **48**

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Beldaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irueta, Izaskun Jauregi. Sustapena: Kike Amonariz. Argitalpenak: Bego Zuza. Harpidetzak: Xabier Pagola. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Irigo Txinburreta, Aloña Soraluze. Administrazioa: Marjio Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 110 euro. Ipar Euskal Herria: 133 euro. Espainia: 110 euro. Beste atzerriak: 140 euro. Airez: 219 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

1936ko Gerra Zibileko fusilatuen gorpuen bila

Indarrez kendu zizkiguten haiek

1936ko Gerra Zibilean fusilatu zituzten. Senide gehienek etxeokak desagertu zirela dakite. Ez dakite ez non, nola eta noiz hil zituzten eta ez dakite egun hartatik gorpuak non diren. Senitartekoek bederen ez dituzte etxeokak ahaztu eta ez dakitena ezagutzeko gogoia dute. Jendearen eskaerak kontuan hartuta, Aranzadi Zientzi Elkarteak hitzarmena sinatua du Eusko Jaurlaritzarekin Euskal Herriko eta inguruetako makina bat hilerritan eta zulo galduetan lurra astindu eta fusilatuen arrastoa bilatzeko.

PILAR IPARRAGIRRE

JAGOBA MANTEROLO / ARGIAZKI PRES

MILAKA ETA MILAKA PERTSONA fusilatu zituzten Espainiako azken Gerra Zibilean garaile izandakoek. Herri bat beren mende hartu orduko, etsaitzat jo eta harrapatutako guztiak desagerrarazten zituzten, hauetatik asko besterik gabe tiroka hiltzeko. Isilean gehienetan, heriotza zigor haien berri eman gabe. Horregatik, hilketa haiek gertatu eta hirurogeita zazpi urte pasa eta gero ere, oraindik familia askok ez daki benetan zer gertatu zitzaizen beren senitartekoei. Ez non, ez nola hil zituzten. Baina diktadurak ezarritako indarkeria eta beldurraren gaineratik lan egin du memoriak, belaunaldiz belaunaldi han gorde baitituzte fusilatutakoak berek, urteetan eta urteetan haien bila jarraituz. Eta batzuetan aurkitu izan dituzte, duela ez hainbeste O Bierzon (Leonen) aurkitutako gorpuzkinak lekuko. Hego Euskal Herrian, gutxienez, 5.500 pertso-

Nafarroako Azketa herrian Mendabiako hiru fusilaturen bila aritu ziren. 150 metroko prospekzioa egin zuten, baina hildakoen arrastorik ez zen agertu. Goiko argazkian, Corteseko hilerrian 36ko Gerra Zibilean fusilatutako errepublikar guztiei egindako omenaldia.

na izan ziren horrela fusilatuak, eta aspalditik du Aranzadi Zientzi Elkarteak osatua horiek aurkitu ahal izateko beharrezkoak diren indusketak egiteko taldea. Nola Espainia mailan horrelako aditu talde gutxi dagoen, hain zuzen ere Aranzadikoa izan zen O Bierzoko indusketak egin zituena. Geroztik, makina bat lekutik jaso dute eskaera berbera: Asturiasetik, Burgoetik, Palentziatik, Galiziatik... eta baita Euskal Herritik bertatik ere.

Aranzadiko ikerketa taldea

Esate baterako, O Bierzoko indusketen arrakastak izan zuen oihartzunari esker jarri omen zen Martin Ibarguren Zaldibiko Udalarekin harremanetan iaz, esateko han hilobi komun bat zegoela, berak ondo ezagutzen zuen tokian. Orduan, Zaldibiko Udalak (Gipuzkoa) Aranzadiri deitu zion ikerketa lanak aurrera eraman zitzaizen eta gorpuzkinak aurkitu zituzten. Geroztik, Arrasatetik eta beste toki asko-

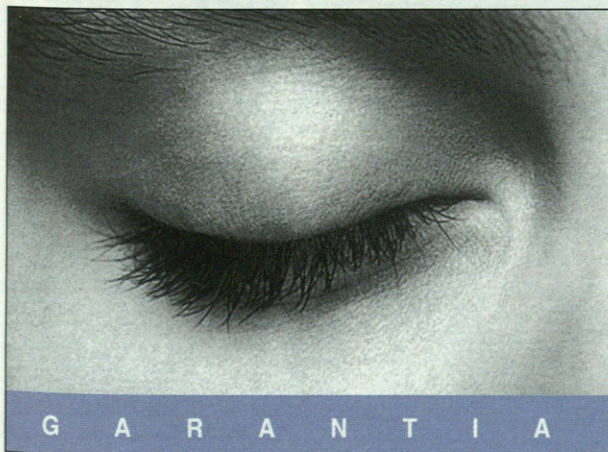

JAGOBA MANTEROLA / ARGAZKI PRESS

tik galdetzeko, eta beste batzuetan isil-isil memorian gordeta zeukaten datua emateko. "Nik badakit non dagoen hilobi bat", esaten zioten Aranzadiri, eta hark ekiten zion beharrezko ikerketari, batzuetan gorpuzkinak aurkituz, besteetan ez. Dena dela, lan horrek esparru berezi bat planteatzen zion Aranzadiri eta erabaki zuen 1936ko Gerra Zibilarekin lotuta zegoen batzorde bat osatzea. Gaur egun -auzitegiko medikuak, antropologoak, armetan adituak, historialariak eta beste- hogei bat lagunek osatzen dute talde hori. Faxistek desagerrarazitakoen inguruko ikerketa integrala egiteko Euskal Herrian dagoen talde bakarra denez, Eusko Jaurlaritzak hitzarmena izenpetu du Aranzadirekin, eta hemendik aurrera Euskal Herriko hilobi komunak mapa osatu eta gorpuzkinak altxatzen hasiko dira. "Baina haien senideek, udalek edo norbaitek eskatzen badute bakarrik altxako ditugu" argitzen du Iñaki Egaña historialariak. "Ez gara joango inora gorpuzkinak altxatzera familiakoek hori egite-rik nahi ez badute".

Hori bera egin omen zuten Gipuzkoako Hernani herrian. Ondo zekiten berrehun bat fusilatu izan zirela eta han fusilatutakoen hamabost bat senidek beraiei familiakoen gorpuzkinak altxatzea eskatu zuten. "Ikerketa historiko bat egin genuen eta Hernanin dauden bi hilobi komunetako 120 baten identifikazioa lortu genuen. Baina hilobi txikienean indusketa egin, eta porrot! Han ez ziren gorpuzkinak agertu". Izan ere, oso zaila omen da gorpuzkinak aurkitzea. Fusilatu zituztenetik ia hirurogeita hamar urte pasa direlako, eta askotan fusilatzeak gertatu zireneko lekuak zeharo aldatu direlako. Adibide bezala Asturiasekoa dago. Ustez oso datu zehatzak zituzten, baina hilobia aurkitzeko hamar egunez aritu behar izan zuten indusketak egiten. "Duela gutxi Azketan (Nafarroa) egon gara. Bagenekien Mendabiako hiru seme zeudela han, eta baita nortzuk ziren ere... Baina lauwpabost egun aritu, 150 metroko prospekzioa egin, eta ez ditugu aurkitu".

tatik jaso dute Aranzadikoez eskaera berbera. Hainbeste izan dira fusilatuen inguruko deiak, azkenean Eusko Jaurlaritzak bulego bat ireki duela dei horiek guztiak jasotzeko, eta dagoneko hirurehun bat dei jaso omen dituzte aipatu bulegoan, kasu batzuetan bere senideenga-

**Konfiantza
delako
garrantzitsuen**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

G A R A N T I A

JON URBE / ARGAZKI PRESS

Zaldibiko lursail batzuen jabeak adierazi zien Aranzadi Elkartekoei gerran fusilatutako batzuk non zeuden lurperatuta. Hantxe aurkitu zituzten, beheko argazkian ikusten den bezala, hil zituztenaren bereizgarri nabarmenekin.

Oso lan zehatza egitea eskatzen dio honek guztiak Aranzadiri, krimen ikerketa batean epaileak eskatzen duenaren arabera, batik bat Nazio Batuek onartua dutelako desagertuen kasuek ez dutela artxibatze mugarik, eta balitekeelako etorkizunean hemen ere prozedura judizial batzuk egotea. "Ikerketa zientifiko hori da orain arte egin ez dena", dio Iñaki Egañak. Nafarroan, adibidez, duela hogeita bost bat urte gorpuzkinak altxa zituztenean, ez omen zekiten norena zen bakoitza. Beraz, ustezko beraien herrietara gorpuzkinak eraman eta guztiak hilobi batean sartu zituzten eta han denen izenak jarri. "Baina gaur egun ikerketa zientifiko oso bat egin daiteke", azpimarratzen du historialariak. "Eta familiak hala eskatzen badu, ADN frogarekin bakoitza nor den jakitea dago".

Borreroak bizirik

Nolanahi ere, ADN zein zientzi aurrerapen ugari beharko dira faxistek fusilatu zituzten guztien berri zehatza jakiteko. Zeren tiroz hiltzeko harrapatu zituzten lekutik urrun eramaten zituzten askotan biktimak. Donostiako bat Valladolidera, Arabako asko Burgosera, eta Burgoseko batzuk Arabara, kasu. Zergatik egin zuten hori? Iñaki Egañak oso garbi dauka: "Normalean salaketak herrian bertan eginak ziren. Adibidez, Tolosako bat atxilotzen bazuten, haren salataria Tolosan bertan bizi zen. Jakina, salatua herritik ateratzen zuten fusilatze- ra, salatariaren lana nolabait ezkutatzearren".

Jakina da urtetan eta urtetan frankistek fusilatze asko ukatu dituztela. Fusilatuen familiakoak bizirik egotea izan daiteke ukazio horren arrazoietakoa bat eta biktimaren borreroak bizirik egotea, izan daiteke arrazoi garrantzitsuenak.

Orain, berriz, biktimen senide zuzen gehienak desagertu dira eta borreroak ere bai...

Fusilatu gipuzkoarren espedienteak A Coruña

Gerra hasieran, atxilotu eta hurrengo goizaldean bertan fusilatzen zuten jendea. 1937tik aurrera, ordea, hilketa egin aurretik epailetaren itxurako zerbait egitea erabaki zuten borrarok. Ezer gutxi ekarri zien hark biktimei, baina hari esker hasi ziren sortzen espedienteak eta espediente horietan idatzita gelditzen zen salaketa,

JON URBE / ARGAZKI PRESS

eta zer-nolako prozedura eraman zuten aurrera. Material arriskutsua zen, faxistentzat, eta Aranzadikoak dagoeneko norbaitek espediente horiek erreta izango zituelakoan zeuden, Martin Villaren garaian txosten asko erre zirelako. Baina hara non jakin duten Euskal Herrian epai modukoa izandakoen espedienteak A Coruñaako artxibategian daudela. Esate baterako, Gipuzkoako 1.100 fusilatuetatik 600 baten espedienteak han omen daude. Eta A Coruñaako artxibategi horren atek orain arte itxita eduki dituzten arren, azken hila-bete hauetan zenbait ikerlari sartu omen da hara eta Iñaki Egaña historialaria oso itxaropentsu agertzen da. "Arazorik ez badago behintzat hemendik aste gutxira Galiziara noa, espediente horiek gure historiaren zati handi baten azalpena izan dai-
tezkeelako".

Artxibategia, iker bide bat da, espetxeena bestea. Baina bai Iruñean eta bai Donostian, sarrera ukatu diete. Iruñean espedienteak badaude. Gipuzkoako kasua askoz garrantzitsua goa da, fusilatutako gehienak Donostiako Ondarretako kartzelatik pasa baitziren. "Baina saiatuko gara. Denbora badugu!", dio Aranzadiko kide honek.

Gerra osteko lehenengo bilaketa saiakerak

Euskal Herrian izandako desagertuekin benetan zer gertatu zen jakiteko lehenengo saiakera 1939an egin zen, ordurako Baionara ihes egin zuten ELA sindikatuari esker. Hegoalde guztia Frankismopean egonik, oso baldintza zailetan egindako lana izan zen berea, eta akats batzuk zituen ELAk bildutako lehen zerrenda hark. Bazen han falta zenik... eta baita, zorionez, zerrenda hartan fusilatua bezala agertu eta gaur egun ere bizirik dirauenik ere. Ulegarria. Dena den, berehalakoan behintzat beste inork ez zion bilaketa orokor horri ekin, 60ko hamarkadan Astilarra goitizeneko apaizak Mexikon *Guerra civil en Euskadi* bi liburukitan agitaratu zuen

FUSILATUAK ETA FUSILATZE GUNEAK

ARANZADI ZIENTZI ELKARTEA

36ko Gerra Zibileko fusilatuen bila

arte. Lan hartan, ELAk bildutako izen guztiak gehi beste batzuk agertzen ziren.

Hirugarren saiakera, berriz, Tafallako Altafaylla kultur elkartearena izan zen, 1986an *Navarra 1936. De la esperanza al terror* osatu zue-
nean. Izugarritzko garrantzia izan zuen Altafayllakoen lan horrek, ordura arte frankistek Nafarroan 600 bat fusilatu baino ez zirela izan esan ohi zutelako, eta Altafayllakoek 3.000 bat gutxienez izan zirela frogatu zutelako.

Horren ondoren, aditu batzuek beste ikerketa bati ekin zioten duela bospasei urte. "Baina gure ikerketa hori ere pribatua izan zen -dio Iñaki Egañak-. Ez al da harrigarria? Nik beti pentsatu izan dut horrelako ikerketa baten atzean erakundeek egon beharko zutela, baina ez da horrela gertatu. Eta hori, gaur egun Nafarroako Parlamentuan edo Baskongadetakoan dauden alderdi batzuk Errepublikara garaiaren ere existitzen zirela (EAJ, PSOE, PC...), Fusilatu asko beraien alderdikideak ziren! Zergatik ez dute horrelako ikerketarik egin? Beraiek jakingo dute".

Nolanahi ere, historialari honek beste aditu batzuekin batera egindako lan pribatu horrek, 2000ko apirilean Aralar Liburuak plazaratu zuen 1936. *Gerra Zibila Euskal Herrian* liburuan jasorik dagoenak, Jimeno Jurio historialaria izan zuen eredu eta laguntzaile ezinbestekoa, lehenago Altafayllakoekin egin zuen bezala.

1936. *Gerra Zibila Euskal Herrian* lanak 155.000 fusilaturen izenak biltzen ditu. Euskal Herriari dagokionean zehazten du, izen eta abizen, Nafarroan, gutxienez, 3.050 fusilatu izan zirela; Gipuzkoan, 1.100 bat; Bizkaian, mila inguru eta Araban 350 bat.

Ikerketa egiterakoan, aurretik egindako aha-
legin guztiak izan zituzten kontuan -hau da, ELAkoena, Mexikokoa eta Altafayllakoena-, haietan agertzen zena behar bezala aztertze-
ko. Gainera, Altafayllakoek jarritako metodologia berarekin, epaitegi eta erregistro zibil guztietara jo zuten, gerra garaiko lekukoek esateko zutena arretaz entzun eta aztertu, eta herriz herri elizak eta kanposantuak arakatu zituzten.

Artxiboak erre zituztenekoa

Errepublika garaiko alderdi eta erakunde politiko-
koen artxibategietan, baina, oso gauza gutxi aurkitu zuten, gerra galdu zutenean, askok beren artxiboak erre zitutelako. Adibidez, CNTk Euskal Herriarekin lotura zuten artxibo guztiak erre zituen. PSOEek ere gauza bera.

Artxiboak erretzearena erabat ulergarria dela dio Iñaki Egaña historialariak. Galtzaile gertatu ziren gerra horretan, eta erbestera ihes egin behar izan zuten, beraien alderdikide ugari falangistek atxilotuak eta fusilatuak ziren bitartean. Handik gutxira II. Mundu Gerra hasi

zenez, ez zuten ez erarik ez astirik izan desagertu-
en inguruko ikerketa egiteko. "Gero 40 urte frankismoan, artxibategi guztiak itxita zituz-
tela, guztia debekaturik... Oso zaila izan zuten. Baina 1975ean Franco hil zenean, hori azter-
tzen hastea zuten!".

Faxistek ezkutuan hil zituztenen bilaketa etengabea aritu direnak haien familiar-
tekoak izan dira. Haien lekukotasunak asko lagundu izan die ikerlariei, kasu batzuetan behintzat. Datu horiek biltzea oso zaila dela azpimarratu digu Iñaki Egañak. Gerrako kronikarekin gertatzen den berdina gertatzen omen zaie iker-
tzaileei-eta: zerbait orokorra bildu ahal izateko

Hernaniko hilerrian ari da jartzen loreak argazkiko emakumea. Txoko horretan daude Gerra Zibilean fusilatutako batzuen gorpuak.

eragozpen ugari egin behar diotela aurre. "Gerran ibilitako askok ez daukate perspektiba-
rik. Datu batzuk badituzte, baina bakoitzak bere esparrua baino ez du ezagutzen, eta maiz oso murrizta izan ohi da. Esate baterako, Lemoako kuartel batean zegoen gudari edo milizianoak ez zekien Bermeon edo Ondarroan zer gertatzen zen".

Indarrez desagerrarazi zituztenen kasue-
tan, zailtasuna areagotu egiten da, jakina. Gaur egun justu kontrakoa gertatzen ari omen da, hau da, fusilatuen familiar-
teko gehienak Aranzadi Elkartera jotzen dute, ez datuak eskaintzera, datuen bila baizik. Familia askok Aranzadikoen bidez jakin dute faxistek beren senidea hil zutela. Aurretik ere bazuten horren susmoa, noski, baina ez zekiten ez noiz gertatu zen, ez non eta ezta gorpuzkinak non aurki zitezkeen ere. "Horrek garbi azal-
tzen du nolako isiltasuna eta beldurra egon zen frankismo garaian. Eta gehiago ere esan-
go nuke: ziur nago gaur egun ere lekukotza asko eta asko ez ditugula jaso, oraindik beldur asko dagoelako", dio historialariak. ■

Lotsatia dela diote. "Musikak sendatu eta osatu" egiten duela esan digu Ruper Ordorikak ordea. Eta zinez frogatu digu. Hogei urte baitaramatza eszenatokietara igoz, lotsari aurea hartuz. Azken diskoaren aurkezpenen atarian, patillak, pastazko betaurrekoak eta jantzi ia guztiz beltza ekarri zizkigun elkarriketara. Betiko legez. Berak aukeratuta joan ginen Oñatiko gazte lekura, tartean kalean topatutako guztiak agurtuz. Galdera bakoitzaren erantzuna kantua sortzen ariko balitz bezala pentsatzen du, patxadaz, denbora hartuz eta borobilduz. Horrelakoxeak dira emaitzak.

Ruper Ordorika

Kantuen idazlea

Zure biografia Pott bandatik hasi ohi da. Baina zuk esana da Oskorri izan zela zu eszenatokietara bultzatu zintuena. Non hasi zinen musikari bezala eta nola... Zer dago Pott baino lehen?

Nire pasio handiena izan da beti musika. Beti egoten da mutiko bat betaurrekoekin taldeei begira plazetan jaietan, eta hori ni naiz. Geroztik bateria jotzen hasi nintzen pittin bat, eta gero gitarra. Kantuan beranduago hasi nintzen. Nire etxean badira musikari batzuk, musika ikasiak esan nahi dut. Gurasoen aldetik ekimen artistikoarekiko begirunea jaso nuen.

Maiz esaten dut euskaraz hasi nintzela kantuan zegoen gauza debekatutena zelako. Gas-

IZASKUN
JAUREGI

Argazkiak: Eli
Gorostegi

teizen hala zen bereziki. Han bazegoen Bergarako mutil bat Gabon Kanta Sariketa batean parte hartu nahi zuena. Enteratu zen bazela oñatiar bat gitarra jotzen zuena eta eskatu zidan berarekin parte hartzeko. Irabazi egin genuen. Horixe izan zen kantuan jende aurrean egin nuen lehen aldia. Bestalde, Natxo de Felipek ezagutzen zituen nire kantutxoak, eta beti egoten zen nik kantuan atera behar nuela esanez. Modu berean esan behar dut kantuan ingelesez hasi nintzela. Beti ikasten nituen bluesak, rocka... Suerteza izan nuen hemen, Oñatin ikusi bainituen banan-banan Benito Lertxundi, Xabier Lete, Mikel Laboa,

Ez Dok Amairu banatu eta gero. Benito Lertxundik jo zuen egunean, nik hamabost urte nituela-edo, izan nuen berarekin elkarriketa bat gerora niretzat garrantzitsua izan dena. Kantutegi zaharrean begiratzeko arau batzuk eman zizkidan. Aurretik eta gaur egun ere hori da nire zaletasunik handienetakoa.

Pott bandan ideologia guztietako jendea bildu zineten ofizioari buruzko kezkek mugituta. Pott-en oinarritzko ideia kontsumoari aurre egiteko krea-zioa egitea zela esan ohi da. Kontsumo gizarte honetan Banda literario hartan egon zineten gehienok zeresan handia eman duzuela...

Bai. Orain asko hitz egiten da horretaz. Niri zaila egiten zait gure euskal munduan horren oihartzuna neurtzea.

Unibertsitatean nintzela "Panpina ustela" ren ale batzuk nituen saltzeko. Eta han zeuden bi poemek asko hunkitu ninduten. Bernardo Atxagarenak ziren, eta hain zuzen ere niri, izenak erabiltzen ez ziren denbora haietan, aldizkari haiek saltzeko pasa zizkidana bera izan zen. Halako batean elkartu nintzen Bernardo Atxagarekin kontuak kitatzeko asmotan, eta esan zidan: "Neu naiz horiek idatzi dituen". Harrezkero hasi ginen harremanetan, bakoitza bere lagun bana ekartzen bileretara... eta hortik sortu zen Pott. Bilera ikaragarri aberatsak izaten ziren. Denetaz hitz egiten genuen, gau osoan zehar. Astero elkartzen ginen, batzuetan gai bat eramaten genuen, beste batzuetan norbaitek irakurritako zerbait eta gero hori luzatu egiten zen. Ni beti kantuen kontuekin aritzen nintzen, baina han ez zen kantuez hitz egiten. Uste dut nire lehenengo diskoarekin harritu egin zirela gizagaixoak!

«Euskararena arazo bat da, baina bat. Beste gauza asko ederrak dira eta behar dugu horretaz birpentsatu. Ez dakit Arantzazun prest egongo liratekeen, baina ariketa espiritualak egin beharko genituzke frantziskotarren magalean. Katarsi bat behar dugu euskaldunok»

puntutik horixe izan zen Pott bandan egin zen gauzarik inportanteena. Eta Joxemari Iturrualderen lehen liburua, Sarrik sasoi hartan idatzi zuen liburua gerora kaleratu zena... Gauza arrunt inportanteak izan ziren gure gerorako. Baina orduan ekimenaren poderioz egiten genuen. Antzinako eztabaidetan dago hori jasoa: zenbat jende behar den gauza bat egiteko. Eta nik uste dut, gutxienez, bi behar direla kantu bat egiteko: bat kantuan egiteko eta bestea entzuteko. Eta horixe geneukan. Bagenuen gure ondoan pertsona bat benetan saiatuko zena guri gehigarriak ematen, kritikatzeko behar bazen, edo oniritzia eta babeslekua eskaintzen. Eta hori gauza handia da, bakarra bada ere.

Gaur egun egoera bestelakoa da. Sasoi hartan oso gutxi ginen, zeharo errepresio mundu batean murgilduta, baina bazeuden gugandik aparte autore batzuk guretzako eredu zirenak, esaterako, Aresti. Batzuek lotzen dute Diktadura Abangoardiarekin. Nik ez dut hala uste, baina bai oso isolaturik bizi ginenez gero, halako eszentrikotasun bat bazegoela. Orain berriz, iruditzen zait senitarte handi bat ez ote garen euskal letretan. Jendeak euskal prentsako artikuluetan, bere lagunak aipatzen ditu izen propioekin bakarrik, abizenak aipatu

«Nire belaunaldi asmatu du»

Txantxa da, zeren lehen lana Atxagaren letrekin egin nuen osorik. Geroztik nork bere bidea egin du.

Uste duzu gaur posible litzatekeela horrelako bandaren bat sortzea?

Bai, ze nik belaunaldi espontaneotan ez dut sinesten. Egongo zen arrazoi bat hura sortzeko. Uste dut motorra Bernardo izan zela. Hark bazeukan argi talde bat behar genuela barruan generamena botatzeko. Aurten betetzen dira 25 urte "Etiopia" argitaratu zenetik. Eta nire ikus-

gabe. Denok dugulako elkarren berri. Beste alde batetik, asko igo da maila.

Urteak daramatzazu musika munduan. Zuk esana da korronteen aurka ibili izanaren irudipena izan duzula maiz. Baina, guztira honekin 13 disko kaleratu dituzu. Nola egin duzu korronteen aurka joan eta aldi berean euskal musikaren izen aipagarrienetako bat bihurtzeko?

Ez dakit, ez gara hainbeste, ezta? Badut irudipena korronteen aurka joatearena. 80an hasi nintzenean, euskaraz egiten ziren kantuen

Curriculum

- **JAIO:** Oñatin, 1956an.
- Gazterik joan zen Gasteizera bizitzera eta 17 urterekin Bilbora ikastera. Unibertsitateko giro horretan sortu zen Pott banda 1978an. Bertako kide izan zen Bernardo Atxaga, Joseba Sarrionandia, Joxemari Iturralde, Jon Juaristi eta Manu Ertzillarekin batera.
- Egun Oñatin bizi da bere jaiotetxetik ez oso urrun.

Ibilbidea

- 1980an lehenengo diskoa argitaratu zuen: "Hautsi da anphora", Bernardo Atxagaren letrekin.
- Ordutik beste 12 disko kaleratu ditu. Azkena lehenengo astean aurkeztu zuen "Kantuok jartzen ditut" izeneko (Metak).
- Ganoraz egunen batean zerbait idatziko duela fantasia omen du. Baina oraindik ez du egin. Eta fikziorako ez duela balio dio. Argitaletxe batentzat argitaratu aurreko lanak leitzen ditu batzuetan.
- 1986an ETBn hasi zen, eta geroztik hainbat programa egin du, horien artean "El ladrillo" (1986), "Va de cine" eta "La noche de..." (1995etik).
- Huelvako zinemaldiko epaimahai kide izan zen 2001ean.

ak oso gutxitan

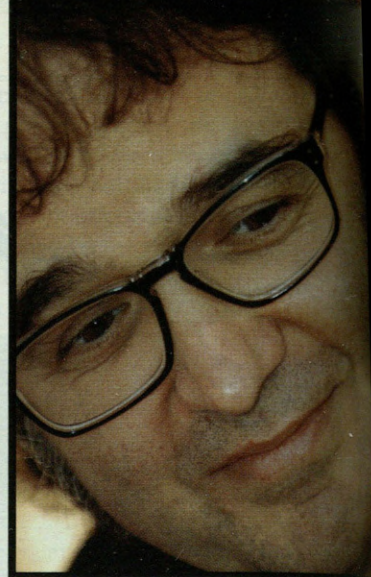
mundua lur jota zegoen. Eta horri gehitu behar zaio, inguruan ere horrelaxe zela. Benetan modaz kanpo zegoen esatea kantu bat maite zenuela. Gutxienez rock erradikalekoa izan behar zenuen, edo gutxienez *dance music*-ekoa. Jendea aurreko sasoi errebindikatibo eta aski panfletarioaren erreakzio batean zegoen. Ez hemen bakarrik, estatu guztian eta nik esango nuke Europan ere hala zela. Rock erradikalak sekulako bitamina ekarri zion hemen egoerari. Baina aldi berean, mugimendu hori aurrekoaren ukazioan oinarritu zen. Eta hortxe hasi nintzen ni kantuan. Tarte luze batean ez zen egon kantu egilerik, zentzu horretan. Zeuden kantu egileak rock taldeetakoak ziren. Baina zeharo bazterrean utzi zen gitarrarekin irteten zen pertsonaia hori. Sasoi hartan beti taldearekin ibili nintzen. Nahiz eta korronte

«Zenbait metro koadroen errege absolutista izango nintzateke. Pago batzuk eta disko onak jarriko nituzke. Eta Bob Marley ekarriko nuke zeru altutik kontzertu bat eskaintzeko»

baten kontra egon naizen, beti izan dut nire entzuleria. Eta ez naiz oso kontziente izan horretaz. Nire gauzatxoak egin ditut, eta orain ere horretan dihardut. Ez dut pentsatzen merkatua eta horrelako terminoetan. Eta horrela pentsatzen dudanean, ez dut asmatzen inoiz. Ez dakit jendeak zer nahi duen.

Musikan egotea eboluzio bat omen da, bilaketa prozesu bat. Zure hitzak dira. Urte hauetan nola definituko zenuke zeure bilaketa prozesu hori? Zer bilatu duzu? Zerbait galdu duzu?

Aski bitxia da kontua, zeren nik kontsideratzen dut nire burua arrazionala dela, baina konturatzen naiz egiten ditudan apur hauek oso modu intuitiboan egiten ditudala. Gogoak eskatzen didan moduan eta hortik sortzen

Diskoak eta izenak.

Argitaratutako disko bakoitzak, begibistakoa denez, izenburu bat du. Baina zergatik hori eta ez beste bat?

Zergatik hautsi zen anphora?

Nitasuna hautsi zelako. Hautsi zelako norberari buruzko intuizio erromantikoa. Jada ez zen ni nintzena, baizik eta hi hintzena. Eta orduan hautsi behar da anphora.

Nongo errege izango zinateke?

Zenbait metro koadroen errege absolutista izango nintzateke. Hor pago batzuk eta disko onak jarriko nituzke, Bob Marley ekarriko nuke zeru altutik kontzertu bat eskaintzeko...

Zer ez da posible?

Ez zuen ematen posible gauzak hain gutxi aldatzea. Gauzak asko aldatu dira, baina gure pertzepzioa batere ez. Eta batez ere zenbait arioriarena.

Zerk sortzen dizu bihotz errea?

Nire lagun baten aitona joan zen botikara Lekeition eta eskatu zuen: "Me da algo para el corazón quemao?". Hortik dator.

Zer ez zenuke utziko hurrengo goizerako?

Gehiena utziko nuke, nahiz festa gaua oso inportantea den. Bitxia da hurrengo goizarena, zeren pentsatzen jarrita, ze gauza gutxi egiten diren hurrengo goizean mantentzeko modukoak...

Norentzat jarri dituzu kantuok?

Kantuak nik egiten ditut, inportantea da hori esatea. Ez bainaiz aise sentitzen norbait ordezkatzeko ari naizelakoan. Baina beti dut gogoan entzule bat, eta euskalduna da.

Disko honek badu lotura bat "Egunkaria"ren itxierarekin. Eta "Kantuok jartzen ditut", hau da, nire apurra jartzen dut.

da langintza bat, ezaguera bat. Azkenaldi honetan baditut arazo formal gehiago. Kezkatzen naiz moldeetaz, arduratzen naiz topikoetaz ere -topikoa zentzu literarioan, hau da, zein den denontzako leku komun hori musikan-; errimaren kontuak ere kezkatzen nau, erreplikarenak... Eta kezka horiek irrigarriak dira kaletik normal dabilen edozein gizakirentzat. Baina gure eginkizun hau horrelako gauza txikietan oinarritzen da. Eta hor dago ñabardura. Ez dakit zenbatek bereizi ahal duen hori. Baina uste dut gure eginkizunaren zuztarra hori dela. Horrez gain, apurtxo bat gehiagotxo bizitzea ere bada niretzako. Zer edo zer transformatzearan lilura, harantzago joatearena, begien aurrean dagoenaz haratago ba ote den zerbait aurkitzearena.

Euskal Herrikan kanpo euskal talde baten eragina anekdotikoa omen da. Oraindik ere bai?

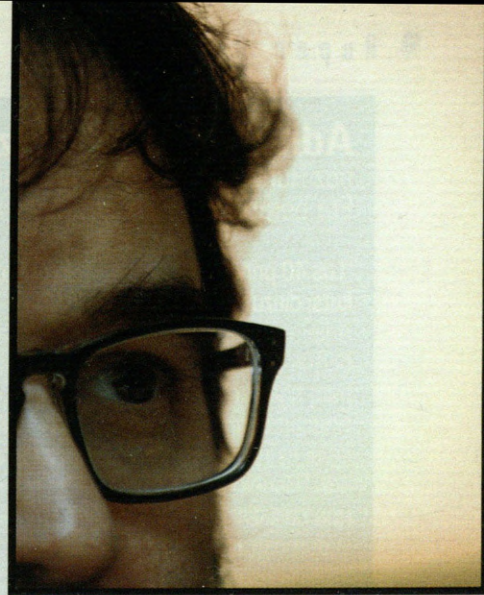
Orain gehiago. Hemendik kanpo euskaraz kantatzeak bilakatzen zaitu gutxienez susmagarri. Batez ere, Espainian barna. Baina niretzako euskara kalean, eta bereziki kantari moduan funtsezkoa da. Uste dut oraintxe hasi naizela pittintxo bat moldatzen hizkuntza eta hori da kantuarien muina. Askotan berba bat esateko mila modu daude. Eta nola esaten den da niretzako kantua, zein fraseatzere erabiltzen den, non isiltzen zaren. Hizkuntza da nire materiala.

Nire kezka da irudipena dudala azken hogeitaz urte hauetan atzera egin dugula nabarmen Euskal Herrian bertan. Euskal Herriko erdaldun jendeak maiz ez du inondik ere ezagutzen eus-

kal munduan egiten dena eta hori edozeinek esan lezake. Nik uste dut esparru hori berriz hartu behar dela. Hortik kanpora, ikusirik zein testuingurutan bizi garen eta bizi gaituzten nolabait esateko euskaldungoa komunitate bezala, uste dut normala dela gertatzen ari dena, lehen baino askoz okerrago gaude zentzu horretan.

Euskal Herrian hori berreskuratzeko zer egin beharko litzateke?

Ez dakit. Baina esan beharra dago -ez gaituzten engaina- literaturan denok gaudela itzulpenari begira. Euskal kantuan ez dago horrelakorik. Gure leku naturala hau da. Eta nik uste dut beti ere, horrelako gauzetan, egin behar dela azterketa bat kanpora begira, hau da, zergatik gertatzen den arakatu behar dela. Zentzu horretan, nabarmena da zer giro bizi dugun, ez nuke esango bakarrik euskal komunitateari begira, baizik eta elkar bizitzeari begira eta ezberdintasunari begira oro har Espainian. Oso sasoi ilunak dira edozein demokratentzako izan euskaldun edo peruar, munduan zehar. Baina hori esanda, uste dut barrura begiratu behar dugula: nola jokatu den diskoetxeetatik, argitaletxeetatik eta abar. Askok ezina sentitzen du. Euskal mundua defentsibean dago. Orain 20 urte euskal kantua programatzen zen besteekin batera. Orain emisoretan badute programa zehatz bat euskal munduari buruzkoa eta hor sartzen zaituzte. Beraz, ghettoan zaude, ez zaituzte programatzen, nolabait, zure estiloko batzuekin. Gero horrek indarra hartzen du hitz egiten dugunean euskal musikaz, gu bagina bezala gauza homogeen bat, euskal mundua bat balitz bezala. Ez, barkatu. Frantziar frantziar musika erabiltzen da Frantziako klasikoez ari zeko. Eta Espainian inork ez ditu zaku berean sartzen Camaron, Veneno, Juan Perro, Marujita Diaz eta Baron Rojo. Hemen itsutu egiten gara. Eta oso ezberdinak gara batzuk besteekin. Baita musikan ere. Beharrezkoa da hori

kanpoan erakustea. Batzuetan ikusten dudanean kartel batean musikari guztiok batera gaudela, pentsatzen dut erdaldun jendeak usteko duela hau flamenkoa bezala dela, estilo batez ari garela. Ez gara estiloaz ari, euskaldun jendeaz ari gara eta euskaldun jendea anitza da. Beharrezko dugun jarrera defentsibo horren ondorioa da hau.

Diskoetxe ezberdinekin argitaratu dituzu diskoak. Elkar, Madrileko Nuevos Medios eta Metak, besteak beste. Zein diferentzia sumatu dituzu?

Bost disko egin ditut hemendik kanpo eta oso garrantzitsua izan da niretzat. Oso harreman interesgarria zegoelako gure artean. Bestela, komertzialki, ez dago alderik. Gure esparru naturala Euskal Herria da, gure diskoetxe normal batek hemen duen presentzia ez du beste inork. Baina salmentarena atal bat besterik ez da horrelako erabaketan. Gehiago da beste-lako presentziaren kontu bat. Eta nik uste dut edozein herritatik abiatu daitekeela mundu zabalera.

Musika industriak une gogorra bizi du. Pirateria omen da arazo nagusietako bat. Nola ikusten duzu egun euskal musikaren industria?

Oraindik atzematen ez dugun aldaketa baten erdian gaudela uste dut. Independenteez eta uste izan dute arazo honek eragin handiagoa izango lukeela multinazionalentzako, baina orain oso garbi dago ezetz. Euskal Herrian euskaraz egiten den produkzioan oso eraginkorra izan daiteke. Metaltik 300.000 ale gutxiago saltzen baditu, oso larria da. Euskaraz kantatzen duen kantari bat 1.500

«Oso sasoi ilunak dira edozein demokratentzako izan euskaldun edo peruar, munduan zehar»

aletik 800era jaisten bada ordea, horrek esan nahi du hemengo produkzioaren atal handi bat defizitariora dela sortzez. Horrekin egin kontu zein industria egin daitekeen. Baina euskaraz egiten den kantua eta musikaren esparrua benetan oso bizirik ikusten dut. Eta beste modu batzuk aterako dira.

Zein modu? Internetez saltzea adibidez?

Internetez ari dira dagoeneko. Baina nire kezka handiagoa da egile bezala, eta beraz, ni gehiago arduratzen naiz ekintza berarekin, grabatzeare-

**gipuzkoako
bertsolari
txapelketa
2003**

**andoaingo
bastero kultur zentruan
azaroaren 9an 22:00etan**

aitor sarriegi
amaia agirre
alaitz sasarola
aritz zeraín
iker osa
mikel arillaga

Antolatzaileak:

Gipuzkoako
Bertsolarie
Elkartea

Laguntzaileak:

ARGIA

EUSKAL HERRIAREN AGERIA

Adierazpenok jartzen ditut. Urteen poderioz Ruper Ordorikak eginiko hainbat adierazpen bildu ditugu. Eta berari azalpenak eskatu dizkiogu haien inguruan.

"Los 40 principales entzuten dutenentzat zerbait erakusteko zeukeat". Era-kutsi diezu?

Adierazpen hau izango zen orduan atera zelako nire bigarren diskoa eta bertan zegoen kantu bat, "Nire furgoi beltza", asko jarri zen irratietan. Hori bera egon zen Los 40 Principales-en. Eta gerora ere baten bat egon da. Gogoan daukat ez dakit zein kantari kataluniarrek zioena: "Marjina nazate-la, ni ez naiz marjinatzen". Iruditzen zait ez ote dagoen joera hori hemen ere: "Hauek ez gaituzte nahi eta orduan ez gara joango". Ni beti borrokatu izan naiz diskoetxeetan horren kontra. Uste dut gure eginkizuna ere bade-la demostratzea hor gaudela.

"Nik kantuak egiten ditut bakarrik"

Jendeak esaten du intelektuala eta horrelakoak naizela. Baina nik kantutxoak egiten ditut. Gauza aski primitiboa, oinarritzkoa esango dut: berbak eta doinuak elkartzea. Asmoa hirugarren gauza bat sortzea da, eta hori kantua da. Bestalde euskal kantari askok hartzen ditugu poetak oinarritzat. Ez dut uste inon hainbeste musikatzeko denik. Agian badago segurtasun arazo bat gure hizkuntzarekin.

"Batizuten euskal munduan egoteak ito egiten nau". Zer diozu gaur egu-neko euskalgintzaren egoera itogarriaz?

Egoera latza da. Benetan demokrazia gogorik ez dagoen gizarte batean gaude. Baina nik uste dut benetan euskaldun jendeak baduela harro egoteko motiborik. Imaginazio guztia erabili behar dugu gure harremantean euskaldun ez direnekin. Iruditzen zait baita ere, nire belaunaldiaren kontuaz hitz eginda, oso gutxitan asmatu dugula, eta horren ondorengo orain jasotzen dugu. Badago benetan errebisatu beharra gure portaera, bertsolariak esan zuen moduan, "gure joera lastimosua". Dena den, euskararena arazo bat da, baina bat. Beste gauza asko oso ederrak dira eta behar dugu horretaz birpentsatu. Ez dakit Arantzazun prest egongo liratekeen, baina ariketa espiritualak egin beharko genituzke frantziskotarren magalean, edo Zuberora joan denok larrera, ardoa-eta eramanda. Euskaldunok katarsi bat behar dugu.

"Nomada samarra izan behar dut, estutu egiten bainaiz leku berean gehiagi egonda".

Horrela da bai. Gizakia horrelakoxea omen da sortze beretik. Horregatik gaude hemen, euskaldunok lehenengo hautatu genuelako, ezta? Ni ere horrelakoxea naiz. Baina hau bezalako esaldiak zure burua ezagutu guran esaten dituzu. Ni ahal bezala ibiltzen naiz, denen moduan.

kin. Orain erraza da ondoto grabatzea. Merkatua beraz, gainezka dago cd-ekin. Beraz, cd-ak galtzen du bere balore afektiboa. Ezin gara toki isilean egon. Musika nonahi dago eta galtzen ari da bere erritual indar hori. Kate hau dena positiboa da itxuraz: gehiago kopiatzen da, merkeagoa da, etxean egin liteke... baina hurrengo kate begia ez da betetzen: ez doa jende gehiago kontzertuetara. Eten bat dago. Zergatik ez da betetzen? Musikak ere behar duelako bere balorazioa, aisialdian eta abar.

Jendeak gaur bosgarren aukera gisan du kontzertu bat ikustea. Nahiago du eskiatzea, futbola eta gainerakoak. Gainera kreaio aldetik, oso inportantea da mundu zibernetikoaren eragina. Uste dut aldaketa izugarri baten hastapenetan gaudela. Oraindik ez ditugu atzematen horrek ekarriko dituen aldaketa estetikoak, gustukoak, joerak... Gizarte tradizionalan erritu musika bat zen hiletetan, beste bat elizan eta bestea jaietan. Orain musika nonahi dago. Beraz, bila-kaera hori harantzago doa.

Zure kantuek istorioak kontatzen dituzte sarri. Abestien narratibotasunak kezkatzen omen zaitu. Pott bandatik atera zen abestien idazlea zarela esan genezake?

Bakarra naizelako, esan daiteke, noski. Poesian ere osagai narratiboa duena da gehien gusta-tzen zaidana. Baina gehienetan musikatik abiatzen naiz ez testutik. Nik errimarekin harreman zaila dut. Nire jatorria pixka bat libreagoa da. Eta orain ari naiz konturatzen horren balioaz, begira zer berandu. Eta baita ere kantu zaharren eraginez. Disko berriaren izenburua "Kantuok jartzen ditut" Nafarroako kantu zahar baten hasiera da. Horrelako keinu ugari egiten ditut. Han eta hemen sartzen ditut kantu zaharren gauzatxoak, nire dibertimendurako bereziki. Baina baita ere hor badagoelako zerbait nik miresten dudana. Egile ezezagunaren ekarpena, hain zuzen. Zergatik kantatuko ote zion geure aurreko batek berak ezagututako andre bati kantutxo bat? Eta hori dena kantu-tegi zaharrean molde jakin baten barruan egiten da.

Beharbada, bertsoen moldeak edo koplak zaharrak, edo errima bezalako arazo formalak esperimentazioaren antipodetan egongo dira. Baina baita ere horrek hurbiltzen zaitu entzulearengana. Kantu zaharra horretaz baliatzen da inongo lotsarik gabe eta gehiago esango dut, horretaz nolabaiteko arte txiki bat egiten du. Gauza horiekin ibiltzen naiz. Baina beti ere narratibotasuna lirikotasunarekin uztartzea gako inportantea da edozein lan handitan.

"Hurrengo goizean" diskotik hona badirudi hari bat mantendu duzula. Oso disko intimista da azken hau ere. Zein da zure inspirazio iturria? Zu agertzen zara kantuetan?

Batzuetan bai, beste batzuetan ez. Denetan bai, denetan ez. Hau esanda barre egingo duzu, baina uste dut ausartak direla zentzu horretan, ni naizen moduko batentzako. Esan egiten ditut gauzak. Azken diskoetan eta honetan ere bai neure ariketa guztia musikalki norabide horretara eroaten dut: iturria irekitzera. Eta saiatzen naiz neure gauzak konektatzen, pilota jotzen datorren bezala eta gero lantzen. Ez ezkututzen hasierako hori. ■

INUNDERRI SAIA GAITEZEN ORAIN!!!

ARANGOTIKOEI Eurokade BAT: 5K€

Pernando Barrena

EZKER ABERTZALEKO KIDEA

Garaia heldu da

Garrantzi handiko garaiak bizi ditu gure herriak. Espainiako Konstituzioan, autonomietan eta instituzionalizazio ezean oinarritutako marko politikoa-ren gaingiditzearen inguruko eztabaida indar handiz ireki da, Euskal Herrian indarrean jarri zenetik 25 urte bete den honetan.

Ezker abertzalearen ustetan aukera honi ausardiaz heldu beharra dago. Lehenik eta behin, irekitzen ari den fase politiko berriaren helduleku nagusiak ongi definituz eta gure herriaren aniztasunari erantzuten dioten sentsibilitate politikoen arabera mahai gainean jarri eta jarriko diren proposamen guztien arteko sintesia bilatuz, Euskal Herriaren aitorritza eta euskal herritarren erabakitze ahalmenaren errespetua erdietsi bidean eta nola ez, pairatzen dugun gatazka politiko eta bortitza konponbide demokratikoaren eremuan kokatzeko.

1998ko ekimenarekin ireki zen zikloa aldaketa gunera iritsi da. Ezker abertzaleari askapen prozesuan urrats berria egiteko unea iritsi zaio, bere eskaintza politikoa eraberrituz eta orain bost urte egin zuen bezala motore paperean aritzeko prest.

Jasan berriak ditugun operazio polizialak aldaketa esanguratsuak posible egiteko lanean ari diren hainbat euskal militante eta euskaigintzako erreferenteren kontra izan dira, herri klabearen ari direnen kontra. Estatuak badaki zehazki zein garrantzitsua den gazte mugimendua Euskal Herriaren etorkizun liberako. Modu berean, bada-ki ere, euskal kulturgintzaren balioa balio estrategikoa dela edozein prozesu askatzailerako, funtsezkoa gure herria bere buruaren jabe izateko, eta horregatik kolpatzen ditu biak. Dagoeneko ez da beharrezkoa ETAKide izatea estatu espainolaren makinaria errepre-
siboaren jomugan egoteko. Atxilotua izan aurreko egunean Joxemari Sorsek esaten zigun bezala, "Madrilek lur eremu kiskali bihurtu nahi du Euskal Herria" eta errealtitateak arrazoi ematen dio.

Hala ere, Madriletik datorrena gogorra bada ere, hori ez da okerrera. Mingarriena zera da, egunero ikustea ez garela kapazak

ALBERTO ELORRIAGA

herri honetan faxismo espainolaren uholde bortitza gelditzeko beharrezkoa den borondate-harresia altxatzeko. Erantzun mobilizazioak zeharo beharrezkoak badira ere, uste dut, dagoeneko denok ikasi dugula ez direla inondik ere nahiko, eta horretara mugatzen garen bitartean herri honenak egin duela. Eguneroko lanaren bitartez Euskal Herriari eusten dioten sektore euskaltzaleek, kulturearen mundukoek, irakaskuntzakoek eta herri-gintzan ari diren guztiek azken finean, akordio nazional baten aterpea behar dute, babesa behar dute. Hori ezean aurreikus daitekeen panorama beltza baino beltzagoa da herri honengan sinesten dugun guztiontzako, ezker-eskuin, salbuespenik gabe.

Euskal Herria aintzat hartzen duten eragileek ikuspegiaren arteko sintesiaren beharra azpimarratu genuen irailaren 26an Gasteizko Legebiltzarrean izandako Osoko Bilkuran Arnaldo Otegiaren ahotan. Bide horretan, Nazio Eztabaida Gunea abian jartzeko ekimena txalotu beharra dago, tresna egokia izan baitaiteke arestian aipatutako ariketa hori burutu ahal izateko inongo muga ezta aurrebal-dintzarik gabe. Ezker abertzaleak gune hori lehenetsiko du eskenato-ki berriak sorraraztearen lanari dagokionean, irekia, anitza eta integratzailea delakoan. Hala ere, Nazio Eztabaida Gunea lehenes-teak ez du zertan suposatu behar beste inongo aukeraren alde aurretiko bazterketarik, ez da beste inongo jokalekurik alboratu behar baldin eta oinarri sendoak baditu izaera aldetik, aniztasuna eta bazterketarik eza nagusiki.

Bide horretan sinesten dugun guztiok plus bat eman beharrean gaude, estrategia ideologikoetatik haratago herri klabearen antolatu behar den guztion plana erdietsi ahal izateko. Horretan murgiltzen baldin bagara, Euskal Herria garaile aterako da, baina horrela aritu ezean, Madrilek eta Aznarrek gure herria-
ren ateak zabal-zabalik izanen dituzte nahi dituzten barrabaskeria guztiak egin ahal izateko. Bien bitartean larunbatero bilduko gara Anti-guako zubitik Boulevarderako erromeria triste eta antzuan, oraindik Soto del Realera ez gaituztela eraman baiezatzeko besterik ez bada. ■

Nazio Eztabaida Gunea lehenesteak ez du zertan suposatu behar beste inongo aukeraren alde aurretiko bazterketarik, ez da beste inongo jokalekurik alboratu behar baldin eta oinarri sendoak baditu izaera aldetik, aniztasuna eta bazterketarik eza

nagusiki

Tere Irastortza

IDAZLEA

EZIZENez, IZENGOITIez eta izanaz

Joseba Zulaikak aspaldiko poema-liburu hartan gauzei izenak ematen jarri zuen Adan. Izana izenaren aurretik izango zen, baina harrez gerokoan, euskaldunak sinistuta gaude izena duenak izana baduela, nahiz eta izana duenik eta izendatu behar ez denik ere, izan baden.

Banabil, horretaz, aspaldian, gauza eta gizakion izenen eskisari, Matias Malanda *Van't Hoffen ilea* liburuan, Idusen, herriko pertsonaia berezien bizitzak jasotzen ari den bezala. Eta, halako eta halako herrieta-koei modu batera deitzen zaiela (euli, aza, azeri...); halakoak jaitotzeko izenarekin direla ezagun, honetakoak aurreagokoren baten ezizena omen dutela... eta hala, batzuei eta besteei buruzko ezer argitzen hasi aurretik ez dut giro izaten, sarri, izenarekin asmatu ezinda.

Ari naizela, ari naizela... burura etorri zait bertsolarien artean -oraintsu artekoetan, bederen- asko direla izengoitiz izenez baino ezagunago (*Xenpelar, Txirrita, Xalbador, Basarri, Lazkao-Txiki, Xalto, Azkonar, Egileor, Errexil, Xanpun, Ataño...*). Denak ez badira ere hauetako asko besteek, gizarteak ezarritako ezizenak dirudite, aldeztu aurretik zerbait esan edo egin izanagatik, leku jakin bateko izateagatik...

Horiekin batera, euskaltzale eta idazleen artean ere asko izan dira izengoitiak erabili dituztenak. Erabiltzeko arrazoiak ere anitzak izango ziren. Batetik tradizioa, esate batera, eliz-gizon batzuen, bataio-aldia berritzeko eta hala, kaputxinoen artean, sorterriko izena hartzekoa (*Bonifazio Atam, Aita Donostia, Aita Olazaran, Damaso Intza, Aita Miguel Altza...*). Bestetik, Sabino Aranak euskaltzaleatasunari ezarri zion abiadura eta berrizaleatasunaren lekuko diren izenak ditugu, lehengo izen "euskaldundak" (*Albizuko Balendiñe, Julene Aspeitia, Errore Bustintza, Ixaka Lopez, Sorne Unzeta, Polixene Trabada, Salvatore Mitxelena...*).

Hainbat idazlek, eta ez poeta gutxi, bestalde, aukeratuta zituzten izengoiti ederrak (*Lauaxeta, Lizardi, Iratzeder, Loramendi, Otsalar, Orize, Jautarkol, Arantzibia...*) egitasmo handiren baten itzalean, zerbait esateko edo egiteko zutela adierazten bide zuten.

Egiteko edo esateko horrek, sarri, zerbait gorde eta beste zerbait azaldu beharra adierazten du, eta bada, izengoiti bakarra aski izan ez duenik ere. Resurrección Mª Azkuek ez zuen izengoitirik erabili liburuak argitaratzean, bai, ordea, aldizkarietan hainbat lan argitaratzeko. Azkue jaunaren izengoitiak dituzue *Eketa, Basozale bat, Euskaltzale, Tsirrist, Vascofilo*. Gregorio Mujika jaunak, euskal gaien dibulgazioan hil arte etengabe aritu zenak, berriz, hainbat eta hainbat izengoiti erabili zituen. Honen zerrenda ere ez da laburra: J.M. Ojartibe, G. Biona, J. Zumarragoi, Jeme, Berrizale, Zarzale, Bildari, Aztertzeke, Deñoka'tar Gaserio. Bai Azkue bai Mujikaren pistari jarraitzeko Matias Malandak, ministerioko funtzionariorik argiena bazen ere, lanak izango zituelakoan nago. Egia da, hala ere, gure barne-ministerioetako funtzionarioak oso iaio dabilzala aspaldian.

Halakoetatik eta horrelakoetatik ihes egiteko, idazleek bizi

izandako jazarpen egoerek sortutako izengoiti erabilerak ere gogora ditzaket. Hala Polikarpo Larrañagak, erbestaldian bakarrik erabili zituen izengoitiak. Zenbaitek nortasun berriak ere sortarazi zituen erabilitako izengoitiek. Esanguratsuenetakoa Jesus Insausti izan daiteke. Gehienontzat *Uzturre* izengoitiaz ezagunago den gizon nekagaitz honek, *Manuel Arrieta* goitizena ere erabili zuen, artikulugile sozialista baten gisara idazteko Argentinako "Tierra Vasca" aldizkarian.

Demokraziari eman beharreko konfiantzaren amoreagatik, txanda-pasa egin zaio izengoitien erabilerari, eta ni, izengoiti eta ezizen asko eta askoren arrazoiak euskararen zapalkuntzan errota datorrelakoan nago. Izan ere, euskaltzale izatea nekeza izan da luze, eta izendatzen ez den beldur baten ifrentzia ere bada neurri batean, ezizen eta goitizenen aniztasuna.

Egia da aldarrikapenaren belaunaldiak ia erabat baztertu zutela izengoitiak aukeratzeko, eta izen-abizenak erabiltzeko joera dela hedatuena. (*Txillardegi, Bernardo Atxaga, Luigi Anselmi, Beltza, Xamar...* edo besteren bat kenduta, eta hauetakoren bat, izengoiti baino gehiago, heteronimotzat ere har daitekeela uste dut). Egia da bertsolariak ere izen-abizenek ezagutzen ditugula jada (Maialen Lujanbio, Sustrai Colina, Andoni Egaña, Sebastian Lizaso...). Eta, gainera, litekeena da izen-abizenen erabilera "normaldu" duten belaunaldiak bere bataio izenarekin gustura egotea -bataiatuak izan baziren-, bere euskaltzaleatasunari edo abertzaleatasunari traba sentimentalik ezartzen ez dietelako.

Egia esateaz beldurtu behar ez zelakoan, izen-abizenen erabilera hedatu zen, behingoa. Ezizen eta izengoitirik behar ez izatea ere, litekeena -izan-ezinik- ez bada- Litekeena, halaber, ezizena merezi izateko edo izengoitia hautatzeko kerak galdurik, izenak enbarazurik ez egitea oposaketetarako aurkezteko kurrikulum edo merituetan.

Nolanahi, eta Amets Arzellusek "Berria"n agertzen zuen "Izenen korapiloa" bestelakorik diola ematen badu ere, konformidade horrek, urrutzen gaitu besteek ezarritako ezizenetik baina bestetik, baita norberak hautatutako izengoitietatik ere.

Gardentasunaren arora iritsiak gaitzake. Ez dugu zer gorde-rik, ez dugu zer erakutsirik. Joseba Sarrionandiak idatzi zuen bezala, liburu bana idatzi eta sari bana jasoak gara. Azaldu beharraren aroan, pero-ren bat duen edozein ager daiteke telebistako entretenimendu programazioan (¡Esta es mi gente!).

Ni, ordea, apur bat beldurtzen nau azaldu behar horrek, izen eta izanen gardentasun hori hutsalkeriaren azala besterik ez bada, mami gabea bada.

Banoa, beraz, berriro, grabagailua hartuta erkideengana. Nahiago ditut Zaldibiako, Bergarako, Ultzamako euskara jasoz bat liburu horien egileek eskaini dizkiguten herritarren bizi-penak eta pasadizoak. Hitzak, adierazkor izango bada, gordea eta ondua behar du; altxor izango bada, zer gorde eta zer erakutsi behar du; hausnartua, egosia, neurtua nahiago dut. Izena... eta hitza, izana duen eta izango denarentzat: hutsaren hurrengo egin ez gaitzan. ■

LUPABEKIN
Juan Mari Arregi

ANALISTA EKONOMIKOA

Zirkuluko enpresaburuak

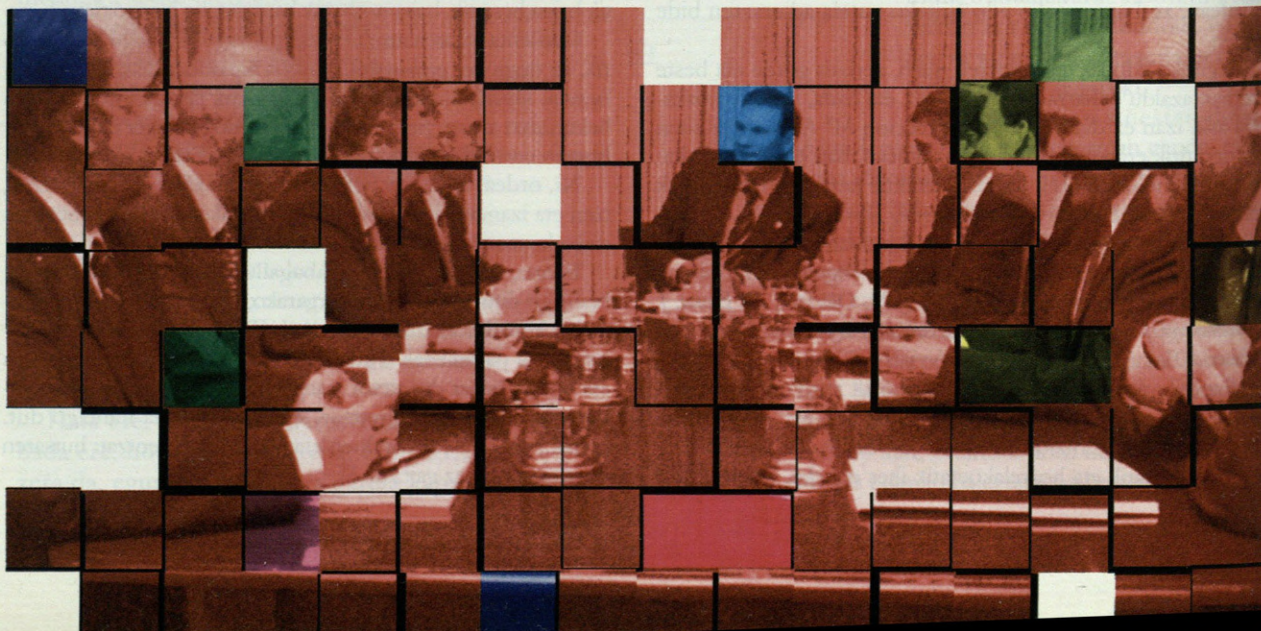
Euskal Enpresaburuen Zirkuluak Ibarretxe planaren kontrako jarrera agertu du; besteak beste, "zalantza giro eta ezegonkortasun politikoa susta dezakeelako, aberastasuna eta enplegua sortzearen kalterako". Guk, berariaz, "Zirkuluko enpresaburuak" titulua eman diogu kronika honi, ez duelako euskal enpresaburuen kolektiboa ordezkatzen, oso plurala baita hura, eta ez direlako berrogeita hamar presidente, kontseilari delegatu edo zuzendari nagusi baino gehiago, oso enpresa gutxi eta bereziki handietakoak gainera. Hori bai, horietatik dira Espainiako enpresaburuen patronaleko Cuevas presidentearen adiskideak, Aznar EAEko autonomia kentzera animatu zuenarenak!

Esan beharra dago, gainera, ia denak direla edo izan direla Frankismoko, UCDko, PSOEko edo PPko gobernuen espektro politiko espainolistakoak. Beti Espainiako unean uneko gobernuaren zerbitzura. Oraingo presidentea Alejandro Etxebarria dute, Correo Español-Diario Vasco-ABC taldekoa, orain Vocento deritzonakoa, eta argi eta garbi erakutsi dute gorago aipatutako gobernuak (Francoren barne) izan dieten leialtasuna. Beti egon izan dira planteamendu zentralista espainolisten alde eta, beraz, planteamendu abertzaleen kontra. Eta, beti bezala, demagogia darabilte -enplegua eta aberastasuna sortzeko arriskuak- azken batean Herri honek erabaki nahi duenaren kontra jotzeko.

INIGO AZKONA

Enplegua eta aberastasuna sortzearen kalterako zalantza-giro eta ezegonkortasun politikoa sustatzen dutenak ez dira Euskal Herriak bere patua eta etorkizuna erabakitzeko planak edo proposamenak -Ibarretxe Plana, nire aburuz askieza, unilateral eta partziala, edo beste plan ausartago batzuk, horrelakoak ere bai baitira, Euskal Herriko gatazka politikoa behin betiko konpontzeko-, baizik eta hori eragozten saiatzen direnak, are Armadaren laguntzaz, hala nola PPren Gobernuak, edo PSOErena, eta, Zirkuluko enpresaburu horien kasuan bezala, haiek babesten eta sostengatzen dituztenak. Zer beldur diote Herriak erabakitzeari? Zirkuluko enpresaburu horiek noiz salatu edo kritikatu izan dute berek sostengatutako UCDko, PSOEko edo PPko gobernu adiskideek EAEko Estatutua bete ez izana? Zirkuluko enpresaburu horiek, enpleguaz hain kezkatuak, noiz salatu izan dituzte Espainiako gobernuak EAE zigortzeko egindako operazioak, inbertsioak Espainiako Estatuko beste zona batzuetara desbideratu dituztenean? Zirkuluko enpresaburu horiek noiz salatu izan dute Euskal Herriko lurretan instalatutako multinazional batzuek beste lurralde batzuetara (Ekialdekoak barne) ihes egin izana, ez beti baliatu izan duten ETaren ustezko jazarpenagatik, baizik eta errentagarriago zitzaielako? Zer diote hain etorkizun zalantzatsuko BW edo La Naval enpresez, edota Ecuador bidaia enpresaz?

Lorpen sozialak murrizteko bidean. Kapitalismoak indarrean segitzen du European, aurpegi "sozialdemokrata" edo "neoliberal" badu ere. Hango gobernuak, Frantziako eta Espainiako barne, baita "EAEkoak" eta "Nafarroakoak" ere, gupidarik gabe aplikatzen dituzte kapitalismoaren errezetak. Azken bi horiek, besteen eskumenak ez badituzte ere, filosofia neoliberal bera aplikatzen dute eskumenak badituzten lekuetan. Azken egunotan, Alemaniako Gobernuak eman du erreforma laboral drastiko bat ezartzeko pausoa, azken urteotako lorpen sozialak urratzen dituen: osasuna, desanplegua eta pentsioak. Osasun prestazio gutxiago eta garestiagoak; langabeei laguntzeko prestazio sozial gutxiago eta laneko urte gehiago eta kopuru txikiagoak pentsioak.

Alemaniako Gobernuaren etsenpluari hasi zaizkio jarraitzen, eta segituko dute jarraitzen, bizkorrago edo motelago, Europako gainerako gobernuak. Horien artean, Frantziako eta Espainiako gobernuak, zeinen mende euskal herritarrok. Frantziako Gobernuak badabil, gutxi-asko, bide horietan barrena. Espainiako Gobernuak oraintxe hitzartu du Toledoko Ituna berritzea, pentsioen gaia jasotzen duena. Nahiz eta, arrazoi elektoralengatik (2004ko martxoan dira hauteskunde orokorrak), ez duten erreformaren eduki konkretua zehaztu nahi izan, gauza jakina da legegintzaldi berrian, PPrekin edo PSOErekin, luzatu egingo direla laneko urteak, erretiroa hartzeko adina atzeratuko, gogortu egingo direla pentsioak eskuratzeko baldintzak eta murriztu egingo direla pentsioen zenbatekoak. Eta, Alemaniako etsenpluari jarraituz, prestazio sanitarioak murriztera eta garestitzera ere joko dute.

Inflazioaren manipulazioa. Unean uneko gobernuak beti manipulatu dituzte datu estatistikoak, zeinek bere interesen arabera, eta, beharrezkoa bada, irizpideak aldatu egiten dituzte, estatistikek kalterik egin ez diezaieten. Horrela egin zuten KPIarekin, haren irizpideak beren mesederako aldatu baitzituzten. Mundu guztia erosketen saskiko prezioak izugarri igo direla jabetzen denean, horra non etortzen den Espainiako Gobernuak esanez KPIa hiru hamarren bakarrik hazi dela... Eta ez du inortxok ere sinesten. Gertatzen da politikariak ez direla merkatu-
ra joaten, hauteskundeetako bezperetan ez bada, eta beren soldata oparoak tomate eta leka batzuk baino askoz gehiagorako iristen zaizkiela, sektore langile eta xumeei ez bezala, ezin erosizkoak jartzen ari baitzaizkie. Eta badakite zertan dagoen iguera horien giltzarria: ez produktoreetan preseski, baizik eta artekarietan, banaketako kateetan eta abar. Baina haiei ez diete eskurik sartzen. Eta horrela doakigu KPIa. ■

TXANDAN Amatño

Politikaririk gabeko politika

Christoph Blocher jauntxo dirudunak irabazi ditu Suitzako hauteskundeak, Arnold Schwarzenegger aktoreak Kaliforniakoak eta iragan politikorik gabeko lagunez inguratu da Carlos Mesa boliviarr buruzagi berria. Etorkizuna politikaririk gabeko politikagintza ote?

Bai, egia da. Politikak, politikagintzak eta politikariek ez dituzte garairik onenak bizi. Are gehiago, nolabaiteko gizarte-esparru aurrerakoiren batek pentsa lezake ordua dela aldatzeko, aterabidea herrigintzatik etorriko dela, hiritarrei egoki eta zuzen erantzungo dieten lider ez politikoen aldetik.

Bai, baina. Politikaririk gabeko politika eta politikagintza ez dira berriak. Berlusconi eta Gil ez dira errotik politikariak. Ezta Pinochet, Franco eta Hitler ere. Ezin esan, ordea, eredu gogoangarriak direnik.

Gauza bat da herrigintza eta herri-partaidetza areagotu nahi izatea eta beste bat, ordea, politikaririk gabeko politikagintza iraultza berritzat jotzea. Politikaririk gabeko politikagintza, luzera, eskuin muturraren alternatiba bihurtu ohi da. Politikariak, txarrean ere, demokraziaren bermerik seguruena dira. ■

HIRUKO TXIKIAN Joxe Mari Ostolaza

Idortea

Izan dugu aurtengo protagonistetako bat. Ezin uka, belazeen horiak lekuko. Eta euskalgintza itotze lanetan, eguraldiak ere kolaboratu du Lazkaon eta bereziki, krudelki berez aski lehorra dugun Irunberrin Estatuaren pozerako. Oinezkoen kilometroak lokatz, Iturgaizek bere oinetakoen lustrea mantentze aldera, hurrengo baterako utzi du bere parte hartzea, ibilbideak garbi egongo diren arorako. Bihar-ko. Ez dut nik ukatuko Donostiako Antigan noizbait ikusteko aukera izango dugunik, hori baino harrigarriagorik baitzait Mayor Oreja batzure autonomiaren alde sutsu ikustea. Bi bat hamarkada aski izan ditugu tamainako fenomenoak baiezatzeko. Eta nago, Iturgaizen adina kontuan hartuz nire jubilaziorako bere lanpostua defenditzen oinezkoen anparoan kilometroak egiten ezagutu behar dugula amnesia morroi. Lehen lerroan eta pankartari eutsiz irudika dezaket krabatarik gabe, burusoilduna, Adidasekin eta txandarraren bat soineko irribarretsu. Eta ondorengo mitinean, akordeoi-lari "Guk euskaraz.." entonatzten. Ez dago maisuen eskasian. Etxean ditu. Garaiz dabil oraindik. Aski luke Fragarri erreparatzea. Demokrata. Toda la vida. ■

Fikzioa

Kale-antzezpen bat. Jendea, oiheu eta bitore, desfilea ikusten. Aktore guztien artean, errege-jantzia doan zalduna da txalotuena. "Gora Enrike IV.a, gora Enrike gure errege!", egiten du jendeak. Zalaparta hain da burrunbaria, non aktorearen zaldia, izuturik, putinka hasi baita brastakoan. Aktoreak, bridei tira eta ezproiei saka egin arren, ezin du zaldia gobernatu. Zaldiaren jauzietako batean, lurrera erortzen da eta kolpe zakar laburra hartzen du buruan. Erietxe batean esnatzen da. Ez da ezertaz gogoratzen, ez du ohe inguruan dituen lagunak ezagutzen. Artean soinean daraman errege-jantzia ikusirik, jendearen oihiak piztu zaizkio gogoan: "Gora Enrike IV.a, gora Enrike gure errege!". Aginduak ematen hasi da, erresumak premia larriegiak baititu besoak antxumatuta egoteko. Aktorea ez da jada aktore: Enrike IV.a dela sinestearaino itxuraldatu du kolpeak.

Hedabideek eta ikuskizunaren munduak bozketetan duten gero eta eragin handiagotaz mintzatu dira politologoak (horra hitz itsusi bat, itsusirik bada!), Schwarzeneggerrek Kaliforniako bozak irabazi dituela jakin bezain arin.

Beude esanak. Aukeran erakargarriagoa egiten zait gertaera (eta ez anekdota!) Pirandelloren "Enrike IV."a obraren argitan ikustea: egun batez, erotu aurretik gorrotatzen zuen pertsona bat hiltzen du aktoreak inork zigortuko ez dion uste osoan: nola zigortuko dute hamaika urte Enrike IV.a dela sinetsita bizi den aktore ohi gizajo bat? Eta zer egingo liokete Schwarzeneggerri ere fikziozko mundua gobernatu duen bezala gobernatuko balu eskura jarri dioten mundu erreala? Botoekin irabazia luke zigortu ezingo lioketen xalotasuna, botoek zuritzen dute Bushen kasuan ere badaezpadako gerra bat pizterainoko kasketaldi justiziatsu ustea.

Ni nago aktorea bozkatu dutenek -heriozigorra gehien praktikatzten duen estatuko herritar gehienek- esperantza horixe dutela: filmetan erakutsi duen ausardia eta justiziaren zentzu bera erakutsiko duela Schwarzeneggerrek mundu egunerokoan ere.

ALBERTO ELORIOGI

Armiarmaren estrategia

Giuliano Ferrara izeneko kazetari batek -marxista izana, Berlusconiaren ahotsa da gaur- Errepublikan gerta daitekeen zernahiren *induktore linguistikotzat* jo du Antonio Tabucchi. Idazle italiarrak "Armiarmaren estrategia" izeneko artikulua gogoangarri bat idatziz erreakzionatu du. Ezagutu nahi duenak jo beza iragan hamalauko "El Pais" egunkarira: urriko hosto esanguratsuenetakoa aurkituko du bertan.

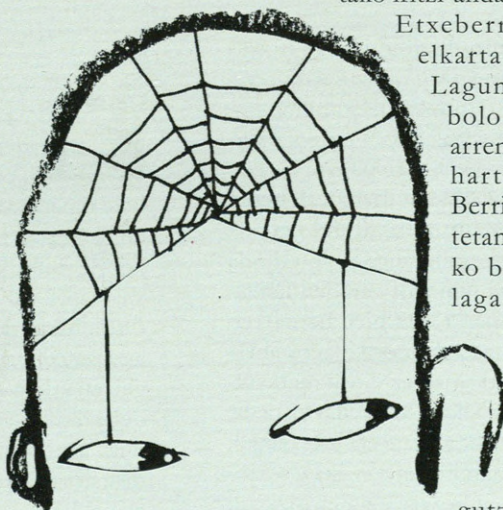
Artikulua luzea denez, eta adar joria, nekez laburbil dezaket hemen. Esan dezadan Berlusconi kazetari sateliteen bidez darabilen izu-politika aireratzen duela. Italian hainbat intelektualek bizi duen mehatxu-giroari buruz ari dela, alegia.

Armiarmaren estrategiak ez ditu ezkerria eta eskuina bereizten eta, hargatik, ezinezkoa da -niri ezinezkoa zait behintzat- ez gogoratzea "Zutabe"k Hasier Etxeberriaren kontra botatuko mehatxuak eta Hasier Etxeberriak "Gara"n emandako erantzuna, orekatua bezain zintzoa. Hanka puntetan bezala pasatu gara auziaren albotik. Han- hemenka, oihartzun herabe batzuk. "Sustatu" izango zen, oker ez banago, oihartzun gehien bildu dituen hedabidea: kolore askotako iritzi-andana agertu da bertan,

Etxeberriari eskainitako elkartasun hitzak nagusi. Lagunartean-eta bolobolo ibili den gaia izan arren, agerian, isiltasuna hartu dugu aterpe. Berriz ere. Beste hainbatetan bezala. Hitz egiteko beldurra dugu? Axiolagabekeria da gurea? Paso egiten dugu? Normaltzat jo behar ditugu -eta noiz arte?- halako miseriak?

Jende asko eza- gutzen dut pentsatzen duena amesgaiztoa bukatutakoan hasiko garelako hizketan. Gero eta jende gehiago dago, ordea, pentsatzen eta esaten hasita hitz egitea dela amesgaiztoarekin bukatzeko bide eta modu bakarra.

«
Gero eta
jende gehiago
dago pentsatzen
eta esaten
hasita hitz
egitea dela
amesgaiztoarekin
bukatzeko
bide eta modu
bakarra
»

irudiak:
Antton Olariaga

Beranduegi baino lehen

"Jainkoak aldatzen ez diren bitartean, ez da posible deus aldatzea" (Sánchez Ferlosio)

Jainkoak gureak dira, guk sortuak, guk alderera jasoak, guk izugarrikeriaz jantziak, guk gurtuak. Gure kontzientziaren lasaigarri sortu ditugulako baimentzen dituzte jainkoek hurkoaren oinazea, urrutiko gerrak, ezinduen gosea eta gosetuen ezina. Oinazea eta gerra eta gosea etxeko atean joka has daitezenean bakarrik hasiko gara jainkoak madarikatzen. Ordurako, ordea, beranduegi izango da.

laguntza eskergaitzarekin, hutsaren *diletante* eta huts-minaren gurtzaile askori (artistei batez ere, baina tartean baita hainbat politikari abertzaleri ere!) oso ondo etorri zaio euskarari buruzko diskurtso horren farfaila, ez dakit beren kontzientzia linguistikoa lasaitze aldera. Nolanahi ere, euskara izan da galtzaile.

Erregaiak

Razzia: Arpilatzeko, hondatzeko edota pertsonak harrapatzeko helburuz etsaiaren lurrean egindako sartu-irten azkarra (hiztegietatik).

Zaintzaileak nork zaintzen ditu? (Juvenal) Juezak nork juzkatzen ditu? (urriak hemezortziko manifestariak)

Benetako demokraziarik balego, herri batek ez lioke beste bati eraso egingo, indartsuak ez luke ahula zapalduko, justizia eta askatasuna uztarri berean ikusiko genituzke (esperantza galdu nahi ez duen batek).

«

Schwarzenegger bozkatu dutenen esperantza: filmetan erakutsi duen ausardia eta justiziaren zentzu bera erakutsiko dituela aktoreak mundu egunerokoan ere

»

Oteiza

Sei hilabete hil zela. Ordutik, jendea harri eta izotz geratu da haren oinordekoek (familiar-tekoek zein haren ondarea kudeatzeko legea eskultorearen borondatea bihurritzeraino baliatu dutenek) euskararenganako erakutsi duten begirune faltarekin. Hiletan ez zen euskararik izan ("Haserre baino, triste nago", aitortu zuen Miren Azkaratek hiletatik irtiten zenean). Familiak atera zion heriotza ondorengo oroigarrian ere, euskarak ez zuen hitzik. Museoa inauguratu zutenean ere, halatsu museo berriko hormak, halatsu museo berriko iragarki eta aldarriak, halatsu inaugurazioko hitzak: euskararik gabe. Dagoen tokian egonda eta Oteiza izan zena izanda, ez dut esango museoa arrotza egiten zaidanik, baina bai urrutikoa, urrutiratu zaidana, urrutiratu didatena. Pilar Oteiza eskultorearen ilobak -Madrileko unibertsitateko katedratikoa da- inolako konplexurik gabe adierazi zuen zergatia: "Bi hizkuntzekin hormak beteegiak geratuko ziren. Gainera, nire osabak dendena gaztelaniaz idatzi zuen". Ez dut inolako zalantzarik Ameriketan-eta egin behar dizkionten erakusketetako programa, ohar, eta obren titulu eta aipamen teknikoak oro hizkuntza bakarrean egongo direla. Gaztelaniaz.

Euskara, neolitikoko fruitu estetiko parerik gabea: hori esanez ahoa betetzen zaien sasi-euskaltzaleen kalamatika ez da Oteizak asmatua, baina Oteiza dugu euskararen inguruko fantasiari modernitatearen distira eta estetikotasunaren dirdira eman zizkiona (Xenpelarrak esango zukeen bezala, abilla zen Oteiza, bazuen pantasiya...). Halatan, eta Oteizaren

Plana

Ibarretxeren planak nahiko lan izango du jendearen uste desberdinak uztartzen. Horretarako, eta nor banintz, hitzaren hiru esanahiak betetzea eskatuko nioke lehendakariari: lehenik eta behin, aurreratuen dagoena, "etorkizunerako asmo eta programa" ondo zehaztea; bigarren, egoerari dramatikotasuna kendu eta jende ahalik gehiena biltzea, bere plana "aisiarako pentsatutako ekintza" poz-emaile dela guk sineste aldera. Eta, hirugarrenik, plana edo "hormak porlanez txukuntzeko tresna lau-laua" izan dadila aitaren etxeko hormak aberasteko eta ez berdintzeko. Ez lurrarekin, behintzat. ■

leipb.com

Euskararen hiltzaileak

Eneko Bidegain

Euskararen hiltzaileak, Ipar Euskal Herrian, lehen lehenik, beren hizkuntzari uko egin dioten ama, aita, osaba, izeba, anai, arreba, lagun, auzoak dira. Zergatik baztertu dute beren hizkuntza? Ahuleziaz? Fantesiaz? frantsesez mintzatzea ederrago delako ustearekin? (...) Egunkari hau bera, osoki frantsesez da, irakurtzen duzuen zutabe hau kendu eta. Ipar Euskal Herriko bi astekari politiko abertzaleak frantsesez dira. (...) Nola galdegin diezaiokegu Frantziari ofizialtasuna onar dezan, guhaur ez bagara gure hizkuntzarekiko leialago agertzen?

diariovasco.com

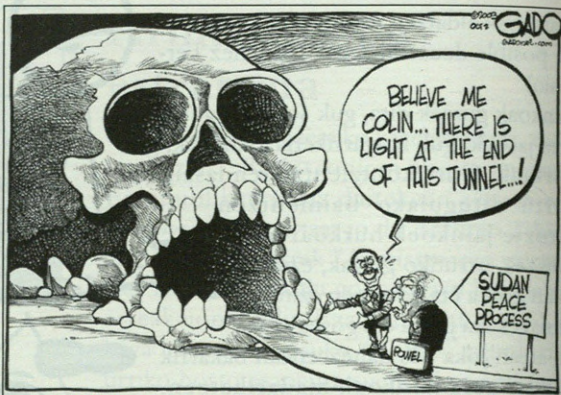
Neurriaren inportantzia

Jasone Osoro

Horixe baduela garrantzia, askok kontrakoa esaten duten arren. Gaur egungo edertasunaren parametrotan sartzeko, emakumeak bular oparoa behar du izan. Gerri estua eta mokorrik

apenas. Eta hortxe dago koska, ez dela era horretako emakumezko naturalik existitzen. Edo, izatekotan, milioi baten artean bakarra dago munduan. Pasarelatan, flakak eta bularrik gabeak, ipurdiaren tokian hutsunea eta belaun beteen lekuan hezurra. Hezurra eta azala, horratx. Bular oparoa dutenak, gehien-gehienak operatuta daude. Eta gu haiei begira, beraiek bezalakoak izateko inbidiatan. Trentaiseixa sartzeko irrikan. 36 edo S. Hara, aspaldian atera den neurri berria, XS, super super txikia. Hori bai, irudia zuritze aldera edo, anorexia eta bulimiaren kontrako kanpainak egiten dira, elikadura orekatuaren garrantzia azpimarratzen dute eta kanpoko bano barruko edertasuna askoz inportanteagoa dela sinestarazi nahi digute. Nahi eta ezinaren borroka. Oso ohituak baikaude ispiluaren aurrean jarri eta itsusiak iruditzen zaizkigun atalak gorrotatzen. Eta ahaztu egiten zaigu neurririk inportanteena ez dela gerri bueltak ematen duen zenbakia, edalontzia erdi bete ikustea baizik. (...) Eta ez gara ohartzen ondo sentitzea neurtuko duen metroa gure esku dagoela.

♦ Gado, Kenyako "The Daily Nation" egunkarian

Gizon biboteduna: Sinetsiiezadazu Colin... argi bat dago tunel honen amaieran.
Seinalea: Sudango bake prozesua.

♦ Sakurai, Alemaniako "Westdeutsche Allgemeine Zeitung" egunkarian

Laukian: Bakearen Nobel Saria.
Giza eskubideetarako ezkutua.

www.kaixo.com
internet

Bioteknologia

Giza esnea emango
duen esne-behia
lortu nahi dute

☐ **Ezpalak**
☐ *Argitalpenak*
☐ *Ikuskizunen agenda*
☐ **Denbora-pasak**
☐ *Ihesi*
☐ *Makina bat kontu*
Landareak

Hotzetik
babesteko
gomendioak

ARGIA

erdiko kaira

kultura eta aisia

Sonia Gonzalez

Marjina-tuen bihotzetik

Labanaren ertzean bizi dira Sonia Gonzalezen "Ugerra eta kedarra" nobelako pertsonaia nagusiak, neska bi. Labanaren ertzean, batez ere droga kontuagatik. Behin baino gehiagotan Kat gazteak Bilboko Erriberan duen etxe-ko leihotik begiratzean La Naja azpiko yonkiak ikusten ditu, eta pentsatzen jartzen da Ebek eta biak nolako suertea daukaten haien moduan ez egoteagatik. Beraiek ere beti dabilta gora eta behera, baina dirua dauka-

te, etxea, ez daude hain galduta... oraindik! Baina horren beldur dira. Urrats bat gehiago eman eta beste yonki horien moduan bukatzeko beldur dira. Drogak hartu ahal izateko, diru pila behar dute, eta diru hori ateratzeko -lanik egin gabe, jakina- zer edo zer egin behar, horrek dakarren arrisku guztiarekin. Hona, laburbildurik, Sonia Gonzalezen nobela bizkor bezain zirrargarri honen oinarrian dagoena.

«Nobela gehienak gizonek ohiz guri beti egokitzen zai

Nola azalduko zenuke zure pertsonaia nagusiak daraman bizimodua?

Bizimodua baino gain-bizimodua daramala esanaz. Behintzat liburua hasten den une horretan. Ze gero atzera jauziak daude, azaltzeko andre biak nola elkar ezagutu duten, eta horrek bestelako xarma dauka, baina ondorengo bide horren hasierako lilura da. Alaiki hasten dira, eta bide horretatik jarraitzen dute, eta gero eta gehiago korapilatzen da, eta gero eta zailago da, eta gero eta aspergarriago da dena, eta gain-bizi egiten dira. Hartu dute bide bat eta gero jada nahiko berandu da hortik irteteko eta bestelako bizimodua egiteko. Nolanahi ere, izan liteke bestelako bizimodua aukeratu eta bestelako modu batean gain-bizi behar izatea... Altxa goizeko 6etan, beharrera joan, bazkaldu, beharrera joan, etxera, telebista aurrean egon, lo egin. Hori ere gain-bizitza izan liteke, ez? Nobelako pertsonaia nagusien bizimodua ez da hori, beraiek gain-bizi dira egoera latzago batean. Baina gazteago zirenean pentsatzen zuten bizitza ezberdina izango zela, bestelako gauzak tokatuko zitzaizkiela bizitzan, eta gero ohartzen dira eurek aukeratutako bide horretan ere ez dagoela ezer zoragarririk; hau da, ez dagoela ezer zoragarririk inoiz.

"Ugerra eta kedarra" jarri diozu titulutzat. Azken urteotan Bilbo dezente aldatu da. Oraindik badagokio izenburua?

Egon badago gaur ere Bilbon ugerrik eta kedarrik, gertatzen dena da apur bat estalita dagoela, Bilbo azpiegitura handien hiria bilakatzen ari direlako: tranbia, pasealeku luzeak, etxebizitza garestiak... Baina hori Bilboren parte bat baino ez da. Eta dena dela, nobela urte batzuk atzerako kokatzen da; laurogeiko hamarkadan eta apur bat beranduago ere,

**PILAR
IPARRAGIRRE**
Argazkiak: Iñigo Azkona

90eko hamarkadaren hasiera ere ageri baita bertan.

Garai haietan Bilbon zebiltzan "tribu" gehienak irudikatzen dituzula esango nuke. Eta haiek ibiltzen ziren taberna eta lokalen deskribapena ere egiten duzu, batzuetan nahiko gogorra. Bilbo ez da hiri txikia, baina bertako Alde Zaharra bai. Inor haserretzeko beldurrik ez al duzu izan?

Ez! Beno, niri ez dit inork horrelakorik esan, eta baten bat haserretzen bada ere, berdin zait.

Euskaraz idazteak askatasun gehiago ematen al du horrelakoak egiteko?

Gutxiagok leituko dutelako, esan nahi duzu? Alde horretatik nahia nuke jende askok irakurtzea. Zenbat eta gehiago izan euskaraz normalean leituen dutenak, orduan eta hobeto. Gehiago izango direla haserretzen direnak? Bada, berdin-berdin zait.

Gaztetxera zihoazenak, adibidez. Marjinatu kopuru handia biltzen al zen han?

Ez! Nik ez dut pentsatzen nobelan hainbeste jende marjinal agertzen denik. Gainera, aipatzen direnetatik batzuk benetakoak dira. Ja, ja! Esate baterako, arratoia txupa barruan zuela ibiltzen zena. Nik morroi hori Gaztetxean ezagutu nuen. Nolanahi ere, "Ugerra eta kedarra" nobela bat da, ez memoria liburu bat edo saio bat, eta pertsonaia gehienak eta istorioak asmatutakoak dira, nahiz eta benetako lekuetan ibili.

Taberna batean dagoen neskari ezezagun batek diru mordo baten truk hilketa bat egiteko proposatzea ez da oso arrunta, ez? Eta berak onartzea ere...!

Tipoak ondo ezagutzen du neska! Bere erreferentziak dauzka, eta badaki nor den eta zelako gauzetan sartuta ibiltzen den. Neska-

azten dituztenez, lorontzi rola»

ren erantzuna harrigarria dela? Beno, diru beharra du eta une horretan alkohol artean eta erdi atxurtuta... onartu egiten du. Gero pentsatzen du beharbada arinegi jokatu duela. Baina aurrera egiten du.

Zer azaldu nahi izan duzu bereziki nobelan?

Normalean jendeak "marjinalitatea"-edo deitzen duen horren barruan dabilzanen bizi-modua eta sentimenduak azaltzeko gogoia neukan, baina ez kanpotik, barrutik baizik. Ezagututa. Ze askotan agertu izan dira oso ondo bizi den jendeak horren gainean dituen irudi eta aurreiritziak, baina zuk bertatik bertara ezagutzen baduzu, bestelako irudia eman behar duzu. Eta erakutsi nahi nuen ez direla pertsonaia lauak. Izan ere, normalean horrelako munduak adierazteko modu laua erabiltzen da: pertsonaia oso galdurik daude, oso gaiztoak dira, ez dute ganorazko ezer egiten, ez daukate sentimendurik edo baldin badituzte ere ez dituzte adierazten. Eta nik horri guztiari alderdi humanoa eman nahi nion. Azken batean, pertsonak dira, ez azpipertsonak edo behe mailakoak. Ez. Mundu guztia bezalakoak dira.

Zerk bultzatzen dituen hau eta bestea egitera azaldu nahi al zenuen?

Batez ere zer sentitzen duten, nola bizi diren egunez egun, eta nolako gauzak dauzkaten buruan. Eta hau inportantea da niretzat behintzat: pertsonaia nagusia andre bat da, eta horren inguruan garrantzi handia dauka beste andre batek ere.

Kat-en laguna den Ebek? Nobelako pertso-

"Ugerra eta kedarra" nobela bat da, ez memoria liburu bat edo saio bat, eta pertsonaia gehienak eta istorioak asmatutakoak dira, nahiz benetako lekuetan ibili

Normalean jendeak "marjinalitatea"-edo deitzen duen horren barruan dabilzanen bizimodua eta sentimenduak azaltzeko gogoia neukan, baina ez kanpotik, barrutik baizik

"Ugerra eta kedarra"ren egilea

Barakaldon sortua dugu Sonia Gonzalez. Euskal Filologia ikasia, Deustuko Unibertsitatean, eta bertako irakasle izana pare bat urtez. Gaur egun, LAB sindikatuan lan egiten du. Idazle gisa, "Sagarroiak" poema liburuarekin eman zen ezagutzera, lan horrekin Euskaltzaindiaren Felipe Arrese Beitia saria irabazi ondoren. "Ugerra eta kedarra" nobela ere garai bertsuan idatzi omen zuen, alegia 1999-2000 urteetan, eta kaxoi batean gorde, harlik eta Txalaparta argitaletxearen deia jaso zuen arte. Orduan kaxoitik atera eta "Ugerra eta kedarra" errebasatzeari ekin zion. Eginkizun horretan urte oso bat pasatu zuen.

naiarik samurrena iruditu zait.

Eta hala da, diferentziaz gainera! Eta bi andre horien inguruan eratzen da istorioa. Nobela gehienak gizonek idazten dituztenez, ohiz guri beti egokitzen zaigu lorontzi rola; hau da, gizon batek eratzen du istorioa eta horren inguruan eta horrekin batera garatzen gara gu, ez daukagu garapen pertsonalik.

Zure pertsonaia nagusiak duen bikotekidea ere ez da oso ohikoa. ETAko kidea izanik hain proselitismo gutxi egitea maite duen neska-ri...

Mundu bi dira. Nolanahi ere, nik ez nuen ezker abertzaleko kontuarekin etengabe aritu nahi liburuan, pentsatzen dut horretarako beste eremu batzuk ere badaudela eta hemengo literaturak ez duela beti ibili behar gauza berdinarengatik. Egia da ETAko kidea agertzen dela nik mundu bi horiek batzeko gogoia eduki nuelako. Bale, hori ere beharbada ez da oso sinesgarria, ez dakit ze punturaino. Baina nik elkartzeko gogoia eduki nuen, eta fikzioa denez, mundu biak uztartu nituen. Dena den, Eñauten figurak hainbesteko inportantziarik ez du.

Woll Damm garagardoari propaganda pixka bat egin nahi izan al diozu?

Eh, Heineken ere agertzen da! Horrek sinbolismoa ere badauka. Heineken errubixagoa da eta Woll Damm, berriz, ilunagoa eta zapore fuertagoa dauka. Horregatik andreak Woll Damm edaten du beti, eta besteak Heineken. Ja, ja!

Asko kosta al zitzaizun nobelan agertzen diren armen berezitasunak-eta jakitea?

Batere ez! Internet asmakizun zoragarria da. Ipintzen duzu "armas" eta denetarik agertzen zaizu.

Nork bere buruaz beste ondo egiteko aholkuak ere Interneten jaso al dituzu?

Ez! Oso aholku onak dira, baina horiek herri jakituriatik hartu ditut.

Loa ez omen da inuzentea. Hala dio zure pertsonaietako batek...

Ez da, ez. Normalean baten bat lo ikusten dugunean, beti pentsatzen dugu oso gustura dagoela. Baina hori ez da beti hala izaten. Ametsaren arabera! Normalean ametsak ez dira batere inuzenteak izaten, nire kasuan behintzat. Amesgaiztoak badira, beharbada aurpegian ez da igarriko baina txarto pasatzen ari zara. Eta okerreka da hurrengo egunean, gogoratzen duzunean... Batzuetan amets batzuk buruan markatuta gelditzen zaizkizu hainbat urtetan, ez? Eta normalean horiek amesgaiztoak izaten dira. ■

Ezpalak

IZASKUN JAUREGI

Mariasun Landa

k Espainiako Haur eta Gazte Literatura Sari Nazionala irabazi du "Krokodiloa ohe azpian" lanari esker. Saria duela 25 urte sortu zenetik, lehen aldia da euskarazko

DANI BLANCO

lan bati ematen diotena. Bestalde, Landaren "Galtzerdi suizida" liburuan oinarritutako obra taularatu berri du Taun Taun txotxongilo taldeak.

Eduardo

Txillidaren nahia bere obra ahalik eta jende gehienarengana iristea omen zen. Bada, datozen asteotan bere 200 lan ikus ahal izango dira munduko puntu ezberdinetan. Tamaina txiki-ko obrak San Petersburgoko (Errusia) Hermitage museoa daude ikusgai, eta gero Helsinki (Finlandia) eta Varsoviara (Polonia) joango dira. Tamaina handikoak Wakefield-en (Erresuma Batua) erakutsiko dira eta Bartzelonan, aldiz, erakusketa antologikoa egingo da.

Tahures Zurdos

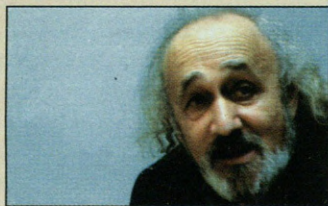
talde nafarrak zuzeneko diskoa grabatuko du datorren abenduaren 5ean Tuterako Noboo aretoan. Diskoak jasoko dituen kantak publikoak aukera ditzan nahi dutela adierazi dute taldekideek.

Mikel Urdangarin eta Kirmen Uribe

"Zaharregia, txikiegia agian" liburu-diskoa ari dira prestatzen eta Durangoko Azokarako kalean izango da.

Montxo Armendariz

ek Bernardo Atxagaren "Obabakoak" zinemara eramango du. Martxoan hasiko da errodajea Nafarroan eta protagonistak Juan Diego Botto eta Pilar Lopez de Ayala izango dira. Atxaga gustura agertu da Armendarizen gidoiarekin.

Baluarteren argiak eta ilunak

HILAREN 30EAN irekiko ditu azkenean ateak Iruñeko Auditorio eta Kongresuen Jauregiak. Lehen egunerako ekitaldiak eta datozen hilabeteetakoak prest daude dagoeneko. Egitarau klasikoa prestatu dute: musika, dantza eta antzerki klasikoa, folklore pixka batekin. Maria Bayo eta Iñaki Fresán izango dira inaugurazioan. Diego El cigala kantautorea eta antzerkiaren arloan, Els Comediantes-ek ere euren emankizunak eskainiko dituzte. Baluarte zentro kulturalaren lanak garaiz bukatu badira ere -eta hori da gehien azpimarratu dena- dagoeneko bada hainbat arazo: oraindik ez dago erakustareto handiarentzat egiturarik; txartelak saltzekoan arazo informatikoak egon dira; Jose Carreras eta Montxo Armendariz bezalako izenak egitarautik kendu behar izan dira... Aretoa zabalik beraz, orain zalantzak kudeaketaren inguruan zabaltzen dira.

Garaiz inauguratuko dela da Baluartearen inguruan gehien zabaldu den albisteak. Kudeaketari buruz daude zalantzak.

A. PRESS/ J.C. ELORZA

Aurtengo aukeratuak

LAZ ARRAKASTA izugarria izan zuen Eusko Jaurlaritzaren Kultura Sailaren Kimuak egitasmoak. EAEn egoitza duten errealizatzaileek eginitako film laburrak sustatzen dituen ekimen honetarako sei aukeratu dituzte aurtengo nazioartean erakusteko: Nacho Vigalondoren "7,35 de la mañana", Tinieblas Gonzalezen "Ecosistema", Domingo Gonzalezen "Las superamigas contra el profesor Vinilo", Imanol Ortiz Lopezen "Expreso nocturno", Koldo Serraren "El tren de la bruja" eta Safy Nebbouren "Lepokoa". Sei film horiek osatutako gida bat prestatu du Jaurlaritzak nazioartean banatzeko. Ekimen berean, beste gida bat paratu du. Azken hau Bizkaian, Araban eta Gipuzkoan banatuko dute.

Octavio Cortazar "Berria"n dokumentalari buruz:

«Errealitatean sakontzen duelako da maltzurra, eta batzuentzat ez da komenigarria errealitatea eza-gutzea».

Iñaki Saituak esanak "El País"en:

«(Antzerkiak) laguntza behar du oraindik, baina ekoizpenei dago-kienean, krisia gainditu egin da. Ekoizpen asko eta kalitate handi-koak egiten dira».

Edorta Kortadik zera zioen

"Berria"n: «Oteiza Museoa nahaste-borrastea da: ez da ikus-ten nola hasi zen, zein urrats egin

zituen, nola iritsi zen iritsi zen lekura».

Sonia Gonzalezek hitzok paratu

zituen "Gara"n: «Idazleek ez dute konpromiso esplizitua libu-ruetan zertan irauli. (...)

Seguruenik, norberaren konpro-misoak berez islatuko dira egiten dugun guztian».

Gotzon Uribe "Berria"n: «Talde

batek ibilbide bat egin behar du diskoa kaleratu aurretik. Gaur egun, azkarreki grabatzen dira zenbait disko, eta gero ez dute ondorioz, inolako promoziorik ez dutelako».

ALBERTO ELOSEGI

Gutunaren bidetik

Ia gutunik idazten ez dugun garaiotan, gutunari buruzko jardunaldiak antolatu dituzte azaroaren 14 eta 15ean Toulousen. Euskalerrriaren Adiskideen Elkartea, Toulouseko Cervantes Institutua eta bertako Unibertsitatea dira, besteak beste, ekimen honen antolatzaileak. Peñaflores II. Mintegi hau aurrez 2000. urtean egin zen lehenengoaren atzetik dator, eta bertan ilustrazio garaiko gutuna aztertuko da. Izan ere, XVIII. mendean maiz bai fikzioan bai gizarte harremanetan idazketak gutun forma hartzen zuen. Modernitaterako bidean ere ezinbestekoa izan zen gutuna. Nahiz eta gaur egun horretaz ia ahanzi garen. Jenero honen inguruko hainbat gai aztertuko da Mintegian. Bere iturburua eta testua jorratuko da; elkarteen arteko gutun harremanak eta XVIII. mendeko gutunen funtsak ere arakatuko dira.

Bertan, Kepa Sojoren "Cuando puedas", Carlos Juarezen "Pa ti pa siempre", Gaizka Urrestiren "Raíz" eta Aitor Alvarezaren "Sabor a menta" laburrak daude. Aurtengo ekitaldiak iazkoaren arrakasta lortu nahiko luke. Izan ere, ikusgarria izan zen iazkoa. Hogeita hiru lurraldetako 111 zinema jaialditan parte hartu zuten Kimuak-eko zenbait filmek iaz.

Kolore guztietako abesbatzak

ASTEAZKENEAN HASI ETA IGANDERA bitartean, 20tik gora abesbatza bilduko dira Tolosan, 35. Nazioarteko Abesbatza Lehiaketan. Topikoak aginduta, inork kantu erlijioso andana esperoko du, baina kantutegi profanoak ere badu bere lekua. Klasikoez gain, euskal kantuak entzun ahal dira eta pop abesti ezagunen moldaketak eskaintzen dituenik ere bada. Estiloa bezain anitza da, gainera, abesbatzen jatorria: Japonia, Errusia, Zeelanda Berria, Suedia... Islandiak eta Bielorrusiak lehen aldiz bidali dituzte euren ahotsak Leiorrera.

Sentimendu eta sentsazio dantza

DANTZA IZANGO DA azaroaren 30a bitartean, Bilboko Euskalduna jauregi erregina. Izan ere, La Fundicion aretoak antolatuta Dantzaldia dantza zikloaren baitan, Venezuelako Danzahoy konpainiak, Suitzako Alias taldeak eta Espainiako Balet Nazionalak eskainiko dituzte emaldiak. Horrez gain, okasiorako bereziki prestatutako Junkera eta Oreka Tx taldearen musikak lagunduko du Nacho Duatok zuzentzen duen Baletaren "Txalaparta" ikuskizuna.

Medemen atzetik.

Londreseraino joan da asteburu honetan Julio Medemen "Euskal Pilota, larrua harriaren kontra" filma, bertako Zine Jaialdian parte hartzera. Atzetik joan zaio polemika. Lehengo astean jakin genuenez, Espainiako Enbaxadak diru-laguntza ukatu dio Jaialdiari; gauza bera egin du Cervantes Institutuak. Biek ere diru arazoak jarri dituzte aitzakia-tzat. Baina euren asmoa filmaren nazioarteko oihartzuna geldiaraztea litzateke nolabait.

Polemikaren ondorioz, interesa piztu du lanak, eta filmaren bi emanaldietarako sarrerak agortuak zeuden joan den astean.

ARGAZKI PRESS / J.C. RUIZ

Filosofiako gida-liburua.

UEUko Filosofia Saila filosofiako gida-liburu entziklopedikoa lantzen ari da. Bizkaiko Foru Aldundiak lagundutako egitasmoa da eta Joxe Azurmendi eta Iñaki Soto izango dira editoreak. Horrekin batera hainbat kolaboratzailek parte hartuko dute ekimenean. Besteak beste, Agustín Arrieta, Ander Iturriotzek eta Arantza Etxeberriak. Bi atal izango ditu. Batean filosofiaren munduko gai nagusien inguruko sarrerak bilduko dira eta bakoitzari buruzko bibliografia.

Bestean, filosofiaren alorrean obrak argitaratzeko egin beharreko urratsak jasoko dira. Besteak beste, entziklopediak euskal pentsamenduaren panoramika historiko bat eman nahi du. Lana Durangoko Azokarako argitaratu nahi luke UEUko Filosofia Sailak.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

110. Street-eko geltokia

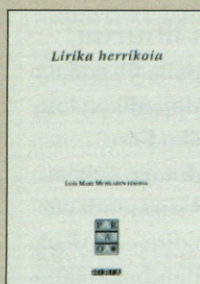
Iñaki Zabaleta
Urkiola

ELKAR
194 orrialde
13,50 euro

25 aldiz berrargitaratutako lana

Hogeitaz badiña Iñaki Zabaleta Urkiola New Yorkera ikasketak osatzera joan eta "110. Street-eko geltokia" idatzi zuela, 1983an. Geroztik, hogeita bost aldiz berrargitaratu da nobela hau. Franco garaiko Euskal Herriko etxe-orratzen hiri amerikarrera ihes egin beharrean aurkitzen den gazte bat du protagonista nagusi. Lagun bakarra du, Bigarren Mundu Gerran bizi izan zituen istorioak kontatzeaz batera, bere adiskidetasunaren epela eskaintzen dion zahar beltz bat. Neska baten amodioa eskuratu nahi luke, eta lortuko du azkenean, publizitate munduan lan egiten duen

neska batena. Baina bitartean, tamalez, gogoz kontra bada ere drogarekin lotutako kate baten partaide izatera behartuko dute. **I**

Lirika herrikoia

Batzuen artean

HIRIA
94 orrialde
9,50 euro

Luis Mari Mujikak bildutako erromantze eta poemak

Hiria argitaletxearen bidez kaleratutako "Lirika herrikoia" liburuan, Luis Mari Mujikak bildu ditu euskal literaturako erromantze eta poema herrikoizaharrenak. Irakurlearen ederzaletasuna berpizteko ahaleginetan osatutako bilduma honetan, antzinako amodio, gerra eta gertakizun historikoen lotutako kantak ageri dira. Erromantze eta poema horietatik asko eta asko gaur egun oraindik entzun daitezke herrietako kantarien ahoetan, aspalditik osatzen baitute euskal lirika herrikoiaaren altxorrik preziazua. Besteak beste, "Ganboarrena", "Beotibarko gudua", "Perutxorena", "Urrutiako anderia", "Undurain anderiaren kanta", "Atarratze jauregikoa", "Arbotiko prima eijerra", "Neskatz ontziratua" eta "Amoros baztertua". **I**

Izan ala ez izan euskal herri

Minez idatzi du Jose Inazio Basterretxea Polok "Aurkari ikusezina. Identitateaz eta gizarte-komunikazioaz" saioa. Marko juridikoak eta politikoak min ematen diotelako, eta marko linguistikoak are gehiago. Des-herritze prozesu batean gaudelakoan dago, alegia des-euskalduntze praktiko batean gaudelakoan. Eta berak oso argi adierazi nahi dio euskaldun orori honokoa: edo euskaraz gara, edo ez gara herri. Eta hori dela-eta, gure identitate soziala eta komunikazio-esparrua nola ikusten dituen azaldu nahi izan du Jose Inazio Basterretxea Polok "Aurkari ikusezina".n. Eta baita nola ulertzen dituen inguru hurbileko hedabideen jardunak eta harreman-sareak ere. Eta zein beharrezkoa iruditzen zaion komunikazio-esparru euskaldunari ateak eta leihoak zabaltzea. **I**

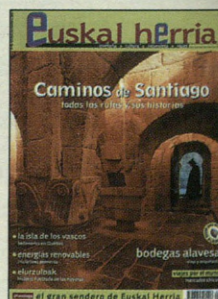
Aurkari ikusezina

Jose Inazio
Basterretxea Polo

ALBERDANIA
140 orrialde
11 euro

"Euskal Herria" aldizkaria

Sua Edizioak-ek plazaratzen duen "Euskal Herria" aldizkariaren azken zenbakian, arreta berezia eskaini diete Araba Errioxako ardoari eta bertako upelategiei, aurtun uztia bikaina omen dugu-eta. Datorren urtea, berriz, Done Jakueren urte izango da, eta beraz, Donejakue Bideen berpizkundeak ere leku hartu du aldizkariaren orrietan. Etnografiari ere gorde diote lekua, eta horren inguruko bi lan eskaini. Batean, Kanadako kostaldean euskaldunek historian zehar bale arrantzan egindako ahaleginak dakartzigute, Joan Fontcuberta argazkilariak "Euskaldunen irla" bezala ezagutzen denari eta besteri eginko irudien laguntzaz. Eta "Elurzuloak" lanean, antzina elurra edukitzeko erabiltzen ziren horien berri ematen dute. **I**

Euskal Herria

Batzuen artean

SUA EDIZIOAK
131 orrialde
5 euro

**Txomin
lagunaren
etxean**

Liesbet Slegers

IBAIZABAL
26 orrialde
5,24 euro

Besteren etxean egotea- ren komeriak

Etxeko txikienei zuzendutako kontakizun honetan, Txomin irribarretsu ikusten dugu, aitatxoren eskutik helduta lagun baten etxera doalako. Iristen dira biak Sararen etxera, eta Txomin oraindik pozik da, Sarak txakurtxo bat duelako. Baina halako batean aitzak agur esan eta etxe horretatik badoala ikustean, Txominek ere berarekin joan nahi du, eta negarrari ematen dio. Baina Sara lagun ona du, eta malkoak lehertzeko gereziak eskaintzen dizkio. Gero Sararen amak emandako esnea hartzen dute biekin, eta hortik aurrera jolasten hasten dira, txakurrarekin, Sarak

dituen moztorroekin, edo irudiak margotuz. Konturatu gabe, lotarako ordua da. Txominek primeran pasa du. **I**

R. A. Kartini (1879 - 1904), Javako emakume handia

Angel Garcia Etxandik plazaratu duen "Nondik ez kraskatu arrautza" liburua, "Kartinoflexia" izeneko trilogiako lehendabizikoa da. Egilea 1992an joan zen Javako irlara. Han Indonesiar hizkuntza bateratzaile modura erabiltzen den bahasaz ikasi eta, 1964an Sukarno lehendakariak heroi nazional izendatu zuen Kartini emakume iraultzailearen inguruko materiala bildu zuen. Kartinik eskola holandarrean ikasi zuen eta, ikasgelako neska javatar bakarra zen. Baina 12 urterekin etxera erretiratu zuten. **I**

**Nondik ez kraskatu
arrautza**

Angel Garcia Etxandi

ANGEL GARCIA ETXANDI
215 orrialde/ 12 euro

KOLDO SAN SEBASTIAN

"Euskal nazioak nazionalistez eta ez nazionalistez osatua behar du"

"Enderezando el bucle"ren arrazoiak?

Nire ustez, euskal nazioak nazionalistez eta ez nazionalistez osatua behar du. Ezin da batzuen edo besteen euskal nazioa eraiki. Ezin daiteke euskal nazioa egin antinazionalismotik edo antikonstituzionalismotik. Izugarri atsegin-goa nuen zer edo zer egin nahian nenbilen, eta Jon Juaristik eman zidan aukera hori. Urte asko dira Jon Juaristirekin bat ez etortze beroan nabilela -berak "Tribuna Vasca"tik eta nik "Deia"tik iritzi trukaketa egiten genuenetik-, eta berak "El bucle melancólico" plazaratu zuenean, aukera hori eman zidan. Baina sekula ez nuen hari ekiteko une aproposa aurkitzen, neure buruari galde-tzen niolako ea eskubiderik ba ote nuen inorekin sartzeko, hori eginez gero besteari zer bait gerta dakiokelako, arma baten miran jartzea, kasu. Nik uste dut edonorekin bat ez etortzeko eskubidea dudala, eta edonor horrek ere eskubidea duela hori horrela izateagatik ezer ez gertatzeko. Azkenean atera dut liburua, eta norbait balio izatea espero dut.

Zertarako, zehazki?

Bata bestearekin bat ez etortzen bakean jarraitu ahal izateko, gutxienez.

Zer aurkituko du irakurleak liburuan?

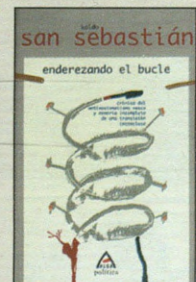
Jon Juaristiren "El bucle..." liburuak izandako berrargitalpen bateko hitzaurreari ematen diodan erantzuna. Hitzaurre horretan Jon Juaristik Miguel Angel Blancoren hilketaren erantzukizun nagusia Sabino Aranari leporatzen dio. Eta nola ni ez nagoen horrekin ados, erantzun egin diot.

ARGAZKI PRES/G. GARAIALDE

Antinazionalismoari eus- ten dioten horiek

Koldo San Sebastianek Alberdania argitaletxearen bidez plazaratutako liburu honen izenburu zehatza da "Enderezando el bucle. Crónica del antinazionalismo vasco y memoria incompleta de una transición inconclusa". Bertan, erantzun egiten dio Jon Juaristiren "El bucle melancólico" liburuaren berrargitalpen bateko hitzaurreari, eta horrez gain, euskal nazionalismoaren aurka azken garaiotan azaldu diren hainbat lanen errepaso egin, eta irakurlearen esku uzten du egia nork dioten erabakitzea, egilea ala besteek. Koldo San Sebastianentzat, egun, euskal nazionalismoaren aurkakotalea, (batik bat, eta edozein dela ere bakoitzaren atxikitze ideologikoa), aurretik zituen helburu politikoeekin porrot egin duen jendea osatua dago: frankista ohiez, zentrista ohiez,

**Enderezando
el bucle**

**Koldo San
Sebastian**

ALBERDANIA

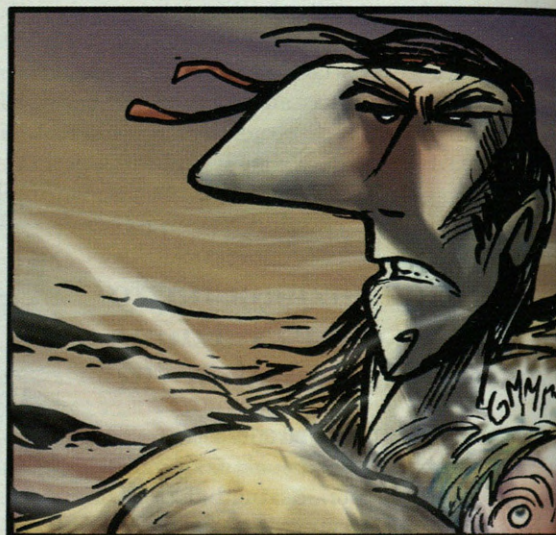
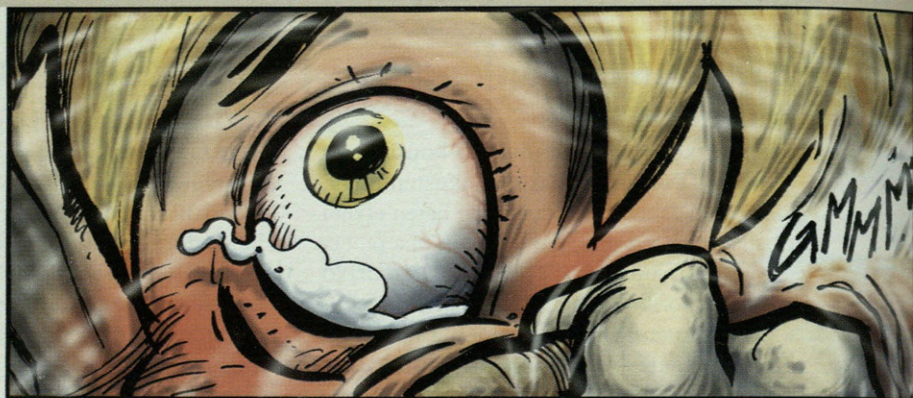
228 orrialde
18 euro

komunista ohiez, etakide ohiez... Eta bere ustez horien antinazionalismoa da Euskadik, bakea lortzeko ez ezik, bere normalizazio politikora iristeko ere duen oztoporik handienetakoa. Era berean, nazionalista ez direnak baztertzeko egindako edozein ahalegin ere, oztopo da Euskadik bakea eta normalizazio demokratikoa eskura ditzan. **I**

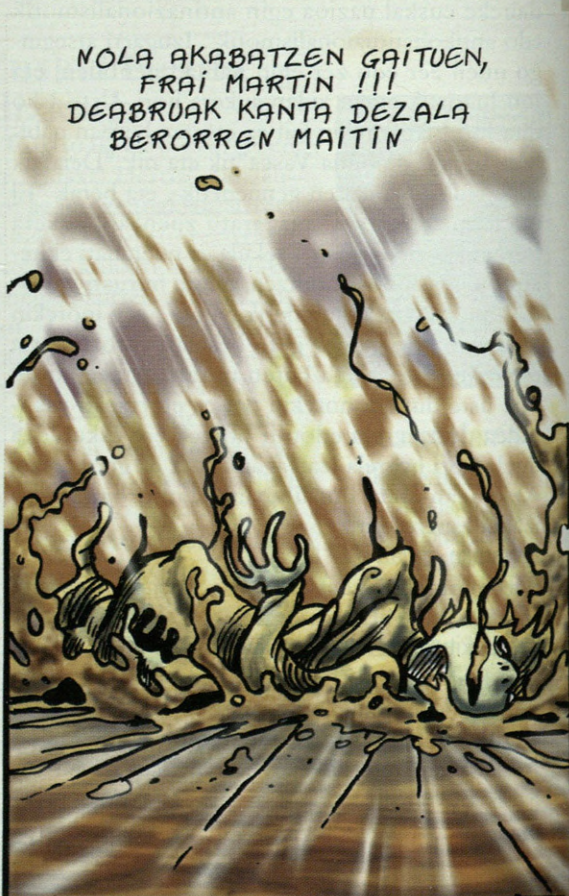
egileari galdezka

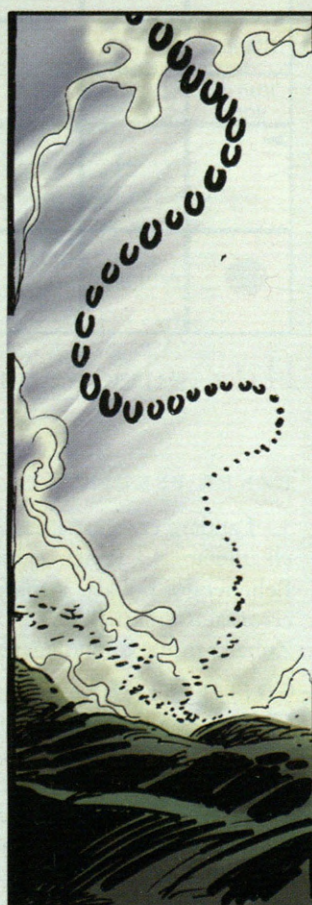
Gartxot

erdiko kaiera

NOLA AKABATZEN GAITUEN,
FRAI MARTÍN !!!
DEABRUAK KANTA DEZALA
BERORREN MAITIN

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	EH-ko mendialdea	Grina gaizto	Kirol eraikina	Infin., ikusi	
	Hiltzaileak	Aharien emeak	Bizkaieraz, sobera	Aluminioa	
					Soldatak
	* DEITURA				
	* IZENA				
Lera mota	Aldi oro			Atzizkia	
Arabako udalerrria	Meza emailea			Pl., diru europarra	
			Hizki baten izena		Röntgen
			Beltz		Demaren hasieran
Antzezlan musikala			Imajina		
Toka, dut			Burdinolak		
		Margoa			
		Utik!			
Klariona			Gernikako auzoa		50
Joan den urtean			11		Kontso. bikoitza
		Buru estalkiak			
		Sufrea			Kontsonantea
	Artsenikoa		Iparretarrak	Ahuntzaren ar	

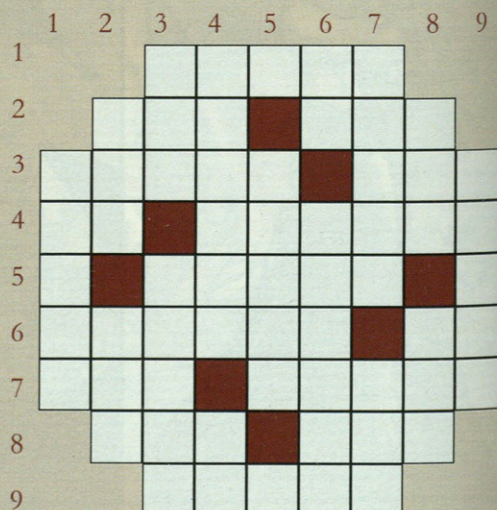
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Landare erregarria. 2.- Zoro. Bihi. 3.- Trebea, iaioa. Ardi, hitz elkarketan. 4.- Jainko egiptoarra. Asiako penintsula handia. 5.- Lehenengo bokala. Amaren neba. Berrogeita hamar, zenbaki erromatarren arabera. 6.- Gazte. Gauero ohi dugu. 7.- Edo. Zuhaitz mota. 8.- Juntagailua. Saturnoren satelitea. 9.- Ipurtzuloa.

GOITIK BEHERA

1.- Fruitu mota. 2.- Emakume izena. Berba. 3.- Jardun. Heldu. 4.- Hitza. Lehenengoa eta azkenekoa. 5.- Uranioaren ikur kimikoa. Euskal lurraldea. Kontsonantea. 6.- Sodioaren ikur kimikoa. Herri, nazio. 7.- Emea gurasoekiko. Infusio mota. 8.- Gaixo. Bizkaiko ibaia. 9.- Arto irinezko opila.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

NEREA IZAGIRRE

ARGAZKIAK: RUBEN PLAZA

Aiako Pagoeta natur parkea

Burdinaren eta naturaren ikuskitzuna

Zein gipuzkoar ez da noizbait Pagoetara bueltatxo bat ematera joan? Natur parke honek eskaintzen dituen fauna ugari eta ingurumen ederraz gain, baditu beste erakargarritasun batzuk ere, hala nola Agorregiko burdinola, Iturraran interpretazio zentroa eta erakusketa eta lorategi botanikoa, besteak beste.

Pagoeta 1998ko irailaren 29an izendatu zuten natur parke eta Gipuzkoako Foru Aldundiaren esku geratu zen. Baina bere hasiera arakatu nahi badugu, 1956. urtera jo beharko dugu. Urte hartan, Gipuzkoako Foru Aldundiak Lardizabal familiari erosi zion Laurgaingo Baso Barrutia deitzen zuten lursaila, 504 hektareako azalerakoa. Bertako natura indartzeko asmoz eskuratu zuten, eta eginahalean, zuhaitzak landatu eta fauna nahiz landaretza babestu zituzten. 1982. urteaz geroztik, Laurgaingo Oihan Parkea izena jarri eta jendeari atek ireki zitzaizkion. 1984an, Parkearen azalera handitu zen Iturrran baserria, Agorregiko burdinola eta lurrak erosi zirenean, hain zuzen ere hasierako azalera bikoiztuta geratu zen. Erosketa horren ondorioz, Pagoeta mendia Parkeko erdigune geografiko bihurtu zen, elementu bereziena izatera iritsiz; horregatik, oso egoki ikusi zen Pagoetako Parkea izena jartzea. Ia osorik Aiako lurretan kokaturik dagoen natur gunea 1.024 hektarea edukitzeraz pasa zen.

Baina non dira Agorregiko burdinola, lorategi botanikoa eta Iturrran baserria? Normalean, Pagoetara txangoan joaten garenean, gurutzera igotzeko ohitura dugu. Ez dago ukatzerik paraje benetan ikusgarria dela, baina Pagoetak gauza gehiago eskaintzen ditu. Zarautzik irtenda, Aiarantz doan GI 2631 errepidea jarraitzea besterik ez dago, hau da, Zarautz eta Villabona elkartzen dituen errepidetik sartuko gara. Errepide horrek Iturrran zentroramango gaitu, gure ezkerretara hain zuzen. Zentroaren aldamenen, aparkalekua ikusiko dugu. Autoa utzi bezain pronto hasiko gara Iturrran baserria eramango gaituen bide ertzetan hainbat lore eta zuhaitz ikusten. Horiek Iturrrango lorategi botanikoaren aurrean gaudela erakusten digute. 1986ko neguan hasi zituzten lorategiko landaketak, eta urtero landare familia berriak gehitzen dizkiote bildumari. Bai lorategiaren barnean eta baita inguruan ere, landaretza autoktonoko zuhaitziak daude: haritzak, gaztainondoak, lizarrak eta abar. Jatorri arrotzeko

Pagoeta parkea
Aiako lurretan
kokaturik dago
eta 1.024
hektarea ditu.
Bisitariak lur
eremu horretan
paraje
ikusgarriak eta
atsedenerako
tokiak
aurkituko ditu.

Betizu, Pirinioetako zakur eta Enkarterrietako billanoen azoka

Iturrran informazio zentroak Euskal Herriko animalia eta produktu azoka antolatu zuen joan den urriaren 4an. Ezaugarri hauekin antolatu duen lehen azoka da; izan ere, aurretik landare berezien azoka antolatu izan dute lorategi botanikoan eta aurtengo animalia eta produktu autoktonoena izan da. Asmoa datorren urteetan ere jarraitzea da, landareenak arrakasta izan zuen bezala honek ere izan baitzuen. Nahiz eta eguraldiak ez zuen gehiegi lagundu, egun euritsua izan baitzen, xiri-miri setati horietakoa ia gelditu gabe aritu baitzen, jende asko hurbildu zen goizean. Pottokak, betizuak, artzai txakurra, sasi ardiak, latxa ardiak, Pirinioetako zakurrak, Enkarterrietako billanoa (zakur arraza autoktono bat) eta euskal oiloak ziren ikusgai, besteak beste. Denek zuten ezaugarri bat komunean, tristea tamalez: desageritzeko arriskuan daudela, produkzio intentsiboak sortutako ondorioetako

bat. Produktuei dagokienez, denetarik zegoen; ezti, gazta, marmelada, piperminak, Goierriko taloak, sagardoa eta sagarrak zeuden salgai, euskal produktu bikainak denak. Lorategi botaniko inguruan eta baserri barnean produktuak zeuden eta Iturrrandik goiko aldera animaliak, kostaren izugarritzko ikusmira ederrez inguratuta. Goizeko 12:00etan, gainera, pottokak askatu zituzten sokamuturra egiteko; ideari ez zitzaion origi-naltasunik falta izan.

zuhaitzak ere badira, nagusiki haritz amerikarrak. Horretarako egokitu-tako gunean, Iturrran baserriaren ondoan, arriskuan dauden Euskal Herriko landareen bilduma ipini dute ikusgai. Horretaz gain, Txileko "vestia foetida" edota Txile, Himalaia eta Taiwango "Hydrangea villosa" izeneko landareak ikusiko ditugu. Iturrran baserria 1.000 espezie baino gehiagok inguratzen dute, oso gune berezia da. Lore mota bakoitzak badu bere azalpen-testua aldamenean, eta bidexka bati jarraituz, lorategi exotiko osoa ikusteko aukera dago. Lorategi botanikoa ikusi ostean, Iturrrango baserrira sartzerik ere badago.

XIV. mendeko baserria

Iturrran baserria XIV. mendeko eraikin ederra da. Egun, ingurumen interpretaziorako zentro eta natura eskola da. Museo bihurtu den baserri honetan, naturaren inguruko alderdiak nahiz gizakiak landa-ingurunean egin izan dituen lanen inguruko informazioa dago bildurik erakusketa batean -Pagoeta guncari dagokio, jakina-.

Iturrran baserriak badu, gainera, gune bat galtzeko arriskuan diren landare autoktonoak babesteko prestatua. Azpimarratzekoa ere

bada Iturrrango erlategia. Iturrrandik oso hurbil dagoen erlategi didaktikoa da. Bertan bisitariak, batere arriskurik gabe, erleen bizitza eta erlategi baten barrualdea ezagutu ahal izango ditu.

Erakusketa, lorategi botanikoa eta erlategia ikusi ostean, askorentzat Iturrran inguru honetako lekurik xarmangarriena dena ikusiko dugu: Agorregiko burdinola. Baserriatik 15 bat minutuko paseotxoaren ostean iritsiko gara bertara. Gerturatzeko egun egokienak igande eta jai egunak dira, horietan jartzen baitute martxan burdinola. Dena den, geldirik bada ere, beste edozein egunetan ikusterik ere badago, eta, egia esan, merezi du, ingurune eder askoa baita, batez ere udan, bertako ibaiak eta zuhaitzek eskaintzen duten freskotasunaz gozatu ahal izateko. Bailara ikusgarri eta berde batean kokaturik dago, eta zuhaizti ederrez jantzirik.

Industria aurreko garaia

Agorregiko burdinola 1754. urtean eraiki zuten. Ingurune paregabea dago; izan ere, pago eta haritzaz inguraturik egonik, bere garaian, zuhaitz horiek ikatz begetala ekoizteko berebiziko lehengaia ziren, eta ikatzarekin burdina urtzen zen.

Errotaz lagundutako sistema hidraulikoak ura burdinolara eramaten zuen. Egun, burdinola berri-tu dute eta garai hartan burdina nola lantzen zen ikusteko aukera du bisitariak, siderurgiako labe garaiek desagerrarazi zuten arte egiten zen moduan. Sistema hidrauliko horrek nola lan egiten zuen ikus daiteke eta industrializazio aurreko garaia eramaten du gure irudimena.

Artetxotako bidegurutzea

Pagoetako natur parkeak landa oso aberatsaz gain animalia espezie edo fauna oso ugaria du. Natur parkean betizuak, oreinak eta pottokak ohikoak dira. Horiek ikusteko txororik egokiena Artetxotako bidegurutzea da, Aia aldera joz, Laurgain auzoan dagoena. Iturrrango arduradunek asko gomendatzen dute irteeratxo hau; izan ere, oso ikusgarria da. Hala ere, Iturrrandik bisita gidatuak ere eskaintzen dituzte. Bere kabuz ibiltzea nahiago duenak bertara joan eta informazioa eska dezake, inongo konpromisorik gabe.

1754an eraiki zen Agorregiko burdinola. Industrializazio aurreko garaian errotaz lagundutako sistema hidraulikoak nola lan egiten zuen ikus daiteke eraikin horretan.

Iturran baserria ingurumen interpreta-
zio zentroa eta natura eskola da.

Zer bisitatu, Pagoetako faunari buruzko informazioa, bertako museoari buruzkoa, erlategiari buruzkoa... horri guztiari buruz jakin-mina duenak Iturranera gerturatzea besterik ez du.

Bisita hauen guztien ostean, Aia herrira bazkaltzera joatea aukera egokia da, paseoak gosea eragiten baitu. Herriko plazan bertan baditugu jantoki eder eta merkeak, hala nola, Jauregi, Iturriozena edota Arruti. Frontoi aurrean Kanua jatetxea dago. Hala ere, Iturran gunetik oso gertu landa etxe bat bada, Landarbide, bertan ere ederki bazkal dezakegu. Horrez gain, etxetik bazkaria eraman duenak baditu bazkaltzeko gune ederrak Laurgainen, mahai eta aulki ederrekin. Eguraldi ona denean zuhaizpeko itzalean ederki egoten da. Oso ongi prestaturik dago Pagoeta picnic bat egiteko, gune zabal eta ederrekin. ■

Non bazkaldu

✓ Aian:

- Landarbide-Zahar nekazalturismoa: Laurgain Auzoa.
Tel: 943 83 10 95
- Arruti: Gozategi enparantza, 15.
Tel: 943 83 47 70
- Iturriozena: Gozategi enparantza.
Tel: 943 83 42 72
- Jauregi: Gozategi enparantza, 9.
Tel: 943 83 07 28
- Kanua Erretegia: Gozategi enparantza, 11
Tel: 943 83 43 22.

Ordutegiak

✓ Pagoeta parkean bisita gidatua

Uztail, abuztu eta iraileko larunbatetan.

- Irteera: 10:00etan Iturranango apartokalekuan.
- Iraupena: 3 ordu + bazkaria
- Prezioa: Helduak, 21 euro, 6-12 urte bitarteko haurrak, 14 euro.
- Ibilbidea: Iturran informazio zentroa, oreinak, Agorregi, Iturran, tartean gazta eta sagardo dastaketa eta bukatzeko bazkaria Aiako jatetxe batean.
- Izen-emateak: 943 83 53 89, Iturran. Osteguna baino lehen. Gutxienez 5 lagunekoko taldea osatu beharko da.

✓ Iturranango harrera etxea eta museoa

- Uztail, abuztu eta irailean, asteartetik igandera, 10:00etatik 14:00etara

eta 16:00etatik 18:30etara.

- Urtean zehar: larunbat, igande eta jai egunetan, 10:00etatik 14:00etara.

Museoaz gain, Lorategi Botanikoa eta Erlategi didaktikoa ere ikus daitezke (doan).

✓ Agorregiko burdinola

Tel: 943 83 53 89 (Iturranango bera)

- Uztail eta irailean, ostiral, larunbat, igande eta jai egunetan, 10:00etatik 14:00etara.
- Abuztuan, asteartetik igandera, 10:00etatik 14:00etara
- Urtean zehar, igande eta jai egunetan, 10:00etatik 14:00etara.

Bisita gidatuak 11:30etan, azpiegiturak martxan ikusteko aukera (doan).

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

ELEKTROMAGNETISMOA

Tentsio handiko lineak

GURE HERRI ETA MENDIETAN nonahi ikus ditza-kegu energia elektrikoak garraiatzeko erabiltzen diren tentsio handiko lineak. Beraien kable lodietatik garraiatzen den energia elektrikoak frekuentzia txikiko uhinetan bidaiaitzen du oso berezia den ezaugarri batekin, hau da, eremu magnetiko bat sortzen du kablearen inguruko erradio batean.

Izaki bizidunek eremu magnetikoen eragina jasatean, izakion baitan dauden karga elektrikoaren portaera eragiten da. Gizakia, adibidez, oso eroale elektriko ona da, ura baita neurri handi batean; horregatik eremu elektriko baten aurrean energia hazi egiten da azalean eta gorputzaren barnean korrante elektrikoak sortzen dira eta hauek hainbat mekanismo biologikotan eragin dezakete. Orain arte dakigunez, organoen funtzionamendua aldatzeaz gain, zeluletara garraiatzen den informazioa ere alda daiteke, hauek elkarren artean seinale elektriko bidez komunikatzen baitira. Laborategiko frogetan ikusi denez frekuentzia eta intentsitate txikiko eremu elektri-

koek korrante elektrikoak sor ditzakete giza gorputzean eta hauek proteinen sintesia eta sistema imunologikoa alda ditzakete.

AEBetako San Antonioko Unibertsitateko ikerlariaren ustez eremu elektromagnetikoek garunaren atzealdean dagoen guruin pinealean eragina dute eta ez dugu ahaztu behar guruin honek gorputzaren ordulari biologikoa erregulatzen duen melatonina hormona ekoizten duela.

1994ko maiatzaren 5ean Europako Legebiltzarrak "Erradiazio ez ionizatzaileek sortutako kalteei aurre egiteko ebazpena" onartu zuen eta horren barnean zera esaten zen besteak beste: "tentsio handiko kableen inguruan eremu hutsak antolatuta behar dira edozein jarduera iraunkorri dagokionez eta are gehiago hau etxebizitza baldin bada".

Osasuna

JABIER AGIRRE

Janariengatiko intoxikazioak gehitu egin dira

UDAREKIN BATERA janari intoxikazioak ere etorri ziren, urtero bezala, Salmonella izeneko germenak eragindakoak batez ere. Aurtengo daturik ez dakigu oraindik, baina iaz, 2002an alegia, Hegoaldeko lau probintzietan 90 kasu erregistratu ziren, aurreko urtean (2001ean) kontabilizatutako janari intoxikazioak 74 izan ziren bitartean. Eta zergatik doa gorantz kopurua? Etxeetan gertatzen diren intoxikazioak urtetik urtera gehiago direlako, elikagaiak gordetzeari buruzko kontzientziario handiegirik ez dagoelako, batetik, eta osasun edo higienezko aldetik erabiltzen diren praktikak ez direlako gomendatzeko modukoak, bestetik, Eusko Jaurlaritzako Osasun Publikoko programen arduraduna den Javier Garciak esandakoaren arabera.

Horrela, tortilla bat egitean arrautza behar bezala ez mamitzeak (gorringoan dago arazoa), edota hozketa behar duten janariak hartu eta ordutan eguzkitan eduki ondoren kontsumitzeak (hondartzara edo erreka bazterretara joan eta askotan gertatzen dena), janari intoxikazio bat ekar dezake. Eta horrelakoak uda partean agertzen dira gehien, janarietan dauden germen horiek tenperatura

altuak behar baitituzte ugaltzeko.

Salmonellak jarraitzen du germen sortzaile nagusia izaten, eta batez ere maionesa eta tortillak prestatzerakoan izaten da. Iaz gertatutako 90 kasuetatik, 71tan salmonella izan zen identifikatutako arrazoa. Intoxikazio mota horietan, sukarra, gorakoak eta sabeleko mina eduki ohi dituzte afektatuek, eta sarritan bakterio horrek konplikazioak eman ditzakeenez, ospitaleratzea beharrezkoa izan daiteke. Kontuz, beraz!

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Hotzaren beldur

EGUNA BEREZ gutxitxo moztan ari nonbait eta ordularietan are eta motzago denaren zantzua hartzen zaio hemendik aurrera. Gainean dugu konturatzerako neguko solstizioa, urteko egunik motzena eta gaurik luzeena, alegia. Behin urte garai honetatik aurrera, izotzaren distira zurizta nonahi bistaratuko da, itsasotik zenbat eta urrutiago orduan eta nabarmenago, bai eta erreka zuloetan goietan baino. Orain arte kanpoan gozo bizi izan diren landarean nora-nora, babesen batera erretiratzeko sasoia da. Landareek beraiek hauxe erakusten digute: badira, "erreginaren zintzilikarioak" eta kalak kasu, sustraletan erreserbak pilatu eta neguak erretzen dizkien hosto eta zuztarren babesean hurrengo udaberrian berritu arte negua lasai igaroko dutenak. Lorontzietan izan ditugun geranio eta antzekoak negua sentitu bai, baina izotzak inola ere jipoituko ez dituen lekuren batera jaso behar dira. Aterpe xume bat nahikoa da: goiko balkoiarena, ataria, ganbara... Nahi izanez gero landare berriak ere orain sor daitezke: landarearen muttur xamurrenetik aldaxkak moztu eta luberria duten ontzietan landatu. Hone-

la udaberriari aurea hartuko diogu, baina negu luzean eduki zaindu beharko dira, itsatsi eta iraun dezaten. Nik lan hauek gerorako uztea nahiago dut. Landareak oso-osorik utzi orain, udaberrian izerdi berria mugitzen denean zein zuztar erre den eta zeinek bizirik iraun duen nabarmena izango da. Orduan kimatu: erretakoak berdea non duten handik eta osorik erre badira ipurditik; berde iraun dutenen artean orduan aukeratu aldaxketarako kimuak eta udaberriarekin ziztuan itsatsi eta haziko dira landare berriak.

Badira lurrean landatuta, negurako mugitu ezin izango ditugunak, baina era batera edo bestera nola-hala babestu beharko ditugun landareak: zitriko jendea, buganbilak eta abar. Hauei apropos eraikitako aterpeak antolatu beharko dizkiegu. Bi gomendio: aterpean arnasa lasai hartzen utzi eta enborra zakuarenaren tankerako oihalen batekin ondo bildu ahal den goraino, landarea erretzen bada ere enborra sanatuz gero erraz berrituko baita.

ALBERTO ELONEGI

Frantziar ikerlari talde batek uhin magnetikoen eremueta haurren leuzemia eta nerbio sistemen aldaketak ohikoa baino gehiagotan gertatzen direla ikusi zuten. Hau da, estresa, nekea, suminkortasuna asko hazten dira eremu elektromagnetikoen inguruan eta baita defentsa ezarekin zerikusirik duten gaixotasunak ere.

Suediako Karolinska izeneko txostenean tentsio handiko lineetatik 300 m baino distantzia txikiagoan bizi ziren 436.503 pertsona aztertu ondoren, 100 metrotan finkatu zen seguritateko distantzia.

Azterketa honen ondoren, beste hainbat azterketa kaleratu da ildo berean eta badirudi 100 metroko seguritate distantzia gero eta onartuagoa dagoela zientzialarien artean. Oraindik ez dira neurri politiko zorrotzak hartu, baina urte gutxitan Europan eta AEBetan arautegi mugatzaileak indarrean jartzea espero da eta honek arazo ugari sortuko ditu zeren eta ia herri eta hiri guztietan berreraikuntza lan erraldoiak egin behar-

ko lirateke. Bestela, paseo bat eman ezazu zure herrian eta baietz topa arautegia betetzen ez duen tentsio handiko linearik. I

BIOTEKNOLOGIA

Giza-esnea emango duen esne-behia

ZEELANDA BERRIKO ama talde batek ingeniaritza genetikoa baimentzearen aurkako protestaldiari ekin dio. Eztabaidarik sutsuenak AgResearch bioteknologiaren ikerkuntzan aritzen den enpresak piztu ditu. Izan ere, giza geneak izango dituen behi-esnea lortzeko ikerketari ekingo diola esan baitu orain dela gutxi.

Erabakiaren kontra azaldu diren ahotsek emakumeak iraintzea dela esateaz gainera, epe luzeko ondoriorik ezagutu gabe espezieen arteko mugak haustea sor dezakeen arriskua nabarmentzen dute. Baina protestak protesta, Zeelanda Berriko esne-ekoizlerik handiena den Fonterra enpresa ikerketaren emaitzarekin guztiz interesatuta dagoela aipatzen da. I

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

Ikuskizunak

ALOÑA IPINTZA

IKASTAROAK

◆ azaroak 4, 11 eta 18 **ZARAITZU IBARRA**

Otsagabiko Kontsultategia

16:30-19:30

Animazio
Soziokulturaleko
Zerbitzuak antolaturik,
barreterapia ikastaroa
egingo da azaroaren
4tik aurrera. Partaide
bakoitzak 25 euro
ordaindu beharko ditu.

JAIALDIAK

◆ azaroak 7 **GETXO**

Getxo Antzokia

22:00

Bertsound System
jaialdian gonbidatu gisa
hainbat musikagile
izango da. Antola-tzai-
leek ahozko inprobisa-
zioaren munduan
kokatzen duten saioan,
Igor Elortza eta Jon
Maya bertsolariak,
Kurando Shoji eta
African Sima reggae-
toaster estilokoak eta

ZINEMALDIA

DONOSTIA

◆ urriak 31 - azaroak 8

Fantasiatzko eta Beldurrezko Zinemaren XIV. Astea

Film luzeen eta laburren lehiaketaz gain, urtean zehar egindako film luze interesgarrien erakustaldia izango da aurtengo zinemaldian. Bestetik, John Carpenter zinemagile iparramerikarrari egingo zaion atzera begirakoak, Europako heroiei eta superheroiei (Supersonic Man, Fantomas, Diabolik....) eskainiko zaien omenaldiak eta trukapen lanetan aditua den Emilio Ruizen edo Doris Kloster argazkilari iparramerikarraren lanekin antolatutako erakusketek osatuko dute aurtengo egitaraua.

Selektah Sound System
toaster euskalduna ari-
tuko dira.

◆ azaroaren 1a arte

DONIBANE- LOHIZUNE,

Abesbatza Kantuen
Nazioarteko Jaialdian,
Letoniako, Errusiako,
Parisko eta Euskal
Herriko taldeek parte

hartuko dute.
Saio guztiak Donibane-
Lohizuneko, Bidarteko,
Ziburuko eta
Urruñako parroketan
izango dira.

BERTSOLARITZA

◆ azaroak 3-8

DONOSTIA

Miramar Jauregia eta

Lugaritz Kultur Etxea

Munduko 15 herrialde-
tako inprobisatzaile eta
hizlariak bilduko
dituen Kulturarteko
Topaketak antolatu
ditu Euskal Herriko
Bertsozale Elkartek.
Jardunaldi akademiko-
ak Donostiako
Miramar Jauregian
izango dira eta jaialdiak
Lugaritz Kultur
Etxean.

ERAKUSKETAK

◆ azaroaren 30a arte

GASTEIZ

Artium museoa

“Baigorriko bodegak,
arkitektura eta etnolo-
gia” erakusketa ikuste-
ko aukera dago Artium
museoan. Samaniegoko
bodegak berritzeko
erabili diren Iñaki
Aspiazu arkitektoaren
bozetoak, marrazkiak
eta maketak bildu dira
erakusketa honetan.

Informazio gehiago:

www.gureagenda.com

Agendarako deialdiak hogeit egun
lehenago bidali 943 37 34 03 faxera
edo kazeta@argia.com helbidera.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

**EUSKALDUNEN
KOLORE-UNIBERTSOA**
(Argia eta koloreen pertzepzioaz)

Txema Preziado
Alfontso Mtz. Lizarduikoa

**IRAGANEKO
ZIBILIZAZIOEN
ENIGMAK**

(Ponpeiatik Paskuako erraldoietaraino)
Atlantida Taldea

EUSKALDUNEN KOLORE-UNIBERTSOA

Kolorearen pertzeptzioaren ulerpena anitza da eta zientzia alor desberdinek jorratu behar dute; Fisikak, Kimikak eta Biologiak, adibidez. Baina fenomeno misteriotsu hori ez da horretan gelditzen eta subjektuak (Psikologiak) eta gizarte antolakuntzak (Soziologiak) mugatzen duten pertzeptzioaren menpe ere aurkitzen da. Euskaldunak kolorerik gabeko herria osatzen al dugu? Gure literatuta eta hizkuntzaren sakoneretan badugu murgiltzerik euskal espektro kromatiko zaharra atzementeko? Euskal kantetan badugu gordeta kolore sinfonia ezkutua? Zeinek dira euskaldunen kolorerik zaharrenak? Nondik datoz? Zergatik gure "urdin" ez da doitzen "azula" estandararekin? Zergatik berde kategoria ez dugu? ... galdera horiek aztertuko dira historikoki Txillardegik, Lekuonak, Perurenak, etabarrek egindako lanen bidez eta, egunean, Txema Preziadok azken urteotan burututako landa-lan bikainaren bidez eta Alfontso Mtz. Lizarduikoak garatutako euskal indigenismoaren bitartez.

GAIK

ARGITALDARIA

IRAGANEKO ZIBILIZAZIOEN ENIGMAK

Inoiz existitu al zen Atlantida? Zeinek izan ziren Knosos-en jauregi milenarioaren biztanleak? Zertarako eraiki zuten oihaneko Teotihuacango piramideak? Nolako zen Pazko uharteko erraldoi misteriotsuak egin zituen herria? Zertan dautza Mekaren magia eta Kaabaren boterea? Zinbabwe Handian al zeuden Salomonen urre-meatzak? Zer ezkututzen du Babelgo istorio biblikoak? Zer dakigu Vesuvio sumendiak lurperatutako Ponpeia hiriaz? Zein zibilizazio mota bizi izan zen Sahara basamortuan ibai handiak, jirafa, arrainak, krokodiloak, ... zeudenean, orain dela 4.000 urte baino gehiago? Iraganaldiko enigma asko ditugu inguruan, ikertzaile, bidaiari, abenturazale eta esploratzaile ugari erakarri eta liluratu dituztenak. Horiek zuk irakurle gozatu eta daztatzeko hoge puntutan azaltzen dizkizugu liburu honetan. Euskaraz irakurtzen gozatzeko duzu aurrean oso liburu interesgarria eta horrekin batera historia eta aurrehistoriako izkutukoak ikasteko aukera ederra.

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Liburua aurkitzen ez baduzu guri eskatu, postako gasturik gabe bidaliko dizugu.

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jjak@facilnet.es

Juan Antonio Lotina

Futbola

Kubako erritmoan

Juan Antonio Lotina pertsona ezaguna da Habanan, futbol esataria izan da telebistan azkeneko bi hamarkadetan. Gaztetan futbol jokalaria izan zen eta gero entrenatzaile luzaroan; oraindik ere hor aritzen da gaztetxoak futboleantrenatzen. Euskaldunaren semea da, Lemoizen eta Bilbon ditu lehengusuak, eta seguru asko Celtaren entrenatzailea den beste Lotina horren ahaidea izango da.

CECILIA ARROZARENA

Itzulpena: Mikel Uriondo

JUAN ANTONIO LOTINA behin baizik ez da Euskal Herrian egon, 1953 urtean, ez daki euskaraz, aitari entzundako edo Lemoizen pasatutako urte hartan etxean ikasitako hitz batzuk izan ezik. Hala ere, ez ditu galdutzat euskal erroak. Asociación Vasconavarra delakoaren partaidea da eta, bere etxera sartuz gero, Athleticen koloreak ikusiko dituzu nonahi.

Athleticen jokatzeko ametsa ere izan zuen gaztetan.

Zergatik emigratu zuen zuen aitak?

15 urte baizik ez zituen Kubara etortzea erabaki zuenean, 1926. urtean. Uste dut soldadutza Afrikan ez egiteko etorri zela, desertura joateko beldurragatik. Sasoi hartan gerra zegoen Afrika iparraldean eta gazte asko hiltzen ari ziren han.

Ezkerrean Juan Tuñón eta eskuinean Juan Antonio Lotina, lehenak 2002ko amaieran jasotako omenaldian. Tuñón ere euskal jatorrikoa da eta Kubak eman duen futbol jokalaririk onenetakoa.

Nongoa zen bera?

Bizkaitarra, Lemoizkoa. Udalerriak hiru herrixka zituen: Lemoiz, Andraaka eta Armintza.

Eta Kuban nora etorri zen?

Manzanillora etorri zen, Txertudi burdindegira lan egitera. Manzanillo gaur egun Gramma probintziakoa da, baina sasoi hartan Oriente probintzian zegoen. Ekialdean, hegoaldeko kostan dagoen portua da.

Bere argazki bat ikusi dugu futbol jokalariz jantzirik. Kuban ere futboleantzen al zen?

Bai, Manzanilloko taldeko atezaina zen. Bazuten norekin jokatu, bazirelako futbol taldeak Santiago, Bayamo, Jiguaní eta Las Tunasen. Manzanillon bertan ere izango ziren beste talde batzuk.

Burdindegian lan egiten zuen eta, denbora librean, aitari futboleant eta kantuan ibiltzea gustatzen zitzaion.

Kantaria ere bazen?

Ezkerrean, goian, Lotina familia Habanan 1949. urtean: Juan Antonio Lotina, Margarita arreba, Mercedes ama eta Antonio aita. Erdian, Juan Antonio, txapela buruan duela, bere lehengusinekin, 1953an, Lemoizen pasatako urtean. Lerro hauen gaineko irudian ere Lemoizen dago bere familiaren etxeko baratzean, aitona, arreba eta lehengusinekin. Eta lerro hauen ezkerrean Juan Antonio Lotinaren txikitako beste argazki bat.

Oso ondo kantatzen zuen. Manzanillon Carlos Puebla eta Manuel Navarro Lunarekin ibiltzen zen kantuan, gazteak ziren eta neskei serenatak abesten ibili ohi ziren. Gero, Habanara etorri ginen eta hemen Euskal Orfeoiaren partaide izan zen luzaroan. Euskal Orfeoiaren egoitza San Frantziskoren elizan zegoen, Habana Zaharrean. Habanako Koralean ere kantatzen zuen aitak. Lehen tenorea izan zen. Orfeón Vasco eta Coral de La Habana Kubako abesbatzarik onenak izan ziren 40ko eta 50eko hamarkadetan.

Berak euskaraz hitz egiten al zuen?

Bazekien euskaraz, baina aukera gutxi zuen

hitz egiteko. Manzanillon burdindegiko ugazabekin hitz egiten zuen, gure lehengusuak ziren. Eta Habanan ere bazituen lagun batzuk, lanean bertan ere bai. Habanara etorri ginenean La Marina burdindegian hasi zen lanean, Garay y Zatica izena zuen enpresak eta ugazaba haiek ere euskaldunak ziren.

Gerra zibila zelan bizi izan zuen?

Kuban egon zen denbora guztian. Gerra hasi zenean, berak Bizkaian zituen ama, aita eta hiru arreba. Ardura handiarekin biziko zituen gerraren albisteak. Bestalde, orduantxe jaio nintzen ni.

gure!
arteak
euskaraz

Bizkaiko Foru
Aldundia

Diputación Foral
de Bizkaia

Departamento de Cultura

Kubako futbolari euskalduna

Non jaio zinen?

Ni Manzanillon jaio nintzen, 1936ko ekainaren 16an. Baina umea nintzela etorri ginen Habana Zaharrera.

Eta aitak futbolekin erakutsi zizun...

Bai, umetan hasi nintzen futbolekin jokatzen. Afizio handia zegoen orduan gure auzoan behintzat, paperezko baloiekin jokatzen genuen sarritan, parke batean, zementuzko lurrean, eta zementuzko aulkiak hartzen genituen atetzat. Asteburuetan bai, badia gurutzatzen duen txalupa hartu eta Regla aldera joaten ginen, han belarrezko jokalekuan aritzeko.

Paperezko baloiekin jokatzen zenutela esan duzu?

Bai, Habana Zaharreko mutikoez paperezko baloiak asmatzen zituzten jokatzeke, ez zegoe-lako dirurik larruzkoak erosteko. Larruzko baloiak oso garestiak ziren orduan. Egunkarietako papera erabiliz egiten genituen, eta paper lodiagoekin, eta sokekin. Busti arte behintzat nahiko onak ziren, baina bustiz gero berehala desegiten ziren.

Orain baino futbol gehiago egiten al zen lehen Kuban?

Habanan bai, asko jokatzen zen sasoia hartan. Beste probintzietan gutxiago.

Entzun dut euskal futbolariak izan zirela Kuban aspaldian. 1914. urteko liga Euskeria Sporting Club izeneko batek irabazi zuen, 1930 aldean Ruperto Lekue izeneko aurrelari bat zen fama-tua, 1937. urtean Euzkadiko Selekzioak hainbat

partidu jokatu zuen Habanan, eta gerraondoan jokalaririk exiliatu batzuk etorri ziren...

Bai, talde batzuk euskaldunen ordezkariak izan dira, bai hamaika kideko futbolekin eta bai are-tokoan. Asociación Vasconavarrak bere tal-deak izan zituen. Bestalde, euskal jatorriko jokalariek izan dira beti hemengo futbol talde onenetan. Esaterako, Ruperto Lekue, Juan Tuñón eta José Luis Larracochea. Juan Tuñón familia euskaldunekoa zen, Mexikon bizi da gaur egun, laurogeita hiru urte ditu eta goraza-rre bat egin genion iaz, Kubak inoiz eman duen futbol jokalaririk onenetakoa delako.

Baina futbola ez da Kuban kirolen artean estima-tuena, ezta?

Beisbola eta boxeo profesionala 40ko eta 50eko hamarkadan goratu ziren, futbolaren kaltetan. Estatu Batuetatik etortzen ziren jokalarien bila, bai liga handietarako peloteroen bila eta bai boxealari bila. Onak izan zitezkeenak erraz eramaten zituzten Estatu Batuetara, eta horretarako prestatzen ziren gazteak. Ez zen eskoletan futbola laguntzeko politikarik egiten eta horrela joan zen jaisten futbolaren maila Kuban.

Zenbat aldiz egon zara Euskal Herrian?

Behin bakarrik, 1953. urtean otsailetik abendu-ra arte. Lemoizen egon nintzen bizitzeko eta Bilbora ere asko joaten ginen osaba-izebak han bizi zirelako. Aitak 27 urte zerratzen guraso-ak ikusi gabe eta, arrebak eta nik ez genuen han inor ezagutzen, oso emozionantea izan zen bertara iristea. "Monte Ulia" trasatlantiko-an egin genuen bidaia, Santanderrera ailegatu

Juan Antonio Lotina
(ezkerrean) Bonn hirian
(Alemania),
2000. urtean,
Kubako futbol
selekzioarekin.

eta trenez joan ginen Bilboraino. Amama Plentziako estazioan zegoen gure zain.

Eta ikusi zintuztenean?

Ezin da ahaztu inpresio hura, amamak gure aita besarkatu egin zuen eta ez dakit zenbat minutuz egon zen besarkatuta. Eta gurekin berdin. Oso urduri zegoen amama, gogoratzzen ditut euskaraz errepikatzen zituen berbak: "lantzana", "polite" eta halakoak.

Zelan sentitu zinen Lemoiz aldean?

Oso ondo. "Amerikanoak" ginen jendearentzat. Guk ezetz esaten genien, kubarrak ginela, amerikarrak beste horiek direla, baina "amerikanoak" deitzen ziguten beti. Oso ondo ibili nintzen Armintzekaldeko hondartzan, arrantzan batzuetan. Futbolearen ere aritzen ginen, edo esku pilotan. Ezin hobeto ibiltzen ginen. Joaten ginen herrietako jaiak ere gogoratzen ditut.

Eta Athletic ikusiko zenuen...

Astero joaten ginen Athleticen partidak ikustera. Zarra, Panizo eta Gainzaren sasoia zen eta, haiek San Mamesen ikustea gauza ederra zen, benetan. Euskal talde hura futbolaren historiako talde onenetako bat izan da. Ikustea gutxi balitz, entrenatu ere egin nuen haiekin, 17 urte nituela. Nire lehengusu Martxelok Athleticen erreserban jokatzeko zuen eta berak eraman ninduen haiekin entrenatzera. Nire bizitzako gauzarik handienetakoa izan zen hura.

Beste gauza batzuk ere eman dizkio bizitzak. Seme-alabak, esaterako, alaba Estatu Batuetan bizi da eta semea Kuban, eta ilobak ere baditu...

Kubako iraultzak zer aldaketa ekarri zuen kirolaren alorrean?

Zeharo aldatu zen dena, esparru guztietan. Profesionaltasuna desagertu zen, kirolaren ariketa zabaldu egin zen Kuba osoan, umeentzako kirol eskola bereziak eta goi mailako kirol eskolak ere

Goiko argazkian Antonio Lotina, Juan Antonioren aita, 1932an Manzanillo, atezain lanetan. Horren azpian, aita-semeak Matanzas inguruan, 1950ean.

sortu ziren. Nazioartean ere gehiago hasi ginen parte hartzen kubarrak.

Futbolearen jokatu ondoren, zer egin zenuen?

Futbolearen luzaroan jokatu nuen, selekzio nazionalen 7 urtez jardun nuen aurrelari moduan. Gero, entrenatzailea izan naiz, selekzio nazional jubenilarekin lehenengo eta helduekin gero. Arbitro lez ere ibili naiz urtetan. Eta 17 urtez egon naiz lanean goi mailako kirol eskolan futbol katedrako buru. Berrogeita hamasei urte daramatzat era batean edo bestean Kubako futbolearen integraturik.

Ikusi zenuen Athleticen ligako azken partidua? Telebistan eman zuten hurrengo larunbat arratsaldean, sei eguneko atzerapenez, Athletic eta Real Madrilen artekoa. Madrilen bigarren gola, faltaz egindakoa, itzela izan zen, erabakigarria partiduan.

Telebistan ere lan egiten duzu. Nik horregatik ezagutzen zaitut...

Mundu txapelketetan lan egin dut batez ere, esatari moduan. Hezkuntza programetan ere ari gara futbolaren alde.

Kubako futbolaren historia ari zara idazten...

Aurreratuta daukat lana, argazki piloa dut, jadanik idatzita daukat asko, baina ea noiz dudana liburua amaitzeko astia. Gure aitaren bizitzaz ere idatzi nahi nuke.

Aitaren erretratuak erakutsi dizkiet, aita 1932an Manzanilloko ekipoaren atezain, 1950ean aita berearekin, aita ia mende erdi geroago zahartzaroan etxeko baratzean...

Oraindik ez naiz hasi idazten, baina badakit liburuak izango duen izena: "Nire aita, euskalduna". Pertsona oso langilea, oso zintzoa, oso euskalduna zen.

Bere bitzen harira, ezin da esan gabe utzi, Juan Antonio Lotina bera ere behargina eta zintzoa dela aita bezala. ■

oinez 2003
HARRIZ HERRI, IRUNBERRI

Ikastola berria eraikitzeko zure laguntza behar dugu

Caja Laboral-Euskadiko Kutxa: 3035 0058 35 0580077630
 Caja Rural de Navarra: 3008 0042 51 1203795925
 Caja Navarra-Nafarroako Kutxa: 2054 0041 86 9134923815
 Santander Central Hispano: 0049 2572 24 2514210130
 Kutxa: 2101 0381 05 0011331584

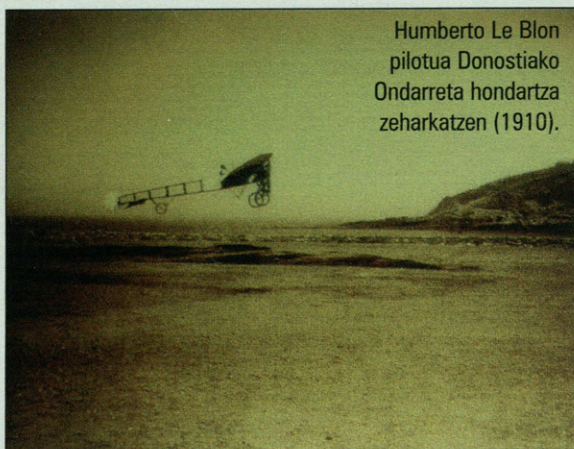

2003ko azaroaren 2a

ARGIA

45

Aireplanoko ametsak

Humberto Le Blon pilotua Donostiako Ondarreta hondartza zeharkatzen (1910).

Lehenengo aldiz, duela mende bat egin zuen hegan hegazkinak motor eta guzti Estatu Batuetan. Ehun urte luzez makina bat pilotu, asmatzaile eta abenturazale aritu dira lurrean baino zeruan bereak eta bi egiten. Horien artean Benito Loygorri biarritzarra, Carlos de Haya Gonzalez bilbotarra eta Heraclio Agapito Alfaro Fournier gasteiztarra. Orain trenean ibiltzea bezala bada ere, hegazkina hartzea garai batean abentura hutsa zen.

ziren hemen. Hegaldi bikainak ere ikus ahal izan dira Euskal Herriko zeruetan.

AMAIA SAGASTI

EHUN URTE PASA DIRA Estatu Batuetako hondartza batean Wright anaiek beraiek diseinutako eta eraikitako hegazkinean historiako lehen motordun hegaldia egin zutenetik. Orduz geroztik, hegazkinak asko hobetu dira teknikoki. Hogei, berrogei edo ehun metro irauten zuten hasierako hegazkinek airean. Orain aparatuak Asiatik Afrikara joan daitezke hegan geldiunerik egin gabe. Ehun urteko bidaia luze horretan euskaldunak ez dira atzean geratu.

Euskal Herriaren eta aeronautikaren arteko loturak uste baino estuagoak izan dira eta dira. Duela gutxi jakin dugunaren arabera, Rolls-Royce britainiar multinazionalak egoitza Bilbon duen ITP enpresa aeronautikoari hegazkinentzako motorrak eraikitze-ko eskatu dio. ITP enpresaz gain beste hainbat dira aeronautikarekin lotura dutenak.

Iraganari begiratzen badiogu berriz, diseinuan zein eraikuntzan Euskal Herriak bere alea jarri duela ikusiko dugu eta pilotu ezagunak ere sortu

Donostiako Ondarreta hondartzan hil zen **Humberto Le Blon** pilotua hegazkina uretara erorita.

Humberto Le Blon eta Donostiako Ondarretako zorigaitza

1903an Wright anaiek lehen aldiz hegan egin zutenetik, munduan zehar azkar zabaldu zen asmakuntza berri honen inguruko jakin-mina. Donostia ez zen salbuespena izan eta bertan

1910eko martxoan egin zen lehen hegaldia, Ondarreta hondartzan. Humberto Le Blon pilotu frantsesak "Bleriot XI" aparatuan Ondarreta zeharkatu zuen.

Hondartzan hegazkinak lur har zezan behar ziren aparatuak prestatu, pista eraiki eta hondartzaren inguruak itxi ziren. Sarrera ordaindu egin behar zen. Martxoaren 27an egin zen lehen hegaldia eta garaiko egunkariak ziotenez, inguruak jendez gainezka zeuden. Sortu zuen ikusmina medio, Le Blon-ek hurrengo bi egunetan hegaldiak errepikatu zituen. Apirilaren 3an, Le Blon-ek, donostiarrei izandako harrera ona eskertu nahian, arratsaldeko hiru- retan, inori ezer esan gabe hegan egin zuen. Airean minutu bat zeramala, hogeita hamar metroko altueratik erori zen hegazkin eta guzti. Itsasontziak inguratu ziren bere bila, baina beranduegi zen jada.

Aeronautika sektorea ehun urte geroago

Mende bateko hegazkingintzaren ibilbideak utzi du arrastorik Euskal Herrian. Aeronautika sektoreak behintzat indar handia hartu du Euskal Autonomia Erkidegoan. Horren adibide bat da Euskal Autonomia Erkidegoko hiru enpresa garrantzitsuk, Gamesa, ITP eta Sener-ek eta hogeita bost enpresa txikiagok sortu zuten Hegan izeneko Euskal Herriko Aeronautika Clusterra. Elkarte

honen fakturazioa Espainiako sektore aeronautikoaren fakturazioaren ia laurdena da. 2002ko datuak kontuan hartuta, salmentak 600 milioi eurotik gorakoak izan dira eta 4.200 profesional baino gehiagok egiten du lan industria aeronautikoan. Sektore honek duen ahalmena dela eta, Rolls-Royce enpresa britainiarrarekin hitzarmen garrantzitsua sinatu berri dute.

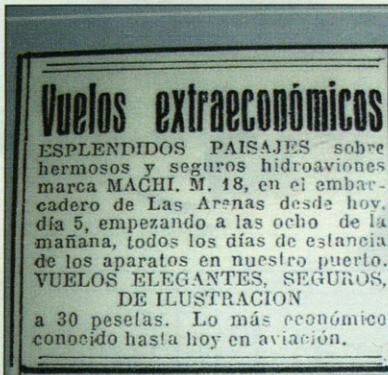
Ordur geroztik hegaldi ugari egin zen Euskal Herrian. Donostiako Igeldo eta Uli mendien gainean eta hondartzetan hegan ibili ondoren, 1910eko uztailaren 21ean lehen aldiz Bilbo gainetik pasa ziren hegazkinak. Hiru urte geroago, Gasteizen jarri zuten Euskal Herriko lehenengo pilotu eskola, zeinaren pistak 500 metroko zabalera eta 300 metroko luzera zuten.

Sevillatik Gineara lur hartu gabe

Benito Loygorri pilotua Biarritzen jaio zen 1885ean. Bera izan zen Espainian pilotu gidabaimena lortu zuen lehen gizona, 1910eko abuztuaren 30ean, hain zuzen ere.

1902ko martxoan berriz, Carlos de Haya Gonzalez bilbotarra jaio zen. Hamasei urterekin Marokora joan zen gerrara. Hogeita bost urterekin teniente titulua eman zioten eta ondoren, Badajozen lortu zuen pilotu titulua. Carlos de Haya Marokora bidali zuten berriro, baina oraingo honetan pilotu gisa. Gerra amaitu bezain laster, Madrilgo Cuatro Vientos-eko aerodromoan aritu zen lanean. 1931n, Sevillatik Gineara joan zen hegaldi bakarrean. Hogeita lau orduko bidaia egin zuen Cipriano Rodriguez kopilotuarekin, Sahara desertuaren eta Nigerrereko oihanaren gainetik pasaz.

Hegazkina bitxikeria hutsa zen duela ez hainbeste urte. Era-kustaldi bereziak egi-ten ziren herriar arruntak hegan egi-tea zer zen proba zezan.

1923an, Giteko udalak Angel Oñe hegazkinari katalano kontratu zuen bere MACH M.18 hidrohegazkinarekin Bilboko Abian giro jartzeko. Pila bat geroago, Parea pilotu argentinarrak 'apetu eta auzotu' ekarri zituen. Baina aparatuak Bilboan itzuli eta hasierakoak ez ziren geroak. Bilbo zuten popotiko mendak jantz, bilbotarrak eta karpinotarrak ageruz eta hegan egitea gorbilduz. Denbora luzean 'otoko bat' azgari egin zuten, jendearen baretasuna galduta zela Madrilgo Donostia joan zuten arte.

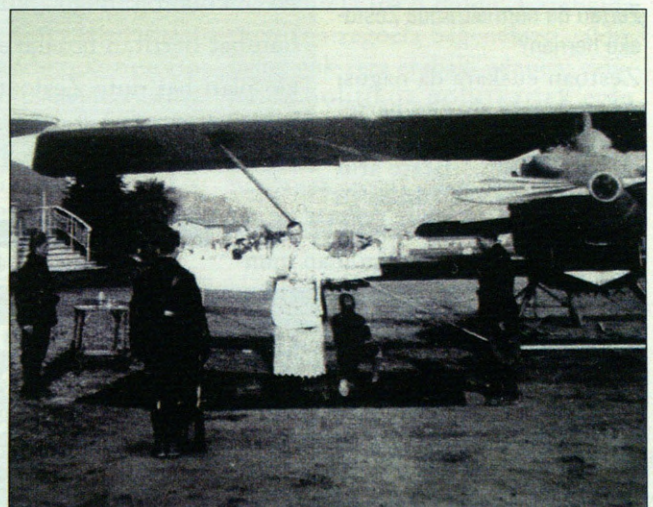
Contratatu zuen el Ayuntamiento de Giteco en 1923 a bordo de su hidroavión MACH M.18 para volar en el Aban de Bilbao el exipite catalán Angel Oñe, a quien días después se le unió el 'torero y avevado' piloto argentino señor Parea. Los voladores con sus aparatos a las de los vuelos sobre Bilbao y alrededores de la ciudad, haciendo 'marchas' de procelos, volando a bilbotarrak y karpinotarrak a volar, en 'otoko bat' a las batallas del día, Parea que volando que volando y entretanto marchando a San Sebastián.

1936ko Gerra Zibila hasi zenean Francoren bandoan egin zuen borroka, Francoren pilotu pertsonal bezala lan eginez. Carlos de Haya bilbotarrak bere ibilbide luzean hainbat munduko marka lortu zuen. Pilotu hau 1938an hil zen, Ebroko batailan.

Aeronautikaren historian pertsonaia garrantzitsua izan zen baita ere Heraclio Agapito Alfaro Fournier gasteiztarra. 1893an jaio zen Heraclio Fournier eta aitona zuen dirutzari

esker, bere proiektuak aurrera eramanez ahal izan zituen. Hamazazpi urterekin Heraclio pilotu titulua lortu zuen eta Gasteizko Lakuan ingeniari ikasketak egin ondoren, 1913an Espainiako lehen hegazkina diseinatu zuen. 1920an Estatu Batuetara joan zen ikastera eta ondoren, Massachusetts-eko teknologi institutuan hasi zen lanean. Han hegazkinen motorrei buruzko ikerketak burutu zituen.

Hegazkingintzaren historian izan dugun beste euskaldun garrantzitsu bat, Horacio Echevarrieta bizkaitarra da. 1927an, Getxon bizi zen Horacio Echevarrieta Mauri enpresa gizonak, 6.611 euroko kapitalarekin, Iberia, Espainiako lehen konpainia aereo ipini zuen abian. Gizon hau airelinea garrantzitsu horrek izan duen lehen lehendakaria eta sortzailea izan zen. ■

Nora Palmitano

«Batzuk ez dira konturatzen Zestoan ere euskara arriskuan dagoela»

Zertan da normalizazioa Zestoako herrian?

Zestoan euskara da nagusi arlo askotan: ahozko harremanetan, transmisioan, familia giroan... Beste arlo batzuetan, berriz, bestela da kontua: batez ere hizkuntza idatziarekin lotura duten arloetan. Lan munduan ere, gaztelania da nagusi lan harremanetan, nahiz eta lankideen artean euskaraz egin. Arlo formaletan, esan dezagun, gaztelania da lehen hizkuntza. Lan munduaz ari garenean, oraingoan enpresa munduaz ari gara batik bat. Izan ere, merkataritzak -dendak eta beste-, lan munduari lotu-

Zestoako Udaleko Hizkuntza Normalkuntzarako teknikaria dugu Nora Palmitano. EAEko hainbat herritan bezalaxe, euskararen normalizazio plan bat dute Zestoan. Eta horixe izan dugu hizpide nagusi, baita herritarrak berak ere.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: © Zaldiero

rik dagoen arren, euskara du zerbitzu hizkuntza, baina ez lan hizkuntza, fakturak eta abar gaztelaniaz egiten dituzte eta.

Noiz abiatu zen euskararen normalizazio prozesua Zestoan?

Normalizazio lanak eta euskararen aldeko ekimenak aspalditik datoz. Garai bakoitzean ekimen zenbait izan dira: ikastola dela, herri-eskola dela, herri aldizkaria, euskaltegia, bertso eskola...

hainbat ekimen izan dira, garaian garaikoa. Eta administrazioa euskalduntzeko txanda ere iritsi zen halako batean. Aro berri hori aurreko lege-gintzaldian hasi zen, Euskara Zerbitzua eratu zenean Udalaren babesean. Horrekin batera, herrian, Euskararen Aholku Batzordea sortu zen. Euskara Zerbitzuak Udalaren euskalduntze plana abiaraztea du helburu eta Ahol-

Jarrera indargune, jarrera ahulgune

Nora Palmitano euskara teknikariaren arabera, bi eratako jendea dago Zestoan. "Batetik, euskararen alde lan egiteko prest dagoen jende multzoa. Horiek prest dira euskara plana aztertu, proposamenak egin eta aurrera egiteko. Bestalde, ekintza puntualetan laguntzeko prest dagoen jendea ere badugu. Eguneroko bizimodua euskaraz egin nahi duen jendea ere bai... Jendeak konpromisoa bizi du, dela euskararen aldeko ekintzak asmatzen, dela etxeko epelean euskara indartzen". Horrekin batera, txanponaren beste aldea. "Beste zenbait lagunek ez du uste euskararen aldeko lanean saiatu beharra dagoenik. Aurreko batean ere galdetu zidaten: 'Hemen denok euskaraz egiten dugu, zein da zure lana?'. Horiek, euskara Zestoan salbu dagoela uste dute. Ez dira konturatzen lanak dituztela euskaraz irakurtzen, edo ohar txiki bat idazten hasi eta laguntza behar dutela, edo hiztegiara jo behar dutela, ziurtasunik batere ez dutelako". Edo gaztelaniaz bizi direla arlo formaletan. Jendearen jarrera indargune da Zestoan, eta ahulgune. "Euskaldun dira baina ez dira konturatzen Zestoan ere euskara arriskuan dagoela".

ku Batzordeak, berriz, plan horri laguntzeko asmoa du, herri mailan. Herri mailako plana abian da, beraz.

Nola uztartzen da zuen plana Euskara Biziberritze Plan Nagusiarekin?

Normalizazio prozesua abiatu zenean, artean ez zegoen EBPnrrik, hasierako txostena ez bada, hau da, ondoko hamar urteetarako helburuak ezartzen zituen txostena. Urrats metodologikorik ez genuen, eta plana gauzatzeko baldintzak zein izango ziren ere ez genekien. Kontu berriak dira. Gu, aldiz, lehendik ari gara lanean: Zestoako Aholku Batzordeak lau urte beteko

ditu martxoan. Alde horretatik, aurretik ari gara lanean... Ordurako, zenbait lan eginda zeuden Zestoan lehendik ere, baina loturarik gabekoak. Zestoan egiten den lan handia plangintza baten barruan kokatzen saiatzen ari gara: plan integrala egiten, alegia. Euskararen aldeko lana ez da hasi Euskara Zerbitzuarekin. Lehen-dik dator.

Elkarteak ala norbanakoak saiatu dira euskararen aldeko lanean?

Bietarik da: elkarte formalak eta ez-formalak ari izan dira lanean -horretan oso herri bizia da Zestoan-. Eskolak zenbait ekimen bideratu ditu. Euskaltegia sortzeko, zenbait lagunek jardun dute lanean. Bai Euskarari izan zenean, taldea osatu zen, eta Egunkaria itxi zutenean ere berehala sortu zen herri batzordea. AEK eguna delarik, batzordea eratzen da. Korrika Zestoatik pasatzekoa dela? Batzordea antolatzen da... Elkarteak eta norbanakoak, denak saiatzen dira, noiz batzuk, noiz beste batzuk.

Zertan zarete oraintxe?

Euskararen Aholku Batzordea osatu genuenean, diagnostikoa egitea

tzeko ereduak aurkezten ari zen. Guk sakon aztertu genituen biak eta konturatu ginen guk aurretik zehazturik genuen plana oso-osorik sartzen zela beste bien baitan. Eta Zestoak zituen ezaugarriak kontuan harturik, bi planak uztargarri zirela, eta uztartu egin behar zirela. Eta hori ere egin genuen. Plana gauzatzeko ari gara orain. Planak hiru urte iraute du eta urtean urteko kudeaketa planak egin behar ditugu... Iaz, herri hizkeraren azterketa egin genuen, argitalpenak ere egin ditugu, irakurtzeko zaletasuna bultzatzeko kanpainak, toponimia normalizatzeko ekimenak, udal administrazioako erabilera plana, Bai Euskarari akordio prozesua...

Nola ekarri zenituzten batera kanpotik zetozkizuen bi plan horiek?

Gure azterketaren arabera, EBPnrk arloz arloko helburuak zehazteko tresnak eskaintzen zizkigun, baita jarraipena egiteko ere. Gainera, diru laguntza eta sostengua. Kontseiluak, bestalde, arloz arloko gizarte eragileengana iristeko metodologia zehazturik zuen; adibidez, enpresa munduan sartzen laguntzen zuen, Bai Euskarari kalitate agiria bitarte.

«EBPNk arloz arloko helburuak zehazteko tresnak eskaintzen zizkigun. Kontseiluak, arloz arloko gizarte eragileengana iristeko metodologia»

genuen lehenbiziko lana, erarik xinpoleenean eta zientifikotasunik gabe izan bazen ere, baina hutsuneak non ziren seinalatu, behintzat. Horren arabera, lehenitasunak ere agindu genituen eta horiei ekin genien. Bigarren urtea bukatzerako konturatu ginen herri mailako plangintza behar genuela, lanak egitura globala harrezan. Ordurako, Kontseiluak abian zuen Bai Euskarari akordio prozesua eta Jaurilaritza EBPn udaletara heda-

Gainera, Bai Euskarari kanpaina egin zenean Zestoako herriak eman zuen erantzuna ere baloratu genuen. Ondorioz, bi planek elkar ongi osatzen dutela iritzi diogu. Eztabaida politikoa zegoela bagenekien, jakin, baina guk zera erabaki genuen: eztabaida politikoa politikariek egin dezatela -hori ez da Euskararen Aholku Batzordearen lan esparrua-, bi planak tresna ezinbesteko ditugu normalizazio bidean. ■

Babeslea: Getxoko Udala

**Getxoko 23 gazte
elkartek euskara
sustatzeko hitzarmena
izenpetu dute**

GETXOKO UDALA

Joanmari Larrarte

Joanmari Larrarte EKT Euskarazko Komunikazio Taldea SAko administrazio kontseiluko idazkaria eta Kontseiluko zuzendaritzako kidea da. Martin Ugalde Kultur Parkearen aurkako operazioan atxilotua izan zen. Lankideen omenaldiaren biharamunean hartu gaitu parkeko bere bulegoan. Atxiloteta-
ren uneak, haren osteko gogoetak eta euskalgintzaren gaineko bere ikuspuntuak eskaini dizkigu.

«Haiek 10 urteko estrategia diseinatua dute, gu gaurtik biharrera ari gara»

EUSKAL HERRIAREN eraikuntza lan nekeza da. Euskalgintza eremu ahula da, kolokan ari den sektorea. Euskalgintza Madrilgo malefizioren batek joa ote dagoen pentsatu du lipar batez, artikulatu honen egileak. Otsailan “Egunkaria” itxi zuten, eta urrian berriz, Martin Ugalde Kultur Parkearen bederatzi enpresen kontuak blokeatu dituzte. “Postariak beti bi aldiz deitzen du” filmaz gogoratu naiz Joanmari Larrarterengana

MIKEL ASURMENDI
Argazkiak: Eli Gorostegi

nindoala, gaur egungo malefizio bat bailitzan. Segidan, gure arbasoen beste malefizio bat berritu zait: “Biaren ondotik hirua dator”. Ez dakit malefizio hau beteko ote den. Artean, ageriko errealitate bat dugu begien aurrean: Espainiako Estatua-
ren kolpe judizialek euskalgintzaren

enpresa proiektuak ito ditzakete. Kontseiluko Iñaki Lasak, euskalgintzak “Damoklesen ezpata” bere gainean duela aipatu zidan joan den astean. Joanmari Larrarterekin solastatu ondoren ordea, bestelako begizko batek joa atera nintzen Martin Ugalde Kultur Parketik: “Agian, euskararen aurkako erasoek sorrarazten duten nahigabea ondo artikulatzeko gauza bagina ezpata hori bi ahoko arma bihur lekieke

«Barruko duda gogoratzen dut oraindik: kartzelara noa edo kanpora?»

Hernanin bizi naiz, baserri batean. Gurasoak beheko solairuan eta ni bigarreanean. Urriaren 16ko 01:30etan, builak eta izu-laborriak esnatu ninduten. Ateak ireki eta lurrean jarri ninduten. Buruan nahaste handia nuela gogoratzen dut. Etxea goitik-behera miatu bitartean sukaldean eduki ninduten, miaketa nahiko txukuna izan zen. Epaitegi-ko idazkariak autoa eman zidan, baina, ez nuen garbi operazioa zeren kontra zen. Idazkariak eta guardia zibilez jantzitako batek aurpegia agerian zeramaten, kaleko arropaz zeudenek, aldiz, burua kaputxaz estalita.

Martin Ugalde Kultur Parkeko bulegora ekarri ninduten jarraian. Ondoko gela batean ere miatzen ari zirela ohartu nintzen, Mikel Sorozabalen gelan. Beste lankideren bat ere atxilotuta zegokeela pentsatu nuen, baina ez nuen antze-

man operazioaren tamaina. Inkomunikatua nengoa, guardia zibilen eskuetan, beldurra eta ezinak jota. Begiak tapatu zizkidaten, eskuburdirak jarri, autoan sartu eta Madrilera bidean jarri ninduten. Bidean "Egunkaria"ren aurkako operazioaz gogoratu nintzen, lagunek eginiko torturen salaketaz.

Ostegun goizeko 01:00etik hurrengo astelehen arratsaldeko 17:00ak

arte, Auzitegi Nazionalera eraman arte, ziega batean izan ninduten. Ondoan beste pertsona batzuk nituela sumatzen nuen, baina ezin nituen ikusi. Lehen gauean bi itaunketa pasa nituen, bigarreanean bat eta larunbat arratsaldean lehen aldiz deklaratu nuen ofizioko abokatu batekin guardia zibilen aurrean. Artean, ez nekien gaua edo eguna zen. Forentsearen bisitak laguntzen zidan denboraren jarraipena egiten. Honek tentsioa hartu zidan egunean behin, tentsio altua dudalako.

Goizetan, baso bat esne eta magdalenak hartzen nituen. Bazkari edo afari delakoetan, berriz, txorizozko eta mortadelazko ogitartekoak, fruta eta ura. Bost egunetako ziega aldiari argi artifizialarekin egon nintzen, eta handik ateratzean begiak itxiak izatea agintzen zidaten. Ez nintzen behin ere duxatu. Etxean arropa poltsa bat hartzeko aukera eman zidaten arren, denbora guztian arropa berberaz egon nintzen.

Guardia Zibilaren egoitzatik Auzitegi Nazionalera era-

man ninduten. Bakarrik. Artean ez nekien nortzuk ziren beste atxilotuak. Juan Del Olmo epailearen aurrera pasa nintzen. Deklarazioa idatziz jaso orde, arin egiteko-edo, grabatuko zidatela esan zidan. Lehen galdera "Egunkaria"ren inguruan izan zen, bere egituraz, funtzionamenduaz, nire funtzioez. "Egunkaria"ko aferan atxilotutakoen gaineko zeharkako galdera batzuk ere bai. Baina, batez ere, Martin Ugalde Kultur Parkeari buruzko galderak egin zizkidan. EKTSAko eta "Berria"ren gainean ezer ez. Asteleheneko eguerdi aldean, bi ordu luzeko galdeketa ondoan, gainontzeko beste atxilotuen deklarazioak ezagutu ondoren, bere erabakia emango zidala esan zidan epaileak. Berriz ziegara. Handik ordu batzuetara berriz, gora. Orduan bildu ginen atxilotutako guztiak lehenengo aldiz.

Denok elkarrekin ginela hasi zen fiskala eskariak egiten. Lau lagunentzako neurri berezirik gabeko askatasuna eta beste bostentzat kartzela eskatu zuen. Inkomunikatua egon nintzen bitartean ezin izan nuen ofizioko abokatuarekin hitz egin. Orduan, lehen aldiz, ofizioko abokatuak ez zegoela arrazoirik kartzelan egoteko esan zuen eta fidantzeapean libre ateratzea eskatu zuen. Del Olmo epaileak onartu zuen. Alegazioaren bat

egiteko aukera eman zigun. Guk, berriz, nahi zuenean etortzeko prest ginela esan genion, ez gurela ihes egiteko arrazoirik, alegia.

Kalean, senideen, lagunien eta lankideen harrera hartu genuen. Hurrengo bi egunetan, omenaldiak. Gaur goizean, berriz lanean hasita, bost egunetan zulo beltz batean egon izanaz ohartu naiz. Barruan egon naizeneko duda gogoratzen dut oraindik: kartzelara noa edo kanpora? Epaileak ateratzeko aukera ematen dizula jabetzen zarenean, sekulako poza hartzen duzu. Beldurretik eta ezintasunetik sekulako babesa jasotzera pasatzen zara. Jendea zure inguruan dagoela ikusten duzu eta horrek indartu egiten zaitu. Atxilotuta egon naizen bitartean ez dut ezer txarrik egin izanaren ustea, baina bost egunetan, egiten duzun guztia txarra dela entzun behar duzu, manipulatu zaudela, erabili egiten zaituztela. Ez duzu zalantzarik egiten ari zarenez, baina, bat-batean, zure mundura itzultzean indartu egiten zara. Animoa hartzen duzu eta aurrera.

Madriildik malefizio eta estrategia diseinatu dutenei".

Bien bitartean, eta abiapuntu bezala, Juan del Olmo epaileak agindutako azken operazioaren inguruan "herriarren errugabetasun printzipioa hautsi eta Zuzenbide

Estatuaren errugabetasuna printzipioa nagusitu izana" komentatu diot Joanmari Larrarteri, baita estatuko hedabideek Euskal Herriari buruz informatzean egiten duten estatu apologia ere: "Hedabideak estatuaren laugarren boterea dira, gainon-

tzeko botereek bezala beren funtzioa betetzen dute. Espainiako Estatuan, agi denez, fronte bakoitzak bere zeregina ondo baino hobeto betetzen du. Haatik, errugabetasun printzipioa gure kasuan bakarrik urratua izan dela pentsatu-

“Baliteke operazio hauek
ondo diseinatutako
estrategia bateko tanta
batzuk baino ez izatea.
Eta gu tanta horretan
murgilduta gauzkate”

ko banu, oker jokatu nuke. 36 urte ditut eta atxiloteta masikoak ezagutu ditut betidanik. Badirudi gu bakarrik pasa garela ataka honetatik. Gu eraman baino aste batzuk lehenago 40 lagun atxilotu zituzten eta gehienak libre daude”.

“Egunkaria”ren itxiera kanpoan zinela bizi zenuen. Bigarren operazio hau, barruan. Alderatuko al zenituzke biak?

Egoera oso diferenteak dira baina puntu komun bat dute, bietan zerbait falta zaizula. Otsailean ez genekien zer gertatzen zen barruan zeudenekin. Gero, ustekabeko latza hartu genuen haietako batzuk torturatuak izan zirela jakitean. Barruan zaudenean berriz, ez dakizu kanpoan zer gertatzen ari den, nola bizi-tzen ari den egoera. Jakinnahiak bi egoerak lotzen ditu nolabait.

Galdeketetan enpresa hauen finantzaketaz galdetu dizute. Prentsan azaldu duzunaren arabera, Madrilen ez diote antzik ematen proiektu hauen finantzatzeko moduari. Azaldu iezaguzu aspektu hori apur bat gehiago, arren?

Bi teoria daude horren gainean. Bat: ez gaituzte ulertzen. Ez dute ulertzen hemen jende bat ari dela beste enpresetan baino gutxiago kobratzen edota enpresa hauek aurrera ateratzeko jendeak dirua musutruk jartzen duela. Ez dute kultura hori ulertzen. Bi: oso ondo ulertzen gaituzte. Oso ondo ezagutzen gaituzte. Euskal Herria ondo ezagutzen dute. Dirudienez, euskalgintzan ari diren enpresa hauen finantzazioaren aitzakian estrategia bat antolatu dute, Euskal Herrikan kanpora begira ondo funtzionatzen ari zaiena. Nik bigarren teoria hau hobesten dut.

Euskalgintzaren aitzakian, Espainiako Estatua asmo politikoez ari da, agian?

Madrilen epe luzerako dinamika bat antolatu ote dutelakoan nago. “Egunkaria” ixtea izugarria iruditu zitzaigun eta bigarren operazio hau berriz ikaragarria. Baina, baliteke operazio hauek ondo diseinatutako estrategia bateko tanta batzuk baino ez izatea. Eta gu tanta horretan murgilduta gauzkate, nolabait esateko. Operazio hauen ondoren mobilizazio handiak egiten ditugu, baina desabantaila bat dugu haiekiko. Beraiek hamar urteko estrategia bat diseinatuta daukate eta gu gaurtik biharrerako lanean ari gara.

Irtenbiderik ikusten al diozu egoera honi?

Zaila da irtenbide bat aurkitzea, baina gauza bat begi-bistakoa da. Eraso etengabea da eta horren ondorioz, denok galdera bat egiten dugu: “Hurrengoa noiz eta nola izango da?” Denok egiten dugun galdera da, bidezkoa eta logikoa. Ordea, galderak “Zer egin behar dugun hurrengoa gerta ez dadin?” izan beharko luke. Hor dago gakoa. Jakina, hori galdetuta ere erantzunik ez dugu, arazoa ez dugu hilabeteko prozesu batean konponduko. Gauza hauek gerta ez daitezen prozesu luze bat landu behar dugu, eta ondorioz, egoera eta giro egoki batera iritsi.

ARGIAko azken azala begiratzen badugu, otsaileko kaleko argazki bera zortzi hilabeteren ondoren errepikatu dela konturatzen gara. Bertan Euskal Herriko sektore ugari ordezkatuta daude, gizarte zabaleko nahiz mundu politikoko sektoreak. Iritzi askotariko jendea biltzen da argazki honetan. Hauek guztiak elkartu baldin badira, ez behin, baizik eta bi aldiz zortzi hilabeteren buruan, horrek Euskal Herriaren oinarrian elkartzen gaituen zerbait badagoela adierazten digu. Oinarri horretatik abiatu behar dugu eta beste eraso bat etor ez dadin estrategia komun bat artikulatu.

Argazkiaren buruan “Gora Euskal Herria euskalduna” lema agertzen da. Nola baloratzen duzu berau?

Oso egokia da. Madrilen egin zizki-

AHOZKO INPROBISAZIOA MUNDUAN

AEB / ARGENTINA- URUGUAI / EUSKAL HERRIA / GEORGIA
JAMAICA / KANARIAK / KUBA / KURDISTAN / MAROKO
MENORCA / MEXIKO / PORTUGAL / SAHARA / SARDINIA

BIZ HITZA

DONOSTIA

EGUNA	HITZALDI ETA MAHAI INGURUAK MIRAMAR JAUREGIAN, 9:30ETAN	JAIALDIAK HIZKUNTZA DESBERDINETAKO BERTSOLARIEKIN LUGARITZ KULTUR ETXEAN, 19:30ETAN.
Azaroak 3	Egungo egoera	Kuba eta Reggae inprobisatzaileak
Azaroak 4	Inprobisazioaren ezaugarriak	Portugal eta Argentina
Azaroak 5	Sorkuntzaren ezaugarriak	Georgia eta Mexiko
Azaroak 6	Errealitate desberdinak	Sardinia eta Euskal Herria
Azaroak 7	Etorkizuna	Menorka, Maroko eta Sahara

BILBO

EGUNA	JAIALDI ERRALDOIA. HIZKUNTZA DESBERDINETAKO BERTSOLARI DENAK BATERA. EUSKALDUNA JAUREGIAN, 17:30ETAN
Azaroak 8	

**AHOZKO
INPROBISAZIOA
MUNDUAN**

IMPROVISACIÓN
ORAL EN
EL MUNDO

IMPROVISATION
ORALE DANS
LE MONDE

ORAL
IMPROVISATION
IN THE WORLD

Euskal

Herriko

Bertsozale

Elkartea

Igeldo Pasealekua, 25

Tfnoa: 943 21 77 98

Fax: 943 21 24 27

20006 Donostia

e-mail: kb@bertsozale.com

www.bertsozale.com

SARREREN ERRESERBA ETA INFORMAZIOA:

WWW.BERTSOZALE.COM

943 21 77 98

EUSKALDUNAKO LEIHATILAN

BBK:

TELEKAN ETA

944 31 03 10 ZENBAKI BIDEZ

LAGUNTZAILEA:

ARGIA

Euskalgintzan, hainbat urtetan bakoitza bere munduan ibili da, harreman handirik izan gabe ondoko beste munduekin eta oraindik ez dugu ikasi elkarrekin lanean aritzen.

daten galdeketetan hauxe esaten zidaten: "Baina Euskal Herrian jende askok ez daki euskaraz!" Eta nik, berriz, hauxe erantzun: "Baina horrek ez du euskaldunak ezin daitezela izan esan nahi". Europako edozein estatu batek milaka eta milaka etorkin jaso ditu, baina horregatik ezin da bertakoak ez direnik esan. Euskal Herria euskalduna izatera prozesu baten barruan iritsi behar dugu eta prozesu horren helmugan hizkuntza bat, bi, hiru edo lau ere hitz egin daitezke. Hemen ez du inork uste Euskal Herrian euskaraz bakarrik biziko garenik, baina, hasteko eta behin, euskaraz bizi nahi dugun jende asko gaude.

Lemak euskalgintzaren helburua adierazten du. Hara iristeko euskalgintzako sektoreen arteko estrategia komun bat artikulatzeko modua ikusten al duzu?

Bai. Euskalgintzatik kanpo ari diren beste sektoreetatik ikasi behar dugu. Metalgintzatik, adibidez. Enpresa lehiakorrek dira haien artean, ez dira gauza guztietan ados, baina metala-

ren plan estrategikoa denen artean lantzen dute. Enpresa bakoitzak berea egingo du, baina plan estrategikoa elkarrekin adosten dute. Euskalgintzan ere horretara iritsi behar dugu. Euskalgintzan konplexu asko ditugu. Hasteko, daukagun baino indar ahulagoa daukagula uste dugulako. Baina ez gara hain txiki eta ez gara hain gutxi ere. Bestalde, hainbat urtetan bakoitza bere munduan ibili da, harreman handirik izan gabe ondoko munduekin, eta oraindik ez dugu ikasi elkarrekin lanean aritzen. Ahuldade hauek prozesu baten barruan gaingitu beharko ditugu, baina ez bi urteko prozesu batean, hamar urteko prozesu bat beharko dugu, agian.

Aipatutako argazkian dauden eragile politikoez nola lagundu dezakete prozesu horretan? Bizi dugun gatazkaren parametro hauetan izan ordez, konfrontazio demokratiko zabalago batean errazago gara al liteke euskalgintza?

Eragile politikoez babesa emanaz lagundu dezakete, eta batez ere,

elkarrekin lana eginez, eta ez manifestazioetan elkarrekin joaten bakarrik. Beste egoera politiko batean euskalgintzak errazago egingo zuela bere lana? Nik ez dut zalantzarik, ezta inork ere. 1998tik eta 1999ra bitartean beste egoera politiko bat ezagutu genuen, denontzat erosoagoa. Gaur egun beste egoera politiko bat bizi dugu, errazago litzateke bestelako egoera politiko batean aritzea. Artean, zer egin dezakegu? Bada, egoera politiko hori irits dadin lagundu, gizartetik saiatu behar dugu indar eta alderdi politikoez beste bide bat har dezaten, gizartetik beste presio bat eragin behar dugu. Errazena beste egoera politiko batean errazago ariko ginatekeela esatea da. Baina bien bitartean zer? Pentsa dezagun orduan, ea gure zereginak nola lagundu dezakeen beste egoera politiko bat ekartzen. Eta hori ez da euskararen politizazioa egitea. Kendu dezagun hori burutik. Euskalgintzak egiteko handi bat dauka ere zentzu honean. ■

Bero-beroan

Euskal kulturaren enpresetako atxilotuak aske dira.

Amando Hernandez, Mikel Arrizabalaga, Angel Ramon Diez eta Enekoitz Etxeberria bermerik gabe utzi zituen libre Juan del Olmo epaileak; Mikel Sorozabal, Joxe Mari Sors, Xabier legarra Joanmari Larrarte eta Mikel Azkune bermepean dira libre. Martin Ugalde Kultur Parkearekin era bateko edo besteko harremana duten enpresetako bederatzi kideak, dena den, inputatu gisa jarraitzen dute. Atxiloteta garaian, pentsatzen zenaren aurka, tratu txar fisikorik ez zela izan adierazi zuten atxilotuek.

Berako alkatetza airean.

Nafarroako hamazazpi herritan egin ziren udal hauteskundeak joan den igandean eta daturik azpimarragarriena partehartze txikia izan zen: batez beste, botoemaileen erdira ez zen iritzi botoa eman zutenen kopurua. Bera da herri horietatik handiena, baina emaitzek ez dute argitu hurrengo alkatea zein izango den. Herrialde hautagaitza independenteak 654 botu lortu zituen, EAK 538 eta Aralarrek 472; legez kanpoko ezker abertzaleak abstentzioa eskatu zuen.

Gonzalo Nardiz hil da.

Gonzalo Nardiz 1936an eratutako Euskal Gobernua eratu zutenen artean bizirik zen azken kontseilaria hil zen urriaren 25ean Bilbon 97 urte zituela. Nardiz nekazaritza kontseilaria izan zen, ANVko kidea zen eta gobernu hartako kide gazteena zen. Zenbaitzuren ustez, Jose Antonio Agirre lehendakariaren sostengu garrantzitsuena zen gobernuan. Frankismoan Eusko Jaurlaritzan jarraitu zuen exilioan 1979a arte.

Baliatu beharreko aukera historikoa

Ez da txantxetako datorren irailera arte Eusko Jaurlaritzak aurkeztuko duen Estatutu proposamen berriak ekarriko duena, azken 25 urteotan euskal eta Madrildik erakundeen arteko norgehiagoka politiko eta instituzional gogorrera biziko dela iragarri baitliteke. Ibarretxe lehendakariaren planak ez duela balio edo hutsune asko dituela iragartzen da sektore estatualistenetik eta ezker abertzaleetik ere, baina zalantzarik gabe egungo panorama politikoa astintzeko gaitasuna erakusten ari da. Madrildik mehatxu gogorrak datoz, eta Araba Troyako Zaldi bihurtu nahia ez da txikienetakoa. Espainiarekiko harreman juridiko-politikoak beste une historiko bat bizitzen ari dira eta uneak eskatzen duen maila agertzen ez duenak bere oraina eta, batez ere, etorkizuna du jokoan.

Zer da...

Akzioa

Enpresen kapital soziala hainbat partetan banatzen da, eta parteei akzioak esaten zaie. Kapital soziala, berriz, bazkideek (jabeek) konpainia sortzeko jartzen duten diru guztiari deritza. Kapital soziala akzioetan banatua egoten da, eta posible izaten da handitzea nahiz murriztea. Enpresa bateko tituluak edo balioak erosten dituenak (akzioduna) eroste hutsarekin bilakatzen da enpresako zuzeneko jabe, hau da, berdin dio inbertsore txikia den edo zenbat akzioen jabe den. Akzioak, bestalde, arruntak edo pribilegiatuak izaten dira. Arruntak, berez, aparteko eskubiderik gabeak edo, inolako

bereizketarik egin gabe, jabe guztiei eskubide berberak ematen dizkietenak dira. Pribilegiatuak, berriz, jabeei edo titularrei eskubide edo ezaugarri bereziren bat ematen dietenak. Eskuarki, ekonomiarekin zerikusia duten eskubideak izaten dira, hala nola, eskubide preferentea elkarteari irabazien (dibidenduen) banaketan, likidazioko kuotan eta abar. Hau da, gertatzen bada elkarte anonimoak erreka jotzea, jabeak direnez gero, akziodunek kobratzen dute azkena, zeren hartzekodunek izaten baitute lehentasuna, baina, horrelako egoeran, posible izaten da akzio pribilegiatuak dituztenek beste akziodunek baino lehenago kobratzea.

Daniel Udalaiz

INFORMAZIOAR

Erremintak

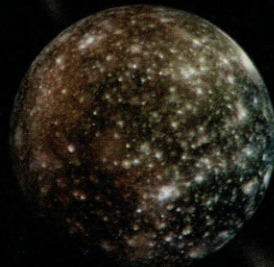

Ingeniaritza linguistikoan dugun ikerketa + garapena + berrikuntza oinarritzko erremintak sortzen eta hobetzen dihardu. Oinarritutako KAPSULA deituriko sistema teknologikoan biltzen dira. Hona hemen:

- Analizatzaile morfologikoa
- Euskararako lematizatzailea
- Espainolerako lematizatzailea
- Kwin: MS Word artxiboetako bilatzailea
- Testu alineatuak ikusteko prototipoa
- Itzulpenak baieztatzeko prototipoa
- Konkordantziak ikusteko prototipoa
- Batua/bizkaiera itzulpen laguntzailea

Ikerketa

- SARETEK, Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzaren Euskal Sarean integratuta gaude.
- Oinarritzko ikerketako proiektuak egiten ditugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (SAIOTEK). Adibide gisa:
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua informazioaren gestioari aplikatuz
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua ezagutzaren gestioari aplikatuz
- Ikerketa aplikatua egiten dugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (INTEK). Adibidez:
 - Itzulpen-laguntzaileak hizkuntza tekniketan oinarrituz
 - Itzulpen laguntzaileak itzulpen-memoretan oinarrituz

Soluzioak

Web/CD-ROM/papera formatuetan soluzioak ondoko alorretan

- Berriak eta agendak
- Aldizkari eta egunkariak
- Liburutegi eta dokumentazio-zentroak
- Formazio eta autoformazioa
- Jolas interaktiboak
- Denda birtualak
- Bezeroentzako gune pribatuak
- Komunikazio korporatiboa

N UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE
PRODUCTIONS

arako taldeak
reminta hauek
men batzuk:

Adur Software Productions, S. Koop (ASP)

Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria

Tel: 943.37.18.49

e-mail: adur@adur.com

orbitzuak

Aholkularitza
Zarritako soluzioen
aguneraketa jarraia
Komunikazio zuzena
Esperientzia

Jose Ignazio Ansorena

Sara zara

Sara gure iloba da. Orain dela urtebete, Txinatik etorria. Anaia eta emaztea Sararekin Madril joan ziren aurrekoan, urtebete dela Txinatik alabak ekarritako beste guraso berrien arteko bilkura batera. Taxian zihoazela euskaraz ari ziren hirurak eta taxizaleak, guztiz sinestuta, honela esan omen zien: -¡Vaya suerte que tiene esta niña, que ustedes saben hablar en chino!

Euskara benetan txineraren antzekoa da espainiar -eta euskal herritar- gehienentzat. Ulertzekoa, entzun duten euskara Karlos Iturgaitzena baldin bada.

Aurkari ikusezina liburua eman du argitara Alberdania-ko Zerberri sailak. Jose Inazio Basterretxea egilea. Oso era interesgarrian esanda, begi eta sentimendu zorrotzez aztertua, kezka larria agertzen du idazleak euskalduntasunaren inguruan. Ez da harritzekoa, denok gaude kezkatuta oso.

Kezka kanpoko eraso lotsagabe eta basatiengatik. Francoren lehengusu txikia den Aznarrek, haren *Altzamen* Nazionala berpiztu du. Modernoagoa itxuraz (ez gehiegi ere) eta Armada guztiz erabili gabe, baina beti ere aukera hori ezin bazter daitekeela argi utzita. Bitartean, bestelakoak baditu eskura: epaileak, hedabideak...

Hala ere, euskaltzale askorengan sortzen ari den kezka -aurreko hori alboratu gabe- beste aldetik dator. Geuk egiten dugun eta dezakegunaren aldetik. Asmatzen ari al gara euskaltzaleatasunaren norabidean?

Zergatik hainbeste euskal gaztek, euskaraz jakinagatik, erdaraz egiten dute? Zergatik euskaltzale izeneko askok ez du ahaleginik txikiena ere egiten euskaraz jardun ahal izateko? Zergatik euskaldun askok lanerako eta bizitza praktikorako erdara hobesten du, euskararen kaltetan? Zergatik borroka politikoan hainbeste indar eta diru xahutzen badira, euskal gizartea, euskaraz ari-tzen den gizartea indartzeko askozaz ahalegin txikiagoak egiten dira?

Kontu asko biltzen dira erantzunetan noski. Tradiziozko abertzaletasunak ez dio behar adina garrantzi eman hizkuntzari. Pastelaren ginga izan da pastela bera baino gehiago. Inertziarekin borrokatzea oso nekeza izaten da eta gaur egungo eta azken

ALBERTO ELOSEGI

urte luzeetako inertzia erdararen alde dator. Hizkuntzak behar dituen zabalkunde eta eraberritze bideak eskura izaten ditu: azken modako hitzak eta munduak erdararen bitartez iristen zaizkigu.

Aurrera egin nahi badugu arazo askotxo ondo bideratzen asmatu beharko dugu. Hizkuntza herrigintzaren kakoa den asmoa zabaldu eta ikustarazi. Hizkuntza honek, euskarak, balio ederrak dituela eta mundu erakargarri batean bizitzeko aukera ematen duela (Honetan uste dut autokritika handia egin beharko dugula: zenbaitetan fanatizazioaren eta politikamaniaren hizkuntza gisan agertu delako euskara). Alferkerian lasai bizi direnei apurtxo bat mugitzeko gogoia suspertu egin beharko diegu.

Hala ere, inozokerian erori gabe, hau dena baikortasunez bizitzeko arrazoiak badira. Beharrezkoa genuen krisia. Franco hil eta gero, hortzak estututa onartu ziren kontu asko. Ondorengo urteetan batzuk euskararen kontrako amorrua bildu dute eta askatu egin behar zen. Eta, inondik ere erdibidean egoteko ahaleginik egin gabe, guk euskaldunok badugu geure erantzukizuna honetan.

Espainiarrentzat (euskal herritar asko tartean) txinatarrak bezalakoak gara. Ezezagunak. Ezagutzeko beharrik ere ez dute sumatzen. Ezagutzen ez dena ez da maitatzen. Ezagutzera eman beharko dugu geure burua. Bonbak eta tiroak ez diren beste bide batzuetatik. Badugu zeregina. Amorratio krisi honek zorne gehiena ateratzen duenean, zauria garbitzen eta lotzen hasi beharko dugu. Ez da askorik falta. Egunero sufritzen ari direnentzat -eta asko daude horrela- minutu bakoitza luzeegia da, bada- kit. Baina itxaropentsu agertu behar dugu, zeregina badago eta ederra da.

Gure iloba Sara ikusten dudana bakoitzean pozak gainezka egiten dit. Begi luzatuak, kopeta borobildua, sudur tapotza... txinatarra da. Ezagun du jatorria aurreneko begiradan. Eta euskalduna da.

-Nor zara zu?

-Sara Ansorena Esnal.

-Sara zara?

-Bai.

Bai. Etorkizuna txinatarrona da. Ni ere txinatarra izaten hasi naiz. ■

«
Beharrezkoa
genuen krisia.
Franco hil eta
gero, hortzak
estututa onartu
ziren kontu asko.
Ondorengo
urteetan batzuk
euskararen
kontrako amorrua
bildu dute eta
askatu egin behar
zen. Eta, inondik
ere erdibidean
egoteko ahaleginik
egin gabe, guk
euskaldunok
badugu geure
erantzukizuna
honetan
»

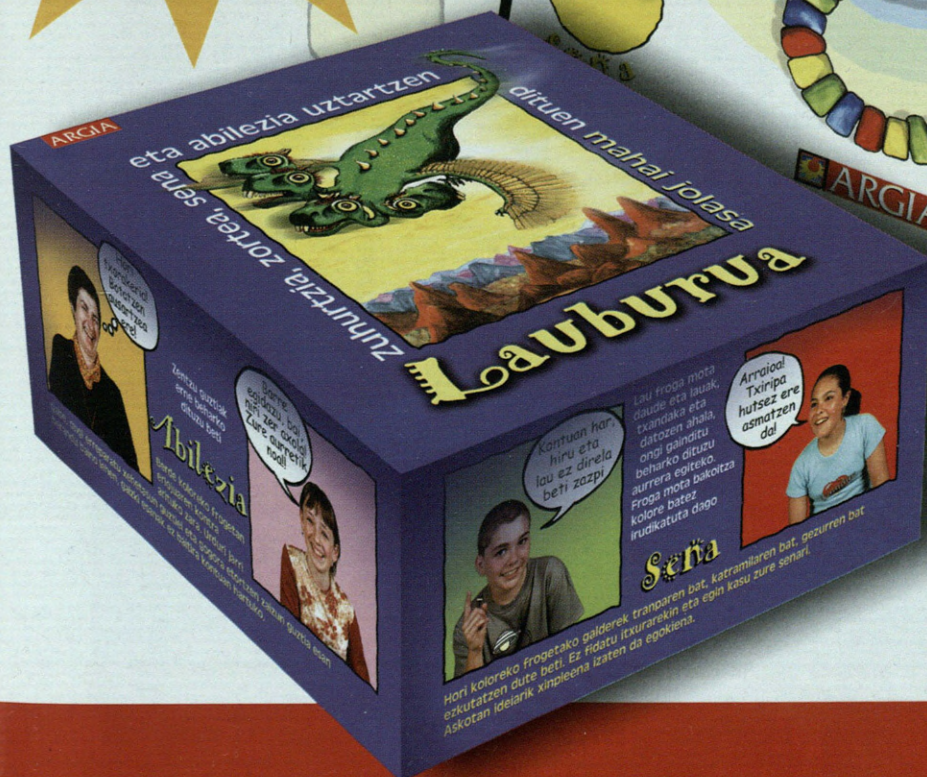
Zarena zarela ere, hauxe duzu dibertimendurik aproposena:

Lauburua

Zuhurtzia, zortea,
sena eta abilezia
uztartzen dituen
mahai-jolasa.

SALMENTA PREZIOA

35€

 ARGIA

ARGIAko 943 37 15 45 zenbakian,
denda@argia.com helbidean edo
ohiko salmenta puntuetan.

 etb

Lindar bizian

2003 - 2004 DENBORALDIA

EUSKAL TELEBISTAK aurkeztuta

XABIER
EUZKITZE

KLAUDIO
LANDA

ANA
URRUTIA

FELIX
LINARES

JULIAN
IANTZI

IBAN
GARATE

IÑAKI
LOPEZ

denboraldi berrian ZINEMA, INFORMAZIOA, KIROLAK, LEHIAKETAK, TELESAILAK, DOKUMENTALAK eta askoz ere gehiago